

Kong Christian III's

Klageskrift mod Danmarks Biskopper,

oplæst paa Gammeltorv i Kjøbenhavn

den 30te Oktober

Den 6te Avgust 1536 holdt Kong Christian III sit Indtog i det erobrede Kjøbenhavn, og samme Dag udstedte han Breve, hvorved han indkaldte Repræsentanter for alle Rigets Stænder til at møde i Hovedstaden den 15de Oktober samme Aar til "en almindelig Herredag" for at erfare Kongens Vilje 1). I Mellemtiden foregik der vigtige Ting. Efterat Kongen nemlig i en Forsamling med sine holstenske Raader og tydske. Hovedsmtend der 11te Avgust paa Kjøbenhavns Slot havde aftalt, at de katholske Bisper skulde fængsles, fordi de ikke godvillig vilde bidrage til at betale Kongens hvervede Ryttere og Knegte deres resterende Sold, blev Planen allerede Dagen efter sat i Værk, idet Bisperne af Roskilde, Lund og Ribe, der vare i Kjøbenhavn, tidlig om Morgenen bleve paagrebne, samtidig med at der blev truffet Anstalter, til at de øvrige Bisper ogsaa snarest mulig kunde blive satte i sikker Forvaring 2). De verdslige Medlemmer af det danske Rigs-

1) Indkaldelsesbrevet i Danske Mag. 3 R. 5, 319-21 er udateret, men da et umiddelbart derefter i Registranten følgende Brev er af 6te Avgust, er det rimeligt, at Indkaldelsen er af samme Dag, saa meget mere som man ser, at den er udstedt i Kjøbenhavn, og det er bekjendt, at Kongen først den 6te Avgust holdt sit Indtog i denne Stad.

2) Se Johan Peins Beretning, der er trykt nedenfor som Tilling til Klageskriftet. Den nyeste og bedste Fremstilling af alle Begivenhederne haves forøvrigt hos Helveg, Den danske Kirkes Historie indtil Reformationen. II, 1013 flg.

raad bleve nødte til at give deres Samtykke til Bispernes Afsættelse og Bispegodsernes Inddragelse under Kronen. De af de tilstedeværende Rigsraader i den Anledning udstedte Erklæringer ere daterede den 12te Avgust 1536, og senere maatte de øvrige Medlemmer af Raadet afgive lignende 1). Man har ogsaa Vidnesbyrd, om at Borgmestere og Raad samt et vist Antal dertil udvalgte Borgere idetmindste fra nogle af de større Kjøbsteder udstedte Erklæringer af samme Indhold 2). Endelig udgik der endnu den 12te Avgust en hel Række kongelige Befalinger om Indtagelse af de bispelige Slotte og Gaarde over hele Landet, hvilket da ogsaa inden kort Tid blev sat i Værk 3).

I Tiden, der forløb, inden Herredagen samledes, synes Kongen at have holdt Raad med et større Udvalg af Adelen, vistnok baade for at forberede de vigtige Regjeringsakter, der ved Herredagen skulde gjøres til Lov og i flere væsentlige Henseender skulde grunde en ny Statsret, og for at samle. Anklageposter mod de afsatte Biskopper 4). Skjont det nemlig vel var saa, som en samtidig beretter, at der var mange, som glædede sig over Bispernes Fald 5), var der dog ogsaa andre, og det ikke blot blandt Reformationens Modstandere, men ogsaa blandt dens Venner, der misbilligede Kongens Fremgangsmaade eller ialfald betragtede den med stor Betmnelighed. I en lidet yngre dansk Krønike berettes: „Der Lutherus det spurgte til Vittenberg, at Kong Christian III havde ladet fange de fribaarne papistiske Bisper paa een Tid, lastede han den Gjærning aabenbare paa Prmdikestolen, menendes, at det var Uret, at han lod dennem fange uforhert og

1) Nogle af disse Erklæringer ere aftrykte nedenfor som Tillæg til Klageskriftet.

2) Kirkehist. Saml. II, 385. 391-3. Danske Mag. 3 R. VI, 30.

3) Danske Mag. 3 R. VI, 28 fig. dlr. Tillæget til Klageskriftet.

4) Danske Mag. 3 R. VI, 46.

5) Se Tillæget, Johan Peins Skrivelse.

tog deres Embede fra dennem, og havde ikke efter den hellige Kirkes Brug forhørt deres Meninger om Lærdommen og forsøgt, om der var nogen Forbedring hos nogen af dem, saa at det maatte synes, at han havde gjort det mere for deres Gods end for Religionen" 1). At Kongens voldsomme Skridt, som forøvrigt, set fra en vis Side, vel kan forsvares 2), maa have haft noget forhad ved sig, ogsaa efter Samtidens Opfattelse, skjønnes desuden deraf, at blandt flere Besværinger, som Kong Gustav i Sverig 1539 førte over den danske Konge, var ogsaa den, at Melchior Rantzov (Kongens holstenske Raad) skulde have udspreedt blandt Borgere, Bønder og Adel, og gjort det landkundigt, at den Tid Kongen af Danmark var i Sverig, fik han det Raad at fængsle alle Bisperne, hvilket — siger Gustav Vasa — Kongen veed bedre 3).

Da de fængslede Bisper desuden havde mægtige Slægtninge og Venner, maatte det være magtpaaliggende for Christian III at retfærdiggjøre sin Fremgangsmaade, der maatte staa som en Voldsgjærning, naar det ikke ved Gode Grunde kunde godtgjøres, at han til en vis Grad havde været nødt til dette Skridt, og at Bisperne virkelig havde fortjent den Medfart, der var bleven dem til Del. Kongen gav derfor ikke blot Luther en skriftlig Beretning om Forholdene, hvilken vi dog kun kjende af dennes Svar 4), men han lod ogsaa udarbejde en udførlig Fremstilling af de Ankeposter, han havde mod Bisperne, i den

1) Se Kirkekalender for Slesvig Stift, Iste Aarg. S. 159. Den hvoraf dette Citat er uddraget, vil senere blive meddelt i denne Samling.

2) Et saadant Forsvar er med ikke ringe Dygtighed fort af Helveg, Den danske Kirkes Hist. indtil Reform. II, 1019 fig.

3) Hvitfeldt, Danmarks Riges Krønike. II, 1507.

4) Luthers Svar, der er dat. d. 2den December (Sønnabends nach S. Andreas Tag) 1536, findes trykt hos Schumacher, Gelehrter Männer Briefe an die Könige in Dannemark. II, 260-1. Originalen gemmes i Geh.-Ark.

Hensigt at samme skulde oplæses paa den forestaaende Herredag.

Efter Bestemmelsen skulde Herredagen — eller som den rettere maa kaldes: Rigsdagen — være aabnet midt i Oktober 1536, men da Forarbejderne formodentlig endnu ikke vare tilende, skete det dog først henimod Slutningen af Maaneden 1). Simonis et Judæ Dag (28de Oktober) aabnedes, ifølge Hvitfeldt, Herredagen. Vi skulle imidlertid ikke her opholde os ved de vigtige statsretlige Akter, som her vedtoges, og da navnlig Haandfstningen og den (første) Kjøbenhavnske Reces, saa meget mindre som Paludan-Mtiller har givet en ombyggelig Fremstilling af disse Loves Indhold 2), men skulle alene holde os til Klagemaalet over Bisperne. Herom beretter Hvitfeldt: „Paa samme Herredag, den 30te Octobris, Mandagen for Allehelgensdag, holdt Hs. Naade **Bursprog** med menige Adel, Borgere og Bønder paa Gammeltorv, og var der midt paa Torvet opbyggt et Pallads, som Kongen og Raadet stode paa, hvoraf Kongen lod tale til Almuen". (Nu meddeles forst Hovedindholdet af Haandfæstningen og Recessen, og derpaa fortsættes, som følger). „Udi lige Maade lod Hs. Majestæt give tilkjende, hvorfor Hs. Maj. dennem saa almindelig havde ladet forskrive, fordi Hs. Maj. med deres Raad agtede at gjøre nogen ny Skik og Ordinans baade

1) Endnu den 19de Oktober 1536 udgik der kongelig Befaling til Kapitlet i Viborg om ufortøvet at sende tre eller fire af sine Medlemmer til Herredagen (se A. Heises Meddelelse om denne ret mærkelige Indkaldelse i Ny kirkehist. Saml. V, 576).

2) Grevens Feide. 11, 372 flg. I en samtidig tysk Fortegnelse i Gehejmearkivet over vigtige Statsakter fra Aaret 1536 findes følgende mærkelige Stykke: "Der Reichs Rhete briff, darinne sie herzog Fridrich Konig Christians des Dritten sohn zu einem Printzen vnd angehenden Konige in Dennemarck erwelt, wiewol ko. Mtt. einen von Iren Brudern vorgeschlagen, ist doch di wahl vf hochgedachtem herzoge ergangen. Actum Copenhagen montage nach Simonis et Jude. Ao. 36". Selve Brevet er vistnok nu tabt.

udi den gejstlige og udi den verdslige Handel, hvorudi Hs. Maj. vilde bruge deres gode Raad og Samtykke. Og blev da foregivet, af hvad Aarsager Hs. Maj. havde ladet fængsle alle Bisperne, som var, fordi Hs. Maj. vilde, at Guds Ord og Evangelium rent og klart skulde prædikes over alt Riget, hvorimod Bisperne altid have sat dem, at de deres Stift, Vælde og Magt maatte beholde, hvormed de gave Aarsag til forledne Krig, baade dermed, og desligeste at de ingen Konge have villet udvælge efter hans Herre Faders Død, og ladet Riget hovedløst. Og blev derforuden oplæst en hel Bog udi artikelsvis stillet over Bisperne, hvad Hs. Maj. haver havde at beskyldte udi sær. Efter at samme Artikler vare oplæste, blev Menigheden bespurgt, om de vilde, at enten disse Bisper eller andre udi deres Sted udi lige Magt skulde nogen Tid igjen tilskikkes. Da raabte Almuen, den ene i den andens Mund, at de vilde blive hos det hellige Evangelium og ikke have saadanne Bisper mere, og at Stiftens Gods skulde lægges under Kronen, Kronen til Bestyrkelse og dennem til Lise, at man ikke saa ofte skulde skatte den fattige Almue" 1).

Det er den „Bog“, som Christian III lod oplæse mod Bisperne, der her udgives, forsaavidt den nu er i Behold. Originalen er nemlig forlængst tabt, og en ganske fuldstændig Text existerer neppe mere. Anklageskriftet er dog et Aktstykke af saa stor historisk Vigtighed, at det ikke vil findes overflodigt at faa det udgivet, nu da Lejlighed tilbyder sig til at bringe det for Lyset i en meget fuldstændigere Skikkelse, end man i lange Tider har kjendt det. Vi finde Spor til, at det 16de Aarhundredes danske Historieskrivere have kjendt og benyttet det. Herom foreligger navnlig Vidnesbyrd i et endnu bevaret Udtog, som Anders Sørensen Vedel har gjort deraf. Det findes i det kgl. Bibliothek, Gl. kgl. Saml. 2558. 4,

1) Hvitfeldt, Danmarks Riges Krønike. II, 1489-90.

140 Klageskrift mod Danmarks Biskopper.

og er aftrykt i Nye Danske Magazin III, 23-28 men ukorrekt 1). Gram mener, at dette Udtog er skrevet med den ældre Hans Svanings Haand, men Kjendere af Vedels Haandskrift ville ikke i Tvivl, om at han er Epitomatoren. At baade Hvitfeldt og Krag have benyttet Klageskriftet stærkt i deres Historier, er kjendeligt nok, om de end ikke udtrykkelig beraabe sig derpaa, da de jo overhovedet ikke pleje at angive deres Kilder. Hvitfeldts Efterretning, om at Mogens Gøye brød med Rigsraadet 1533 i Anledning af Kongevalget, beror saaledes vistnok paa en mindre rigtig Forstaaelse af Klageskriftets Ord. Alt hvad denne Forfatter har om Joachim øs Konfirmation, med Undtagelse af de meddelte Breve, har han ligeledes ost af denne Kilde 2).

I lang Tid har man dog nu ikke kjendt mere af Klageskriftet end de temmelig store Brudstykker af samme, der efter Grams Afskrift findes udgivne i 3die Bind af Nye Danske Magazin 3). Det var derfor en behagelig Overraskelse at erfare, at der i det svenske Rigsarkiv, i en gammel Kopibog, fandtes en omtrent samtidig Afskrift af den største Del af „Bogen“ under Overskrift: „Om

1) I mit Skrift, Historieskrivningen og Historieskriverne i Danmark og Norge efter Reformationen, S. 94, har jeg meddelt en Del Rettelser til Aftrykket i N. D. Mag. III.

2) Jeg må takke Adjunkt A. Heise for først at have henledet min Opmærksomhed paa Hvitfeldts og Krags Benyttelse af Klageskriftet.

3) Det Grundskrift, som Gram har afskrevet, synes nu tabt. Hans Afskrift, hvori han dog ikke har fulgt Grundskriftets Retskrivning, findes derimod endnu i Gehejmearkivet. Men den har ikke mere sønderlig Betydning som Textkilde, efterat den er bleven aftrykt i N. D. Mag. III. Grams Bemærkninger om „Bogen“, der i sin Tid fandtes i den store Samling af Breve fra adelige Personer i det 16de Aarhundrede, især Esge Bildes Breve, som gjemtes i Vor Frue Kirke i Kjøbenhavn, og hvoraf ialfald de fleste endnu findes i Gehejmearkivet og i Brevsamlingen til Adelens Historie i det store kongelige Bibliothek, fortjene at efterlæses i N. D. Magazin III, 22-3. 28-30.

Bespærgnis Handell etc. j Danmark och hwarfore the haffue kommit ifra, theris stiftt och andre æger". Det var Bibliothekar Styffe, der gjorde denne Opdagelse, og ved denne Videnskabsmands Godhed er der erhvervet en nøjagtig Afskrift af det i Stokholm værende Exemplar, hvis Grundskrift uidentivl af Christian III er sendt til Gustav Vasa for overfor denne at retfærdiggjøre den danske Konges Fremgangsmaade, da det er bekjendt, at Kong Gustav gjentagne Gange bestræbte sig for at skaffe Joachim Rønnovs løs af hans Fngsel, men uden at hans Hensigt opnaaedes **1**). Kong Christian nærede nemlig en uforsonlig Forbitrelse mod denne Prælat, noget hvorom Klageskriftet selv ogsaa bærer noksom Vidnesbyrd, da der imod Rønnovs opregnes omtrent ligesaa mange eller flere Klageposter end over alle de andre Bisper tilsammen, navnlig hvis man undtager Biskop Styge Krumpen i Børglum, der ogsaa synes at have været Gjenstand for Kongens særlige Vrede, maaske netop paa Grund af den nøje Forbindelse, han havde staaet i med Joachim Rønnovs.

Fastholdes Formodningen, om at Kong Christian selv har sendt Kong Gustav Klageskriftet, finde vi maaske deri Forklaringen af den ellers besønderlige Omstændighed, at det i Stokholm bevarede Exemplar af dette Skrift, uden at bære Præg af at være mutileret, mangler baade Begyndelsen og Slutningen. Begyndelsen, som man kjender af Udgaven i Nye Danske Magazin III, er nemlig en mere almindelig Indledning, hvori Kong Christian henvender sig til alle Rigets Stænder, forklarer hele Situationen efter Frederik I's Død, kritiserer Rigsraadets Adfærd under Mellemregjeringen og søger at begrunde og forsvare sin Fremgangsmaade i Almindelighed. Slutningen, af hvilken vi kun have et kort Udtog af Vedel, synes dels at have indeholdt en Art Recapitulation, til Godt-

1) Se Knudsen, Joachim Rønnovs, S. 176-8. Rørdam, Historie-skrivningen i Danmark etc. S. 145.

gjørelse af at Herrebisperne vare unyttige, dels en Redegjørelse for, hvorledes Kirkesagerne for Fremtiden agtedes ordnede, i væsentlig Overensstemmelse med hvad der, samme Dag Klageskriftet oplæstes, fastsloges som Lov i den Kjøbenhavnske Reces. Da „Bogen“ nu uden Indledningen og Slutningen var udførlig nok endda, har man ventelig fundet det uforløst at give Kong Gustav Afskrift af hine Stykker, men indskrænket sig til selve Klageposterne.

Paa Grund af de her omtalte Forhold har det ikke været muligt at tilvejebringe en ganske ensartet Text. Indledningen til Klageskriftet har nemlig maattet udgives efter Grams Afskrift med dens temmelig moderne Retskrivning. Hovedstykket er gjengivet efter den stokholmske omtrent samtidige, men ikke altid korrekte Afskrift; og af Slutningen har kun Vedels korte Udtog kunnet tilvejebringes. En Sammenligning mellem de i N. D. Mag. udgivne Brudstykker og den stokholmske Afskrift viser imidlertid ikke ganske faa Uoverensstemmelser, omend for det meste kun i Smaating. Det vilde imidlertid blive for vidtløftigt at meddele alle Varianter, og det behøves formentlig heller ikke, da Aftrykket af Grams Afskrift i N. D. Mag. er almen tilgængeligt. Her har jeg derfor indskrænket mig til under Texten at angive de fra den stokholmske Afskrift afvigende Læsemaader i N. D. Mag., der kunde synes at indeholde Berigtigelser og Forbedringer, eller som forøvrigt vare særlig værd at mærke. Enkelte af Afvigelserne ere hel paafaldende og afgive slaaende Beviser for, hvor nødvendigt det er at anvende stræng Kritik ved Benyttelsen af gamle Afskrifter eller Aftryk af historiske Dokumenter.

isse efterskrefne Artikler ville Vi Christian udvaldt Konning til Danmark og Norge etc. hafve gifvet Eder, menige Ridderskab, Kjøbstwder, Borgere og Bønder her udi Danmarkes Rige, for derom at raadslaae, begiørendes gandske naadeligen, at I ville samme Ærinde og Sager vel betænke og udslage, som I ville ansvare for Gud, og være bekjændt for alle ærlige Mennesker, og at I derpaa ville med det allerførste lade Os faae at vide Eders Svar.

Forst betakke Vi Eder gandske naadeligen, at I efter Vor Skrifvelse ere hørsommeligen komne hid tilstæde til denne almindelige beramde Herredag; hvilket Vi med ald Gunst og Naade mod Eder alle og hver swrdeles udi ald god Villie bekiende.

Og efterdi at dette gamle lovlige Rige, hvilket nu udi en stakket Tid, formedelst et ondt og argt Regimente er saa slemmeligen fra hvert andet adsplidt, forvirret, sønderrevet og adskilt, dertilmed er kommet udi saadant Mørk og Foragtelse, at det ikke meere er kaldet at være et Rige, uden aleniste at være en Skygge og et Skin, ja og vel maae kaldes en Røfvere-Kule; og Vi derfor ere tilnegde at ville gjøre en bedre

Ordinants og Reformation; hvilket Vi ikke vel gjøre kunde, med mindre end Vi tilkiændegifve Aarsagen, hvorfor saadant bliver gjort; og om Vi da udi saadan Aarsage paarører nogen, det være sig enten Geistlig eller Verdslig, Edel eller U-Edel, da ville Vi hermed hafve protesteret, at Vi saadant ikke gjøre af Had, Nid og Afvind, at ville forurette eller besvige nogen, meden for at hver maae see og mærke, at Vi hafve skiællig Aarsage til denne Vor Fortækt.

Og at Vi nu hafve paasatt denne Rigsdag anderledes end Sædvane og brugeligt hafver været af gammel Tiid, udi det at Vi hafve ladet forskrifve hid saavel Borgere og Bønder som Adelen, og dog tilforne ikke hafver været Sædvane at forskrifve til Herredage uden Ridderskabet og Adelen, hafver denne Aarsage, det Eder alle og hver særdeles vel vitterligt er, uden Tvifl, hvorledes at udi dette gamle Kongerige nu udi halftredie Aar indtil denne Tiid hafver været stor Oprør, formedelst hvilket Ridderskabet, og saa Borgere, Bønder og menige Rigens Indbyggere mærkeligen og høyligen ere vordne besvigede, og mange af dennem ere komne om Lif og Lefned: dertilmed, som ynkeligt er at sige og skrifve, hvad af saadant Oprør er kommen med Roff, Brand, Christne Menniskers Blods Udgydelse, Guds store Laster og Fortørnelse, og dertil Qvinders og Jomfruers Bekrænkelse og andet mere, deraf kommet og opstandet er. Og derofver da ere fremmede Herskabe, hvilke til samme Kongerige og Lande ingen Ret hafve havt, ja og aldeles ingen Ret, og i det ringeste at tale derpaa, eller derom at fodere eller mane, imod Gud og ald Skiæl, formedelst saadant Oprør, indførte udi dette Kongerige og der indsatte; og er saavidt

kommen deraf, at Kæyseren, Konninger, Korfyrster og Fyrster, og hver Mand udi fremmede Nationer ofver ald Verden, nu vide hvad dette Rige formaaer eller ikke formaaer, og hvis her udi Riget hafver været hemmeligt og hver uvidendes var, dennem nu alle kund og aabenbare vordet; saa at befrygtendes er, at saadanne fremmede Herskabe ikke endnu skulle ville aflade, men emere og mere hafve et Anseende paa dette Rige, det samme paa det nye og fremdeles at føre i saadanne Oprør, Skade og evige Forderfve, og det aldeles undertrykke, uden saa er at udi denne Tiid blifver derudi seet og det samme forekommet med oprigtelige Christelige Ordinantie og Reformation og god Politie med betimelige got Raad.

Og paa det sidste, om saadan Oprør skulde stilles og Riget motte komme til sig self igien til Fred og Eenighed, at hver kunde kinde sig self, dermed Kiærlighed, Hørsomme og Venskab imellem Konningen, Adelen, Stæderne, Borgere og Bønder motte blifve plantet, hafve Vi beladt Os med et statteligt Krigsfolk, og det samme indtil denne Dag med stor Svarhed underholdet, saa at Vi ikke aleniste gandske og aldellis hafve udgifvet alle Penninge, Sølf og Klenodier og andet, som Vor Herr Fader høyloflig Ihukommelse Konning Friderich lod Os og Vore umyndige Brødre efter sig; meden ogsaa hafve udsætt og forpantet alle Huse og Slotte udi Vore Fyrstendomme Slesvig og Holsten, og end ofver det taget Pendinge paa Rente udi Omslagene inden og udenlands, udi Fyrstendommene, Brunsvig, Lyneborg og udi Stigt van Bremen, og mange andenstæds der Vi vidste Pendinge at bekomme. Saa Vi ere endnu udi en stor Giæld, som Vi paa denne

Dag endnu ere skyldige Rytterne, og endnu skulle betale dennem dermed; og alle de store Beskattninger, som menige Rigens Indbyggere og Bønder hafve været paalagde, deslige aldrig udi noget Kongerige tilforn er skeet, hvilket alt er klart for Dagen, og hafver hver Krigsforstandig, som vort Krigsfolkes Mangfoldighed seet hafver, lætteligen at ofverveye og besinde, hvad Bekostning derpaa ganget er.

Nu kand vel skee, at I alle, eller nogen af Eder, maae tænke, eller det og kand were Eder saa af dennem, som Os ikke vel unde, være sig Geistlige eller Verdslige, inden- eller udenriges, foregifvet, at Vi saadanne Beskattninger skulde hafve modvilligen taget af Eder, og ville udsue Eders Sved og Blod, udi den Meninge, at Vi dem vilde forsende ind udi Vor Fyrstendomme, og gjøre Os rige og Eder fattige dermed, og at nogle vore Asuustfige, formedelst saadanne ugrundede løse Foregifvelse, som Os vel vitterligt er, og Vi hafve des visse Kundskab om at een Vor Underdan og Indbygger udi Riget, af hvilken Vi det ikke hafve forskyldt, og vel hafde været billigt, at hand anderledes skulde halve betænkt hans Skyld og Pligt imod Os, hafver sig ladet høre og tillagt Os, at Vi skulde være til Sinds og der tilnegde, at ville gjøre dette Rige til et Arfve-Rige, des Vi dog ikke ere til Sinds eller tilnegde, uden hvis af Eders Guest og Villie maae blifve tilladet; dertilmed, at Vi vilde besætte Riget med fremmede Folk, og fortelge og udslukke de Danskes Nafn; udi hvilket alt Os skeer Uskiæl og Uræt, og aldrig skal udi saadant vorde befundet, uden aleniste saa mange, som Vi ikke kunde ombære til Vor Konninglige Regjeringe, at beskytte Lande og Rige med; og

dersom Vi kunde fange saa mange af Dansk Blod her inden Riget, som Vi kunde bestille Vor Handel og Ærinde med inden og udenlands, hos fremmede og indlændske Folk, da ville Vi, som Skiæl følger, unde og give dennem Fortogget, og drage dennem for alle andre. Alligevel understaaer mand sig saadant at foregifve og undervise Eder, og dermed at ville opvække Eder til Uhørsomme. Saa hafve Vi nu for den Skyld ladet gifve Eder dette tilkiænde, at Vi af stor anliggendes Nød og for saadanne grundelige Aarsagers Skyld, som nu fortalde ere, da ere Vi førte derudi; thi at Vi og vore umyndige Brødre til saadant opvækt Oprør aldrig vore Dage hafve gifvet den ringeste Aarsage.

Vi hafde ogsaa vel efter Leylighed ladet Os nøyes med en ringe Stat, dersom det Os hafde mote vederfares, og haft et Medlidende ofver denne store Jammer, Ælende, Fortrykkelse, Sorg, opvækt Oprør og andre uchristelige Handlinge, som sig hafve begyndt 1) udi Vort oldefæderlige og faderlige Rige, og Vi saae for Øyne, at Vi det samme Vort olderlige og faderlige Rige ikke vilde ladet komme fran Vore og Vore Brodres Hænder, foruden det Vi hafde ikke begiøret for Os nogen større Høyhed, som hoer Mand og Rigens Raad vel er vitterligt.

Og efterdi Vi nu ere korede og udvaldte til Riget, og det nu som Vort oldefæderlig og faderlige Rige er faldet Os til, og Vi hafve det indtaget, da hafve Vi betænkt og taget Os fore, med alles Eders Raad, Villie og Vidskab at ville derudinden gjøre og oprette en Christelige Ordinantie og Reformation, dermed først

1) Her her sikkert begivet.

Guds Ord og Ære og en ret bestandelig Christelig Troe maae oprettet, plantet og begyndet vorde.

Dernmst at ingen udi Riget, Geistlig eller Verdslig, eller hvad Stat og Værdighed den udi være kand, skal af Os eller Vore Efterkommere besværes af Skiæl og Ret, og ikke heller skal bruges nogen Tyrannie ofver dennem, men at hver maae blive holden ved samme oprettede Ordinantie og Konning Valdemars Lovg, gode gamle Sæder og. Sædvane og Lands-Lovgen, saa at Vi og Vore Efterkommere kunde blive underholdene ved Vor Kongelige Stat, Værdighed og Ære: og dette Kongerige og des Indbyggere mue blive holdne og regierte i Fred og Rolighed, Kiærlighed og god Enighed; og mue ogsaa blive beskyttede og beskiærmede for ald udlændiske Magt, Krig og Overfald; og saa om Rigens Indbyggere befinde dennem at være af Os, Vor Regieringe og Regimente eller af gammel Sædvane ofver Skiællighed besvarede, at det maae remederes og formindsket vorde, eftersom Skiæl følger.

Sammeledes og at den Geistlige Stat bliver satt og stillet udi en Christelig Ordinantie, Lefnet og Værelse, til Guds Æres og Lofs Oprettelse og Formerelse.

At Ridderskabet og Adelen bliver holden ved Værd, Ære og Magt, og ved lovlige Friheder og ved alt got.

At Kiøbstæderne og menige Borgere blive holdene udi Flor, ved Magt, Næring, Bieringe og Kiøbmandskab, og derudinden forfordres og handthæves.

Sammeledes skulle og Bønder og menige Almue holdes ved deres Næring, ihvad det helst er eller være kand, og holdes ved Lovg, Skiæl og Rett, og derudinden forfordres og handthæves.

Og enddog at Os vel burde, og Os efter Vores Konninglige Embede vel tilhørde at grandske og forfare, hvem der hafver gifvet Aarsage til saadant Oprør, Krig, Orloff, Blodstyrtninge, Brand, Forstyrninge, Slottes, Stæders og Byers Forwüstinge, som hver Mand, fremmede og andre, er aabenbarligt at see, og de samme efter Sædvane deres Giærninger at stille for Rette, saa befinde Vi dog, saavidt Os selfve alene angaaer, tvende Artikler, deraf saadanne Oprør ere komne og herflødne.

Den første, at efter Kooning Frederik var død og afgangen, da hafve Rigens Raad, eftersom det for Gud paa alt ret Skiæls Vegne og eftersom deres Embede eskede, desligeste efter deres Eed og Pligt, som de Riget med pligtige vare, og besynderligen efter deres Breves og Segels - Liudelse, som de derom hafve gifvet Os ogVore umyndige Brødre, ikke koret Konning, og Vi dog for den Skyld formedelst Vort Raad Her Wulff Pogwisch Ridder og Melchior Rantzau Marschalk tilforne havde dem beskikket, og troligen og flitteligen ladet dennem formane, at de vilde gribe til saadant, og dog ikke med det ringeste Ord ladet gifve dennem tilkiænde om Vor Persone hos samme Rigens Raad, men aleniste hafve ladet bede dennem, at de vilde skikke og ordne Riget et Hofvet og Konning, dermed Os som deres Naboe theraf ikke motte opvoxe nogen Uheld, Skade og Forderff, dersom de dermed fordroge og ikke korede. Men om Rigens Raad for nogen mærkelige og Skiællig Aarsages Skyld vilde saadant Konningens Kor og Udvællelse forlænge og opsætte, at de da et bestandigt og ordentligt Regimente, med Kiøbstædernes og Rigens Indbyggerses Villie og Vidskab,

150 Klageskrift mod Danmarks Biskopper.

Velfærdt og Tilladelse, vilde saalænge opreyse og holde lade. Hvilket alt ikke er skeet; men samme Tiid udi det Stæd er af meste Parten af Rigens Raad, og besynderligen af Bisperne, derhen handlet, og med alvorlig Fliid vordet forarbeidet, udi hvilke Maade hver for sig kunde føre stor fyrstelig Stat og Pral, den menige Adel, Borger og Bønder udi Riget til ævige Skade, Nachdeel og Forderf, og at de saadant des statliger og den Sag uformærkt kunde fulddrive, da hafve de, efter Konning Friderichs Afgang besynderlig, Rigens Raad imod gamle lovlige Sædvane med mange Personer udspreedt og formeret, udi saa Maade, at hver Biskop hafver haft udi Raadet to eller tre Brødre, eller jo i det mindste hans næste Blodsforvandte, eller Fader-Sønner, eller een Broder den anden; hvilket dog en Part af dennem førre eller gandske intet vare der nyttige eller skikkelige til at hafve, dog saa indtrængt og indskudt dennem udi Rigens Raad (Vi vilde dog hermed ingen hafve talt for nær), paa det at Bisperne og deres Anhængere motte hafve desflere Stemmer og Anhang inden Raads. Thi hafve de og samme Tiid i Kiøpenhaffn deelet, byttet og pantet meeste Deelen af alt Riget, alle Kronens Slotte og Lehne imellem dennem, at beholde deres Lifs Tiid, een Part paa nogle Aar, een Part paa deres Børn forbrefvet og forskrefvet. Hvilket alt er skeet menige Adel og Ridderskab til Skade, paa det at de og deres Born herefter ikke skulde komme til nogen Forleninger, og hafve udi saa maade!) forlenet de Personer, som Riget kunde gjøre Tieneste. Hafve og saa groveligen og uskikkeligen omgaaet med samme Handel, at den menige Mand hafver

1) Her synes at mangle: ikke.

formærkt og forstandet det, og er blefven rygtet ofver ald Kiøpenhaffn Stad, at mand ikke kunde faae saa meget Vox fall for Pendinge, som Rigens Raad haffde Behoff til deres Forseglinger. Deraf da nogle af Rigens Raad ere blefven uvillige, ved Nafn Hr. Mogens Gyøe Ridder og Erik Banner, udi det at de hafve seet og forfaret, at deres Raad og gode Meninger ikke matte høres eller noget giælde, at de derom hafde seet, at Riget hafde faaet et Hovet, men ere af Bisperne og deres Partie undertrykte, hafve de ikke kundet lide eller fordrage længer saadan Uskikkelighed, og hafve gifvet sig fra dennem, og ere bortredene af Staden, og aabenbare sagt, at de vare komne did at udvælge Riget en Konning, da befunde de ikke andet, end at mand byttede og partede Riget, og udrettede deres Præste-Sager. Mand hafver og ikke været tilfreds aleniste med Kronens Slotte og Lehne, men mand hafver og ordineret og sætt, og under dennem besluttet, at intet Biskopdømme, Provestiidømme, Degendømme, eller andre Prælature og Dignitet skulde blifve forleent nogen Borgers eller Bonde-Søn, om hand end var den lærdeste og skikkeligste og den forfarenste, der Konningen hafde i sit Rige til Raad og Giærning, og hannem derudinden tiene kunde, men saadanne Prælature skulde de alene af Adelen beholde, og end om de der plat intet vare til skikkelige, og Borgeres og Bønders Børn, som og de lærdeste og skikkeligste vare, skulde lade dennem nøyes med Lands-Kirker, Cannikedømme, Vicarier og andre simpele Kirkens Lehne; enddog at Vi herhos vel mue bekimnde, at naar Adelens Børn ere skikkelige og forfarne, at de da for andre til saadanne Prælature, Dignitæter og

andre Rigens Benaadinger forfordres skulle: der skal dog derhos Borgeres og Bønders Sønner, som lærde og skikkelige ere, efter saadanne deres Vilkor ikke vorde forglemte, og ikke med saadan svar Ordning være fortrykte og besværede. Og skulde Rigens Raad udi disse Maade anderledes hafve besindet sig, anseendes at saadant udi Riget aldrig hafver været brugt eller Sædvanligt, dertilmed er imod deres egen Geistlige besvorne Rett, som de self hafve lovet og svoret Paven paa, som hver Mand vel veed, og udi intet andet Rige eller Land befindes. Thi at om end udi Tydske eller Valske Lande, eller andre Riger, ere høye Stifter og Lehne, som ere stiftede paa Adelen, da blifver der dog udi hvert fem eller sex Personer forsætte, som ikke ere af Adel, paa det at Landene kunde hafve lærde og skikkelige Folk; hvilket her aleniste er blefvet forglemt. Men Bisperne og deres Anhængere alene hafve søgt deres Nytte og Profit, og hafve saa opsætt Konningens Kor og Udvællelse til deres beqvsemelig Tiid, at de kunde hafve en Konning efter deres Behag. Den vilde de saa med Brevve, Forskrifninge og Beseglinge forbundet og forkuytt hafvet, at hand hans Kongelige Embede og Frihed, med at administrere hver Log og Ret og bruge Rettes Tvang, ikke skulde hafve været des mægtig; men meget mere hvor at de kunde fortrykke Adelen, Borgere og Bønder: og hafve saa intet betragtet, som de dog at gjøre pligtige vare, og hafve derfor været Riget lofvne og svorne, hvorledes den menige Nytte, Gavn, Velfærdt, og Christelig Fred og Forbedring udi Riget motte blifve underholdene og forbedrede: hvilket alt er afvendt og aftrængt at Bisperne.

Den anden Artikel; at menige Rigens Indbyggere, Borgere og Bønder, den Tid de formærkte, at Rigens Raad ingen Konning eller Hofved ofver sig og dennem alle udvælge vilde, dertilmed at der intet bestandigt varigt Regimente blef giort og forordnet udi Riget, saa hafde dog de menige Rigens Indbyggere og Underdanige ikke burdet, som en Hob galne ubesindige Hunde, udi Uhørsomme at ofverfalde Rigens Raad og forstyrre Huse og Slotte, og komme saadan en erbarmelig Krig og Oprør afstæd. Og er og ingen Magt gifven dennem af Gud, men meget mere er dennem budden, at de udi Kiærlighed og Frygt skulde være Ofrigheden hørige og lydige fore, som de og med ald Skiæl skulde hafve giort. Og om dennem var udi nogen Maade vederfaret nogen Besværing, Tyrannie eller Fortrykkelse af Rigens Raad, da skulde de jo tilforne gifvet det deres Nabøe og afdøde Konningens Søn altsammen tilkiænde, og beklaget dennem for hannem, eller og med gode formanet hafve Rigens Raad, at de paa nogle Maanedes Tiid hafde koret og udvaldt et Hoved og Konning udi Riget; eller udi det allerringeste udi midlertid hafve stillet og skicket et godt Regimente udi Riget; eller og at de hafde aflagt og afstillet den menige Mands Skade og Fortrykkelse, som dennem udi saa maade var paalagt. Og for den Skyld da kand deres gruelige Tyrannie og Foretægt ikke forundskyldiges; men maae tilskrifves baade Rigens Raad og den menige Mand, Borgere og Bønder, som Oprørske været hafver, at være en Aarsage til dette Oprør. Og kunde Vi dog intet andet deraf formærke i rette Grunden, end at der er og hafver været en Straf og Plage af Gud, som hand ofver dette Rige og disse Fyrstendemme for vore

Synders Skyld hafver ladet komme og ganget. Derfor Vi ville hafve Eder fordret, manet og bedet, at I ville dagligen formane og bede Gud vor Herre, at hand vil afvende sin guddommelige Vrede fra os alle, og framdeles bevare og beskiærme us fra saadant Oprør, Krig og Blodstyrtning. Og euddog at. Os efter Vort Konninglige Embede, paa Guds Vegne og med ald Rette, burde herimod at frenfare med Straf, hvilket da vilde anrøre Lif, Ære, Gods og Blod nu paa det nye igjen, dersom saa skee skulde, saa ofverveye Vi dog, at desværre udi dette Oprør altformeget Christeligt Blod erbarmeligen udøst og udstørtet er, og omkommet; deraf da hos hver Mand paa alle Sider jo mere og mere Oprør, Nid og Had vilde opvoxe.

Dertil hafve Vi oprettet og fra Os udgifvet nogle Fordrags-Brefve, liudendes og indeholdendes, at saadant alt paa alle Sider skal være tilgifvet og forladt: hvilke Brefve Vi og ville hafve uforkreenkede.

Og ville Vi saa for Guds Skyld og god naadige Tilnegende tilgifve begge Dele saadanne Mishandling, og lade falde den Straf, som derfor hørde, og naadeligen forlade hver sin Skyld udi de Maade, hvilke som og hafve været med udi dette Oprør, og ere dermed befundene. Og de Vi halve det tilgifvet og forladt, de skulde herefter derfor ikke lide nogen Tiltale, saafraamt at de dennem herefter skikke og holde tilbørligen mod Os og hver Mand, og at det samme, som Os eller Vore Befalningsmeand er udi denne Rumors og Oprørs Stilling lofvet, forholdet og betinget, maae Os igjen holdes og vederfares udi alle Maade:

Og Eder, som hafve været skyldige udi saadant Oprør, og ere I ædle eller uædle, dennem ville Vi

tage af Unaade og Ufred, og igien sætte dennem udi Naade og Fred, og dennem som Vore Børn og Sønner lige med de andre, som sig ærlige og vel hos os holdet hafve, udi Vort naadige Regieringe og Regimente underholde, beskytte, beskiærne, fordre og handthæve, og være og blifve deres naadige Herre og Konning, med saadant. Tilforsigt, at de igien blifve Os villige og hørsomme, og holde Eder underdanelige imod Os, med Lif og Gods, som fromme, troe, ærlige Undersaatte bør at gjøre og opsætte hos deres Herre og Konge; og Eder alle og hver særdeles ikke at lade sig bevæge eller opføre imod Os, eller lade Eder ofvertale og vrangeligen undervise, at Vi ville saadan Ordinantie og Reformation foretage, at gjøre Os riig og vældig deraf, og at fordelge og udslukke Adelen med; og at Vi for den Skyld skulde fængsligen holde Bisperne udi Riget, paa det Vi desbedre motte beskaffe saadan Vor Villie og Fortægt: hvilket alt udi Sandhed sig aldrig befinde skal. Men Vi sige ved Vor Kongelige Værde og Troe, at Vi ikke af Had, Nid og Fiendskab, ikke hller fore Vi ville fortelge og udslukke Adelen, hafve ladet fængsligen aunanmet Bisperne, uden for deres Brøst og Brødes Skyld, som de ere skyldige imod Os og Riget, hafve Vi annammet dennem udi Bestrikkinge. Thi at dersom de udi saadan Maade hafve blefvet, som tilforne, ved deres Værde og Magt, da var det umueligt, at Riget kunde nogentiid komme udi en bestandelig Ordninge, Fred og Rolighed: hvilket alt Gud kiende Vor Mening og Villie er, paa det Vi dog engang motte redde dette Rige af saadan Blodstyrtning, Mord, Rof og Brand.

Paa 1) thett att alle mue szee och forfare, att vij haffue allt ene ladet anholde oc vtj bestrickinge taget Bisperne for theres mishandling, paa thett att vij kunde komme Riiget vtj en bedre oc bestandiger freedt oc ordninge, thaa ville vij heer effter vtj artickels viissze giffue tillkiende theres vschiicklighedt oc onde handell, huilcke 2) vij och mett breffue oc segell och mett leffuendis folch ville giøre beuiisseligt.

Førsth, huor vschiickeligenn Bisperne effter Koningh Fredericks dødt ere vmgangne mett koor oc vdueelse, och huorledis thee som thee øuerste houide och Regenthere haffue draget till thennom theres brødre oc andre theres venner oc Riigens radt, och samme koor oc vdueelse vpsatt thiill theres fordell, oc ingen koning korit oc vduoldt: menn haffue forbundet thennom mett huer andre, att thee ingenn Koning then tiidt keese eller kore vilde, menn viilde selffue regere offuer Riiget, oc thett effter theres leylighedt holde till thennom selffue, och vilde ther fore all indlendske oc vdlendske voldt oc macth affwerie. Saadant viide vij allt mett theres breffue oc segell att beuiisse, endog wij oc saa vell viide, att nogle aff Riigens Radt icke haffue beuilget heer vdinndenn, meenn all ene Bisperne mett theres tilhengere haffue verit thee høgiste, som haffue dreffuit thette spill, ther aff thette Oprør meesth er kommet aff 3).

1) Her begynder den stokholmske Afskrift, som er lagt til Grund for Udgaven af den øvrige Del af Klageskriftet, saalangt den rækker. I Nye D. Mag. III, 11 sluttes dette Stykke til det foregaaende, idet der begyndes: Og paa det at (osv.).

2) N. D. Mag. har: hvilket.

3) Dette "aff" mangler i N. D. Mag

Item, Besperne ere oc saa hartt oc fasth standne och forherdede paa thenne artickell, att thee ingenn koning haffue viilde, for end theres leylighedt till sagde, till saa lenge att allt Schone, Sellandt, Fyenn och Smoolandene ere vordne tapte formiddels vdlenske macth oc then menige mandz vprør. Och saa lenge haffue thee bidt, till att ildenn och saa begynte att brende vtj Jutlandt: [till saa lenge att thee aff thet menige Ridderskab och Adelen vtj Jutlandt 1)] och nogle aff Fyenn ere mett voldt nødde oc trengde ther heenn, att thee motte keyse oc vduellie enn Koning. Och ther som thee thett icke haffde giortt, thaa haffde thee andre mett sampt menighedenn slaget ther vtj eblant mett knøtte neffuer. Och besønderligenn huor hartt att bespenn aff Vendsyssell then samme tiidt haffuer standet ther emodt, och ingenn Koning vilde haffue, som Riiget schulde regere, ville wij berobe oss paa thett menige Ridderskab oc Adell, som samme tiidt ther hoess vare. Hwadt mandt ther mett haffuer hafft vtj sinde, kandt huer letteligenn betencke.

Item, Hworledis thee haffue forskreffuit oc vddelt Kronens leen och forlenigz gotz vnder thennom oc theres brødre oc venner, och icke haffue anseeth personens schiickelighedt och vschickelighedt, och ther meth haffue tilbage seeth gandsk oc menige Ridderskab on adell 2) oc forglemt thennom, liige som thee aldrj haffde vent fødde: thette er allt tillformn berørt, oc thee breffue oc

- 1) De indklamrede Ord findes ikke i den stokholmske Afskrift, men da de aabenbart savnes, ere de supplerede fra Nye Danske Magazin.
- 2) N. D. Mag. har: og dermed halve tilbagesat gandske og aldeles det gandske Ridderskab og Adel.

158 Klageskrift mod Danmarks Biskopper.

segell vduiiste **1**), som thee ther om haffuer vdgiffuet, then stundt Riiget var vdenn Houidt oc Koning.

Jtem, Huadt handling thee haffue hafft, for att thee motthe beholle theres Støffte: oc Kronens Slotte oc lenn villde thee schiicke vtj Riigens radz hender. Och paa thett att Koningenn ick schulde robe eller skriige, haffue thee viildt seth ij p^{ne} **2**) tolnn paa huer lest gotz, som aff Riiget foris schulde. Och then tiidt then menige mandt vtj Stederne haffue fanget thette att viide, och nogle Kiøbmendt haffue formerct thett, haffue thee taget ther en Orsage aff, liige som mandt vilde liegge Stederne oc borgerne en vdreegelig byrde vpaas och besuaring, och ther offuer vpuecth saadann eth vprer. Saadant viide vij att beuiisse mett nogle borgere, mett huilcke ther om er handlet.

Jtem, Hworledis att Bisperne haffue ladet handlet hoess Paffuenn, hoess Koningenn, hoess Capittell etc., att theres venner och blodz forvante allt ene schulde nyde oc beholle Styfftene effter theres dødt: thett samme er klarligenn for dagenn.

Jtem, Hworledis att Erchebisp dømit vtj Lundt er veltrit aff then ene handt vtj then andenn, saa att ther er icke mere **3**) paa thenne tiidt leffuendes endt iij eller v Lunde Erchebisper, som huer mandt vell vittherligt er **4**). Om thett er schickeligen handlet eller

1) N. D. Mag. har: udvise.

2) Her bør aabenbart læses fl^{ne} (florene) eller g^{ne} (gyldene), jvfr. nedenfor S. 175. N. D. Mag. III, 12 har: to Gyldens. Vedels Udtog har ii fl. (ikke 11 fl. som der fejlagtig staar N. D. Mag. III, 23).

3) N. D. Mag. har: mindre.

Nemlig Jergen Skodborg, Johan Wes, Aage Sparre, Torben Bilde og endelig Cardinalen de Cesis.

oc icke, ville wij giffue huer mandt att besinde. Och maa wij for then schyldt end nw dauligen formode oss, att Riiget aff keyser oc koninger motte liide nogenn schade. Och ere wij ther fore beschickede oc attvaret aff kiørFørster oc førster, att wij schulde lade then komme till Erchebiscopdøme oc Lunde Stiicth, som ther haffuer reth till, szaa framt att wij icke vilde stande euentyr ther fore.

Item, Hworledis nogle Besper for mangfoldige vellgierninger, szom vor herre fader (hofflofflige ihwkomelsse) thennom giortt oc beuiist haffuer, och besønderlig att handt frelste thennom aff Koning Crestherns Tiiranij, haffue hannom ther fore berimet: thett beuiisse thee rim vell, som stander screffne vtj thett grønne Kammer paa Kiebinhaffns Slott.

Item, Hwor besuarlige Besperne haffue verit Ridder-skabbet, Addeleenn oc Closterne vtj Riiget, ther som thee haffue haftt ligendes nogle garde eller gotz, som thennom bequemmeligen oc beleyligenn haffuer verit, paa thett att thee kunde faa samme garde och gotz aff theres Bønder till thennom och theres styfft: och huor thee oc fast vdsuede gandske addelen, och mett hinderlist kommit theres arffue gotz oc eye vnder thennom: stille vij till Ridderskabet och Addeleenn selffue ther om att bere vittnisbyrdt: Endog att thee saa driistig oc saa kiøne att foregiffue addeleenn oc gjøre thennom viiss, som thee end nw gjøre, att saadant skier Addeleenn allt till ere oc nøtte oc theres Stadz vpholdelse, saa dog anderledis twert emodt findis och er klarligenn fore dagenn: Thij att theres rigdom , gotz oc penninge

1) Her synes at mangle: ere. N D. Mag. III, 113 har: Enddog ere de saa dristige og saa kienne.

160 Klageskrift mod Danmarks Biskopper.

oc andet bliffuer fast dauligenn formiddels theres prenge och fast aff vschickelige oc verlige folch forterit, och gandske faa erlige folch oc Addell **1)**, och om then **2)** er end en aff theres neste frender, ther kandt bliffue noget forbedret ther aff: saadant er oc klarlig fore dagenn.

Jtem, Huer mandt vtj Riiget, besønderlig Addeleenn oc Ridderskabet, som haffue gotz eblant theres gotz, er viidendis, huor vliidelig tiiranij oc vfordragelige handell thee bruge emodt Addeleenn, Borgere och Bønder, om thee kornme vtj nogenn naabolige trette oc vuillie mett thennom, mett dødtslag, Bordag, sorelse, iaget **3)** thennom fran Herritztinge oc reth: och ingenn Dom ville liide eller fultgiøre, om endt Koningenn oc hans radt haffde then affsagt, menn all eneste forlade thennom paa theres eget voldt, store machth oc mange suene, saa att thett er hartt eth menigt sprogh hoess thennom alle oc huer besønderlig, nar thee haffue att giøre mett en fattiig Riddermandzmandt eller mett en borger eller bunde, oc komme mett thennom vtj trette oc vuillie, thaa thørre thee vell obenbare sie offuer theres bordt till theres suenne oc thienner: Haffner Sancte Pedher icke suerit, Sanctus Lucius en hest, haffuer Sancte Lauritz icke brødt, Sancte Knudt en suendt, etc. Och ther mett giffuet theres voldt oc machth till kiende. Och strax er ther mett Domen giffuenn och **4)** offuer then arme fattiige. Och wee vorde thaa then, som

1) N. D. Mag. har: af Adelen.

2) Her skulde man vente: ther. N. D. Mag. har "Dennem", hvilket endnu mindre passer.

3) N. D. Mag. har: jage.

4) Dette "och" bør vist udslettes. I N. D. Mag. mangler ikke blot dette Ord, men ogsaa "giffueun".

saa vorder Sanctus Lucius, S. Peder, S. Lauritz till deels. Och haffuer thaa theres suenne moth kommit then om halszen vdenn all dom, reth oc skiell. Och ther meth haffuer hwer att szee oc forfare, huorledis thiisse besper, som nw ere, haffuer hafft thennom vtj thee andre¹⁾, som tillforne haffuer. vent. Szaa ville wij oc giffue till kiende aff huer besønderligenn, hwor meth thee haffue forbruth thennom, ther fore vij haffue ladet bestricke thennom. Vij som then, ther nw nyligenn er indtredt i Regimentet, ville tie thett, som oss vuidendes er, och giffue alle att betencke selffue om, som lenge haffue boitt hoess thennom och vnder theres fortryckning.

Førsth Erchebispenn
aff Lundt.

Effterthij att alle hvittherligt er, att thett haffuer vent gammell seduane beer vtj Riiget, att nar kongenn er dødt oc affgangenn, att Erchebispenn thaa strax aff Gudt oc hans embide haffuer verit plictig att forscriiffue Riigens Radt, och holle, twiinge oc formaa thennom ther till, att thee strax vilde vduellie en Konge, paa thett att Riiget, then stundt thett var vdenn Houit, icke schulde bliffue attskiildt oc attspliith, som nw skieth er: Szaa haffuer handt saadant allene icke fordret, menn haffuer thett aff synn høgiste formue forhindret och vtj hans tiidt och Administreringe Riiget gandske Tilde tore standet. Och om handt seg heer ydermere vill vndskyldte seg ²⁾, siendis seg ingenn hielp att haffue hafft ther till aff thee andre Riigens radt, saa kandt saadann vndschyldinger hannom dog inthet

1) N. D Mag. har her: Tider.

2) Dette "seg" mangler i N. D. Mag.

hielp: thij att ther som mandt 1) vtj thee made ingenn hielp eller tillfeldt haffde hafft aff Riigens radt, thaa schulde handt saadant haffue giffuit menige Ridderschabbet, Addell oc Steder thett 2) till kiende, oc thaa haffde handt skielligenn verit vschylidiig. Handt 3) vedt dog vell oc er obenbarit, att handt haffuer meere forhindret koorit endt forfø[r]ldrit thett.

Jtem, vtj huadt Religion, geyslig tucth oc thenn hellig Christelige troes plantelsze handt haffuer hollet oc vnderuiist syne vnderbesper vtj, som vnder hans Erchebiscop dom haffuer verit: thett samme er fore øynee. Thij att mandt hoess then meesthe dell aff Bisperne paa thenne tiidt heer vtj Riiget icke kandt kiende en vell, om thett er Biscoppe, Predigere, Riithmestere, Hoffuitzmentd eller Kriigzmentd, huilckers geyslighedt icke stoer paa kiirckens embide, att holle messe eller att predicke, menn paa mange Drauanther att holle. Och then tiidt Riiget haffuer verit vtj stoer nødt, haffuer mandt hoess thennom befundet gandske ringe trøsth oc hielp, menn all theres indkomsth oc renthe, som thee haffuer hafft heer vtj Riiget, haffue thee mett theres hoffmodt omkommit oc vnøttelige forterit.

Jtem, Erchebespenn haffuer icke søgt eller fordret om freedt heer vtj Riiget, och besønderlig vtj thenne suare oc swiinde handell: menn møgit meere forhindret then. Thij att ther handt och hans tilhengere viilde ingenn koning keyse eller vduellie, schulde handt io tilbørligenn søgt och fundet thee veye, att Riiget haffde bleffuit vtj freedt, roolighedt och goedt endrectighedt.

1) N. D. Mag. har: hand.

2) Ordet "thett" mangler i N. D. Mag. 3) N. D. Mag. har: mend.

Saa haffuer handt saadant icke alene 1) giortt, menn meere handt oc hans tilhengere haffuer stillet all theres sag ther heenn, att thee kunde komme Riiget vtj stoer vroom oc vfredt.

Och besønderlig saa haffuer handt effter koning Fredericks dødt och affgang vtj then Første Herredag ther nest effter, effter att handt kom till Regimentet, condemnerit oc fordømt alle Euangelische predicanter. Och haffuer handt saadant giortt vtj borgernes oc then menige mandz neeruerelse: huilcke samme tiidt emodt robte samme Condemnering oc Dom, oc viilde then icke fuldt byrde oc samtecke. Saa haffuer handt oc syne anhengere giortt eth forbundt oc recess, att thee saadanne predicanter mett iildt, vandt oc stene att bere aff by viilde forfølge 2): och ther offuer haffuer giortt borgerne i kiøbstederne Trelborg, Vææ och anderstedz i Schone fredtløsse, och standet thennom effter liiff oc gotz, formiddels handt thennom haffuer vpuacth till att giøre modtstandt. Om nw saadant vtj then tiidt, att riiget haffde ingenn konghe eller houidt, er viseligenn eller vell handlet, thett giffue vij alle att betencke.

Ther aff huer mandt vell haffuer att formercke, att effter thij att samme Erchebiscop er thett største

1) N. D. Mag. tilføjer: alt ikke.

2) I N. D. Mag. lyder dette Sted ikke lidet forskjelligt: "Saa hafver handt og i Malmø tilladt imod hans egen Forbundt og Recess, de sande Guds Ords Prædikantere med Ild, Vand og Stene at beængstige, ofverslaae og forfølge". Den Vanskelighed, man hidtil har fundet ved dette Sted (se Ny kirkehist. Saml. II, 197-8) - da Udtrykkene synes at hentyde til ellers ubekjendte og lidet sandsynlige Voldsgjæringer mod de evangeliske Prædikanter i Malmø — bortfalder, naar man følger Hdskr i Stokholm, hvis Text derfor sikkert ber foretrækkes.

oc principal] houidt for Riigens radt oc altt regimentet, och Riigens handell haffuer meest hengdt indt paa hannom, och handt haffuer saa vschickelig ther hoess ladet seg finde: saa er handt oc en reth principall Orsage till all thenne krij oc vprør, huilcket handt vell motthe haffue forkommit oc affuent, och mett rette verit theszplictig oc schvldig att giøre.

Jtem, Huorledis handt haffuer hafft seg oc hollet vor kiere herre faders, hans herres oc koningz breff och indsegell, vtj thett att handt haffuer taget enn arm mandt oc predicanter, som haffde koningelige beschermelse breff, och seth then vtj siw aar vtj hart fengzell, huilcket saa findis vtj sandhedt, och huess Koning Frederich ther om haffuer screffuit hannom till, haffuer hannom inthett moth hiolpet. Och then tiidt handt loedt lade samme arme mandt aff fengzell igenn, haffuer handt moth seth vissenn oc loffuenn for seg for v^c løde marck att schulde fortie samme sag och aldrj klage eller kierde ther vpaa. Thenne Erchebiscop haffuer oc belagt alle vegne for Malmø Stadt vdenn all skiellig orsage, oc formeenit thennom all tillføring oc afføring, oc giortt borgerne fredtløss, slaget och ilde handlet thennom, som vell er beuiisligt, mett mange andre støcker, huilcke vij for tiidzens korthedt lade bestaa.

Om Bispens vdj
Szellandz handell.

Førsth er alle vell vittherligt, att then tiidt samme Biscop kom hiem till Danmarch hans federne landt igenn aff Scholenn, thaa nogle aar ther effter haffde vor herre oc fader Koning Frederiich taget hannom vtj synn thienniste oc vnderhollet hannom som en andenn

Riddermandzmandt oc Hoffzindt, vtj thenn trøsth oc tillforsiich, att handt vtj alle sager oc handell schulde lade seg finde hoess ko^e Mt. och Riiget vprectig, troelig oc erlig. Och haffuer saa vptaget hannom aff stwff oc skarnn oc giortt hannom till en stoer herre oc foeth hannom Roschylde Styfft vnder føderne : Ther vpaa handt haffuer forplichet, bebreffuit oc forsegleet seg, och stillet borgenn for seg, som er vedt naffnn her Mogens Gøye, her Tyge Krabbe , her Oluff Rosenskrandz, Erich Banner oc meere andre merckelige mendt, att handt som en reth biscop viilde lade fordre oc leere vtj Roschylde Biscops styfft Christi lerdom oc Gudz ordt oc then rette Christelige troe, och forsørge oc forsee kiirckerne mett gode Euangelische predicanter, oc for synn persone att vilde indgaa oc fore eth Christeligt oc biscoppeligt leffnit, mett mange andre forplicinger, huorledis att handt schulde vere Koning Frederich oc hans sønner foruant. Huilcket vij for tiidens korthedt paa thenne tiidt ville lade effter bliffue att fortellie. Handt haffuer dog icke vdj saadann hans forscriffuinge hollet wor herre fader oc oss then ringisthe oc mindste bogstaff, meen er bleffuen oss breffløss, segelløss oc troeløss fore, och ther till mett haffuer saa ladet thee gode erlige mendt, som theres ære, troe, loffue oc theres anborne segell haffuer for hannom vdtseeth, bleffuit saa besiddendes vtj baddet och icke betaget thennom theres løffte. Menn emodt saadann hans breff oc segell haffuer handt forfuldt thett hellig euangelium oc Gudz ordt 2) predicanter oc

- 1) N. D. Mag. tilfejer her: ofver try og tredive Slotte og HerreSæder.
- 2) Her her læses: Ords, som N. D. Mag ogsaa har.

thee som Gudz ordt haffue lerth. Folcket haffuer handt ladet fanget och vchristeligenn offuerfaldet, och haffuer taget seg alle sager saa fore, att handt paa thett siiste haffuer verit saa kiønn och saa driistig, att handt haffuer ladet grebit och meth veldiig dath forfølget thennom, som haffue hollet vor herre faders breff oc segell, oc verit vtj hans ko^e beschiødding oc bescermelse. Saa handt dog till saadann gierning icke haffuer verit nødt eller trengdt aff nogenn, och haffuer dog standet hannom frij fore, om handt viilde taget oc anammet Roschylde styfft vnder saadann villkoer, som forscreffuit stoer, eller och icke. Och besønderlig haffuer handt attspurt en predicant, huem hannom haffde wieth till presth. Ther till haffuer handt swarit hannom, att Spandemager haffuer thett giortt. Strax haffuer handt ladet sette hannom vdj eth hiuell **1**) oc sagde: Jeg maa oc vie teg. Oc haffde saa iamerligenn ladet slaget samme predicant mett kneple, och vtj en hordt koldt vinther ladet offuerslaa hannom meth kolth vandt. Huilcket handt oc haffuer giorth emodt hans ære, eedt, breff oc segell.

Item, Szom handt oc er kommen till ordz oc thals mett en predicante **2**) oc viilde nøde oc trenge hannom ther till att schulde forlade euangelium, och predicantenn ther offuer haffuer giffuet seg mett hannom vtj en thaale och Disputation, och bespenn paa thett siiste endeligen vilde trenge oc nøde hannom till att forlade euangelium, for then schyldt samme predicant haffuer

1) N. D Mag : Hul.

2) N. D Mag. har: en anden Prædikant. Denne Prædikant har formodentlig været Hans Tavsén (se Kjøbenhavns Univ. Hist. 1537-1621. I, 466 Not. 2).

berobit seg oc appellerit till første almindeligt Concilium: Ther paa bespenn haffuer suarit och spurth hannom, huem handt tenckte att vilde haffue for dommere, och om handt viilde haffue then Narr aff Hesszenn eller then geck aff Holstenn. Handt wiilde were hannom konge oc domere noch. Om vor Herre fadher oc wij haffue nw saadaut aff hannom forschyllet eller forthient, eller oc om thett er liige foreenighet mett hans breff oc segell, giiffue wij elle att betencke.

Jtem, Handt er oc velldeligenn indfallet vtj Riigens och Kronens Kiøbsteder oc besønderlig vtj Slauelse och andre steder, och ther grebit och fanget predicanter och borgere oc thennom borttførdt: icke anseendes saadane Kiøbsteder er vden all middell vndergiffuen kronen, och handt tillforne seg fasth anderledis forscreffuit, forbreffuit oc forseget. Hwor erligenn handt haffuer heer ydermere handlet emodt wor herre fader, sammeledes oc emodt thennom, som hannom haffuer loffuit oc forseget, ville vij stille till alle ther att kiende om. Thij att handt alleniste for euangelium skyldt er kommen till Stichet, ther handt saa 1) vnødt oc vtrent haffuer anammet, oc dog strax ther effter er vordenn Euangeliums høgiste fiende oc Tiirann: menn thett haffde mōgit bedre standet hannom, ther som att handt icke haffde villd hollet syne breffue oc segell, att handt aldeles haffde werit vbeuarit mett Roskyldes sticth. Saa haffde oc ingen begeret eller fördret aff hannom hans troes bekendelse. Ther kandt oc huer mandt tencke heer aff och besinde, hwor falskeligenn oc bedrageligenn handt haffuer handlet mett wor herre fader oc hans borgere.

1) N. D. Mag. har: det hand ogsaa.

168 Klageskrift mod Danmarks Biskopper.

Item, Handt er oc icke alleniste vordenn befunden velldeligenn oc tiiranskeligenn emodt syne breffue och segell att handlet 1) mett euangelio, men oc saa vforskemmit oc vden all blyszell, aff hans eget Houit oc foretetch, torffuit streckit seg emodt then verdzlig offrichedt oc vndersotte, bode eddell oc veddell. Oc besønderligenn er en arm borger vtj synn rettferdige sag, mett vor Herre faders leyde och beschermelse breff, kommen for hannom oc haffuer fortrøstet oc forlath seg paa samme koningelige breff oc segell: Och som handt haffde antuordet hannom samme breffue, haffuer Bepenn spurth hannom ath, huadt thett var for breffue. Thaa haffuer then arme mandt suarit hannom, att thett var Koning Fredericks leyde oc beschermelse breffue. Ther vpaa oc strax reff breffuene sender och kaste then fattige mandt thennom till igenn och badt hannom giøre seg reen bag mett thennom. Thette ville vij allt mett leffuendes oc erlige mendt beuiisse, som ther hoess stode, ther thette skiede. Om nw en erlig mandt burde saadant att giøre emodt synn Herre oc koning, huilcken hannom haffde giort oc beuiisth saa møgen ære oc vellgierning, ia oc haffde giffuet hannom saa goth som eth helt førstedømme, och om hannom ther fore icke burde att stande till swars oc liide straff ther fore, ville wij lade ether selffue dømme oc kiende.

Item, Hwor troligenn handt oc haffuer meenth riiget, huilcket handt oc meth eedt oc plicth haffuer vedt 2) foruant, loffuit oc sworit: Ja oc haffuer verit then enerste Riigens Cancellor, som besønderlig for alle andre schulle haffue hanthabet, beschermit oc forde-

1) N. D. Mag. har: handle.

2) N. D. Mag. har: været.

dinget Riigens reth oc rettedt aff hans høgiste machth oc formue: Thett findis vtj Kongens koer oc vduellelse, then tiidt att Koning Frederich var dødt oc affgangenn oc riiget och kronen var vdenn herre oc koning. Thaa haffuer handt tenckt: Nw er thett reth tiidt paa att drage thee tree Danske løffuer (som endt thaa liidet haar haffde) hudenn all sammell aff ørnene I). Och ther haffuer i rette thalet Riigens Slott oc houit stadt Kiøbinhaffnn, som Danmarckz Koninger haffuer hafft theres koningelige seede rooligenn meer och lengere end vtj two hundred aar, och vilde saa for hans gerighedt schyldt draget then frann riiget, kronen oc koningen, oc vnder seg och siitt voldt, och menthe, att forthij att paa then tiidt icke var koning till, som kunde suare oc thale for kronens reth oc rettedt, och handt haffde alle breffue, segell oc beuissninger vtj sync hender, som mandt schulde forsware kronens rett meth, att handt thaa thesz letthere kunde vinde sagenn och fuldtkomme synn villie. Endog att samme tiidt haffuer verit nogle gode erlige mendt aff Riigens radt, som haffuer thalet ther vtj och sagt hannom, att thett icke vell wilde schiicke seg, att handt vtj then tiidt schulde drage houitstaddenn Kiøbinhaffnn frann Riiget: menn ther som handt menthe seg nogenn reth eller tilltale att haffue om samme Stadt, att handt saa lenge ther mett lade bestaa, till att riiget finge en koning

1) Dette Sted er paa en besønderlig Maade forvansket i N. D. Mag., hvor de tre danske Løver ere blevne til ”de tre danske Kirker her i Staden”. Mine og andres tidligere Gjætninger om, hvad Rønnov vilde gjøre ved ”de tre danske Kirker” i Kjøbenhavn (Knudsen, Joachim Rønnov, S. 58. Rørdam, Kjøbenhavns Kirker og Klosters i Middelalderen S. 228) kunne nu altsaa uden Skade kasseres.

170 Klageskrift mod Danmarks Biskopper.

igenn, som kunde forsware oc fordedinge kronens **1**): Ther szom handt thaa viilde kalle sagenn vtj rette, thaa vederfoer hannom vell ther oc saa megit som reth var. Szaa haffuer handt dog affuiist same gode erlige mendt Riigens radt same tiidt mett mange spildzige, tradsziige puckerij oc vschiickelige ordt oc thale. Och om saadann handell er seg saa forløbenn oc gangen, ville vij setthet ind till ether Riigens radt selffue att giffue vitnisbyrdt ther om. Och er ther och mange andre flere erlige mendt vell vittherligt, att saa gangit oc farit er.

Och besønderligenn kunde vij beuiisset mett nogle erlige vprectiige mendt, Danske oc Tydske, att then tiidt mandt var vtj handell oc radt om en koningz koer och vdtuelesze, haffuer handt oben bare sagt, att handt aldrj viilde haffue nogenn koning i Riiget, for end handt var mett penninge stillet tillfredz for then retthehedt, som handt haffde till Kjøbinhaffns Slott och Stadt. Huilckenn vij dog alldelis ingenn reth bestaa att haffue ther vdtindenn, och viide vij thett vell mett retthe att affwerie. Och haffuer saa till meth ladet seg mercke, liige som macthenn stoedt all ene hoes hannom att sette koning vtj riiget, huilcken handt vilde haffue och ingenn andenn.

Handt haffuer oc thett samme for oss oc andre flere vforskreckit oc vdenn all blywsell ladet seg here, att then schulde bliffue koning, som handt vilde haffue ther till, oc elders ingenn andenn. Och att handt haffuer vnderstandet seg att ville haffue regiment offuer Riiget, kandt mandt obenbare oc klarligenn formercke:

1) N D. Mag. tilføjer: Rett.

Thij att handt effter koning Fredericks dødt oc affgang haffuer handt **1**) verit begerendes aff Riigens radt, att mandt schulde lade giøre hannom eth Riigens indsegle och antuorde hannom thett: och samtøcke, fuldbyrde oc beuilge hannom thett, att huess handt ther meth bebreffuit oc forseglet, ath riigens radt schulde giffue thett fuldt machth, liige som thee thett alle haffde bebreffuit och forseglet. Om handt nw ther meth haffuer verit tillsindz att viilde keysze, kore eller vduellie en konge, ville wij giffue ether selff att betencke. Och ville vij giffuet indt paa ether Riigens radt, om saa ganget oc farit er, eller oc icke.

Item, Hworledis handt er oc omgangenn mett Addeleenn och Ridderskabbet vtj Riiget vtj koning Fredericks tiidt, er huer mandt well vittherligt, och besønderlig, huadt biscoppelig stycke handt beuiiste her Holgerdt Rosenskrandz (huess sziell Gudt nade) paa Bierge herritzting, thett er klarligenn fore dagenn. Then gode Riddere **2**) sende synn scriffuer vrøstedt oc vuebnet till tinge paa en vogen **3**), ther meth logen oc retthenn att vdrede hans sager oc ærinde: haffde Bispenn schiicket tiidt tree hans suenue vebnede till hesth, och ther hoess tinget och for Doms reth loedt then arme celendiig mendiske vdenn all skyldt oc brøde, reth oc skiell myrdt och ihiell slagenn **4**). Och er vtj sandhedt en klagelig och erbarmelig sag, att en arm mandt vtj eth frieth **5**) koning riige: som søge[r] till tinge effter synn

1) Dette "handt" mangler i N. D. Mag.

2) For "then gode Riddere" har N. D. Mag. "den Gang Hr. Holger".

3) For "paa en vogen" har N. D. Mag. "en Morgen".

4) N. D. Mag. har: myrde og ihielslaae.

5) Den stokholmske Afskrift har: friesth, hvilket jeg har rettet.

reth och formoder seg icke andet endt freedt oc reth, att handt schall ther vederfares voldt oc vfredt, och besønderlig aff then, som Dom oc reth schulde skydde oc bescherme. Haffde handt io hafft sønderlig løsth till att bruge synn modtuillighedt emodt her Holgerdt, thaa haffuer vell huer mandt vtj Riiget vell kient her Holgerdt, som och paa thett siiste er kommen om halszenn for Riigens schyldt: att handt icke haffde veyrit hannom huess diell hannom haffde burth att gjøre mett retthe. Menn then arme scriiffuere motthe att liigeuell bethale laget mett hans blodstørtning, och er bleffuen slagenn ihiell. Och haffuer her Holgerdt (haffde handt end en gang verit saa en berømdt Riddher) icke motthe vederfares skiell aff Besspenn eller hans for saadanne gierninger, medenn haffuer alltiidt forlath seg och stillet synn sagh paa syne mange suenne oc heste och paa styffstens store gotz. Om noget gott, erligt oc Christeligt Regimente kandt bliffue varendis eller bestandendis hoess saadant vredeligt folch, giffue vij alle att besinde oc betencke.

Jtem **1)**, hworledis handt oc vtj Koning Fredericks tiidt vdaff hans riighe **2)** vnde oc forgifftige foretegt haffuer ladet holle for alle porthe oc tillucth alle veye for Kiebinhaffnn, och formeenth thennom all tillføring och affføring, och meth saadant voldt haffuer handlet emodt thennom vdtklaget **3)** for Koningenn oc Raddet: ther aff først er kommenn en twiisth och vuillig emellom Kiøbstederne och prelatherne, och szaa then ene vuillig haffuer født then anden aff seg, till saa lenghe att paa

1) Her begynder det Stykke, som mangler i N. D. Mag. III, 20.

2) Her er vistnok en Fejlskrift for: eighen.

3) Her menes formodentlig: uklaget.

thet siiste then hemmelig hadt, affwendt oc niidt haffuer vdbroth seg och giffuet seg tillkiende vtj thenne krieg oc vprør: Thette er oc saa klartt oc obenbare fore dagenn.

Jtem, hworledis handt haffuer handlet met Ebbelholz Closter, och wülde vndrøcke thett frann kronen, thett giffue thee breffue oc beseglinge selffue tillkiende, som ther paa giortt er **1**). Sammeledis huorledis handt formiddels alle hande Practicher haffuer handlet mett Soore om Closters gotz, huilcket handt paa thett siiste haffuer fanget en stoer parth vnder segh: er huer mandt och vittherligt.

Jtem, hworledis handt oc haffuer standet effter Anduordschows Closters gotz oc vilde kommit thett vnder szegh, er huer mandt vittherligt, vtj saa made att handt giestede ther till Closter och var begerendis noget aff Closters gotz till Kiøbs, och presterne ther samme stedz haffuer taget thett vtj theres beraadt, och paa thett sziiste sende theres kiircke prier till hannom att giffue hannom suar: att thee icke kunde ombere samme gotz fran Closterit. Och ther handt thett haffuer fornummet, att handt icke kunde faa samme gotz effter hans villie, haffuer handt sliith en kneppell paa kiircke prieren, oc saa gandske iarnmerligenn slaget hannom, att handt thett aldrj eller szeenth forwiinder.

Jtem, hworledis handt oc haffuer beschattet en arm borgeske i Roskyldt two twszenn marck aff emodt koninglige leydis oc beschermelszebreff: stoer vell till att beuiissze.

1) Et saadant Brev er tildels aftrykt hos Knudsen, Joachim Rønnev, S. 91-2, Not.

Item, huess vschickelig forglemmelse bespenn haffuer beflittiget segh vtj, siidenn vij kommen ere till Regimenthet och Riigens regeringe: aff huilcken hans forsømmelse riiget er kommen vtj megit vheldt, schade och forderuelse: ville wij nw lade giffue ether tillkiende.

Effter att Koning Frederich var dødt oc affgangen och ther Erchebespenn i Lundt, som forscreffuit stoer, schulde haffue førdret om en andenn Koningz koer och vduellelse, huilcket handt forsømmit haffuer: thaa haffuer samme hiscop giiffuet seg indt till Erchebespenn, ia icke allene giffuet seg till hannom, men och saa for alle andre haffuer giffuet seg vdt, och ther till meth behiartiget oc formanet thee andre Riigens radt, endt dog att handt seg fasth anderledis haffde forbreffuit oc forseget till vor herre fadher, att mandt icke schulde trede till noget Kongens koer, menn vpsette thett till en anden bequem tiidt: paa thett handt motthe føre Riigens regimente effter hans villie oc velbehaffue. Thette haffuer handt icke hemmeligen inden radz oc inden lucthe dørre giffuet tillkiende, menn obenbare i sellskab oc Collatz, oc andre stedz bode ædrw oc druckenn ladet seg høre och mercke. Huilcket wij mett eddell oc veddell ville vtj sandhedt bewiisse, att handt ingenn koning viilde haffue eller hide vtj Riiget vden effter synn egenn villie och vell behaff: Ther till meth att handt ingen Koning vtj fire første aar vtj Riiget haffue vilde, mett mindre endt handt schulde først gjøre hannom en eedt oc suerie hannom huess handt aff hannom haffue viilde: Och ther offuer lagt seg selffuer en straff paa aff Gudt oc bedet, att om handt anderledis gjorde, att Gudt schulde lade hannom en arm affalde. Och vtj thett samme rag[t]e

synn handt vdt frann seg. Om nw thenne biscop haffde verit tillsziindz att villde haffue en koning vtj Riiget och att ville tilhjelpe och vdvellie en koning: ther giffuer hans egenn bekiendelse selff vittnisbyrdt om.

Och om handt end schulde haffue korit oc vduoldt en koning, oc handt haffde verit tillszindz, som handt aldrj var, anderledis endt handt motte effter synn egenn villie oc vell behaff hafft Riigens Regimenthe, ochmotthe saa planet oc beschattet eddell oc veddell effter hans egenn villie, som for er rørdt: Thaa haffuer handt dog mett saadann eedt oc løffte vildet indtaget hannom aff, att henderne schulde haffue verit hannom bundne oc tillucthe fore, paa thett att handt aldrj schulde haffue kommit till noget vprectiig, erligt, gudeligt, skielligt oc koningelige Christelige regimente, och beskiøddet oc beschermet oc fordedinget hans fattiige vndersatte, eddell oc veddell, encker oc faderløsse børnn.

Jtem, haffuer handt samme tiidt sagt, att ingenn koning schulde om aarit haffue meer endt femten twszen g^{ne}, och ther till meth en vtuctig oc verlig quinde. Ther haffde [handt] noch vtj. Landens oc Riigens regering schulde henge hoess hannom oc riigens radt, och att huer biscop var koning noch vtj sziitt Stiich. Thij att I) visthe vell, att en koning icke regere motthe anderledis, endt som thee viilde. Thij att thee haffde tillforrn hafft koninger, som liige saa motthe giøre. Handt visthe vell, hwar handt schulde gaa om mett thennom, nar thee tydske vare vdaff landet. Nw kiendet Gudt, oc handt vere en retther och dommer offuer thenne sagh. Och willde vij thett mett vor koninglige ære

1) Her maa vare glemt at Ord

oc eedt beuiisse, att vij aldrj haffue førtt heer indt vtj Riiget nogenn tydsk, fransosk, valsk eller noget andet mendiske aff fremmit Nation. Och aldrj vij ville gjøre att beskiedige eller belaste noger Besper eller noger Dansk mandt, vere seg eddell eller veddell, vden all eniste att affverie riigens fiendir meth. Thee samme vij haffue meth oss, indførdt till thesbehoff mett vor store arbeydt, swar vkosth, penninge spilling och wore vmyndige brødrers erffuelands forpantsetning 1). Schulde thette haffue then mening, att vij for saadann vor gode villie , troe hiartiige vellgierninger oc stoer nade oc gunsth, som then samme biscop oc mange andre flere aff vor herre fader er vederfarit, och vij icke heller ringer ville holle all Dansk Addell, Borgere och Bønder veedt ære oc verde huer effter synn Stadt, beskiødde oc bescherme thennom for all offueruoldt: tiisligeste oc ville mett all Nade och gunsth och all vellgierning beuiisse oss emodt thennom, som schiickelige ere att thienne oss oc Riiget, och ther till er forfarenn: thennom ville vij forsee oc forsørge mett benadi[n]ger och forleninger. Och schulle vij ther offuer forbiude (!) oc stande saadant eth euentyr mett bespenn och hans anhengere, thaa vill wor noturfft thett forførdre oc eske, att vij beuarit oc foruiste(!) oss bode mett Tydske, Walsk och andre Nationer: paa thett att vij schulde icke sidde vtj Veyskollenn, nar saadann en mandt, som Bospenn aff Selandt er, leste eller thett saa haffue vilde. Thij att vij kunde beuiisset mett erlige och redelige mendt, thett handt mett synn egenn mundt haffuer sagt, att mandt icke haffde behoff for en koning

1) Baade her og i det følgende er Stilen uklar.

schylt att føre saadant æth houidt kriig, som skiede vtj koning Christherns tiidt, ther mett landt och folch bleff forderffuit: thij att mandt kunde vell slaa hannom ihiell, liige som theres foreldre thiitt oc offte tillforne haffde giortt. Ther paa en haffuer swarit hannom: Om i wore en koning, visthe i oc vell att foruare ether ther fore. Haffuer handt swarit hannom igenn oc sagt: Jeg er som Tatherne, ieg kiender vortt folch vell. Vij ville dog forhobis oc forsee oss till ether oc alle huer serdelis besønderligenn gandskeligenn oc vden all twiiffuell, attj som ærelige, redelige, vprectiige, dydelige oc addelige mendt schiicke ether emodt oss som emodt ethers rette korne, keyszde oc vduoldt konge, oc icke lade ether formiddelst saadan en vprørings mandt eller hans liige beuege eller vpføre ether emodt oss: menn fasth meere oc heller betencke, acthe oc besinde ethers eedt, pliicth oc redelighedt, och som andre troe vndersatte oc fremidde Nationer pleye att gjøre vedt theres heerskab och koning, vpsette oc foruoffue hoess oss ethers liiff, gotz oc vellfartt. Thaa ville vij oc vndslaa oss thenn vdlendiske macth oc icke belade oss mett mere fremmit folch, end som vij till koninglige regiment behoff haffuer, mue oc schulle.

Item, hwadt spodske oc spiidsze ordt handt haffuer giffuet vortt radt och thienner, Peyther Swobbe, som var vtj wor fran verelsze aff wore Stadtholdere och befalings mendt vdaff leyrit for Kiøbinhaffnn, vedt naffnn Cresthofer vann Velthwm, Johann Friis, her Oghe Yincentius oc Dytloff Brocthop, vtj eth ringhe verffue oc rerinde afferdiget och schiicket till hannom: Oc saa snarth handt begynthe att szie hannom thee verffue oc

wrinde, handt vtj befaling haffde, och sagde att handt vor aff koningelige Stadtholdere vtj leyrit afferdiiget oc schiicket vtj thenne mening etc, och wülde saa haffue giffuet hannom - synn befaling tillkiende: haffuer handt strax berobt och offuerbuldret then gode mandt mett mange vnde ordt, sziendis att handt sette hannom saa mange Stadtholdere vtj landet, att handt skiet icke visthe, hwadt handt schulde szie ther till: handt kiende ingenn Stadtholdere: handt var Stadtholdere och herre vtj Sellandt, ther schulde mandt och kiende hannom fore, thett schulde och huer mandt viide oc forfare. Och sagde handt samme tiidt till Peyther Swobbe: Schalt thw oc ieg leffue noget lienge tillsammell, och thw esth mynn vnderdane, och thw viilt lade teg schicke oc bruge emodt meg, thaa maa wij eudt haffue mangenn goedt oc vndt dag tillsammell: och thw schaltt endt loffue oc suerie meg. Huadt goedt till neyende oc huess troe thiennisthe oc hersumhedt vij oss aff saadann en biscop haffue att formode, thett giffue vij ether alle selffue att betencke. Schulde vij icke haffue then mach oc velde, effter vort eget och wortt elskelige Riigens radz radt, att vij vtj wore merckelige anliggendis sager motthe sette oc tillschicke en Stadtholdere vtj wor frann verelse vden bespen i Sellandz villie oc viidtskab: och handt icke schulde vere samme vore Stadtholdere oc hiemme ladende radt vtj wor fraauerelse høriig cc liudiige fore: thaa vore vij vtj sandhedt en arm eble koning, viilde och fasth heller att en andenn haffde Riigens regimente, ther thett wülde vell forstaa. Och effter att Bsepenn vtj Sellandt paa, then tiidt var saa geschiickt till krigzhandell oc saadann vmagh oc arbeyde, thaa vilde vij gerne

haffue vnth hannom then ære for nogen andenn. Szaa motthe handt och att liigeuell forloffue Peyther Swobbe, end dog att handt er en Deghenn vtj Roschyldt, att thiene oss for nogenn andenn for vore penninge. Huilcket bespenn oc selff icke schulde skamme seg att gjøre, om vij thett aff hannom begerendes vore. Ther till meth huadt Myttherij handt vtj dryck oc sellskab haffuer anretthet hoess ether danske herrer oc Addell, att handt kunde drage ether till segh och gjøre ether seg anhengende, paa thett att [handt] siidenn thesbedre kunde haffue bekommit att bruge och fuldt komme hans modt villighedt emodt oss: ther ville vij icke szie meere aff, thij att ether er thett vell selff vittherligt.

Item, hwadt handt for vschiickelige ordt oc thale haffuer hafft paa wor persone paa wor bag for vdlendiske rytther, ther meth handt oc vor ko^e hoghedt oc verde haffuer anrørth: thett ville vij aff Christelig kierlighedt oc saa hans slegt oc venner till ære oc saa for all lempe schyldt paa thenne tiidt haffue fortaffdt.

Item, huorledis handt haffuer fanget, grebit och ladet szette thennom, som haffue ko^e leyde, och besønderligenn en Borger i Nestwiidt, Jens Skram, haffuer handt taget frann och beschattet hannom aff, huadt handt formotte. Och ther vij haffde venligenn thalet hannom till och vtj thett besthe straffet hannom ther fore: thaa haffuer handt inthet andet suarit oss endt onde løsse ordt, huilcket vij alt motthe liide till synn tiidt: och altt motthe liide aff hannom, liige som vij haffde verit hans vnderdane. Och effter thij att saadannt er anrørendes vor ko^e heyehedt, ere vij, effter

180 Klageskrift mod Danmarks Biskopper.

som skiell følger, beuegede till att finde andre veye emodt hannom.

Item, vtj thenne forgangenn kriigz handell haffue vij hafft mogenn møde, vmag oc arbeyde, som huer mandt vell haffuer att besinde, oc haffuer verit megit arbeyde meth att skandze oc graffue och andet saadant arbeyde: och nar vij thaa lode ther om tillsie hans Bønder oc thiennere vtj Stiichet, att thee saa vell som andre Riigens indbyggere och vndersotte schulde komme oc graffue oc skandze: thaa haffuer handt forbødit thennom thett igenn, och ther mett giortt oss stoer merckelige skade oc forderffue, szaa att vij thiitt och offte motthe lade falde vore anslag, som vij haffde foretaget emodt vore oc Riigens tender.

Item, Then tiidt Kiebinhaffns Stadt bleff vpgiffuenn, och samme Biscop er kommen then indt, oc haffde nogle dage verit ther inde, haffuer handt sendt budt effter en borger Jacob Rwssz, att handt schulde komme till hannom paa hans gardt: huilckenn borger strax goetwilligenn er kommit tillstede. Saa haffuer handt kallet hannom indt vtij sziitt heerherge till seg, och offuer goedt troe oc loffue er fallen offuer then arme mandt och gandsk erbarmeligenn mett en Striidzhammer slaget oc trelborit hannom, att paa thett siiste hans egne suenne vdaff stoer medtønck, som thee finge aff then arme mandz iamerlig(!) rob oc skriigende, haffue slaget dørrenn vp, oc taget then arme mandt aff henderne paa hannom. Saa haffuer oc bespenn alldeles ingenn reth ther till saa att handle mett wore borgere oc saa veldeligenn oc vforseendes att vffuerfalde thennom mett offueruoldt. Ther fore samme biscop schall sware oss for ether vortt elskelige oc Danmarckz Riiges

radt, och stande oss ther fore for ether till retthe. Och haffde samme biscop icke saa burth att handlet emodt wor ko^e frij seckerhedt, leyde, troe oc loffue, ther paa oc samme borger haffde forladet szeg. Och ther som vij ingenn [anden] orsage haffde till hannom end then, thaa wore thett oss noch, att wij holle oss vedt hans liiff oc gotz. Och ther som vij thett icke gjorde, thaa wore vij mett retthe ingenn erlig første eller koning.

Jtem, Ther Kiøbinhaffnn, som førre er rordt, var vpgiffuet, och vij vilde giffue thee fremmide Rytther orloff, haffue vij radtslaa mett samme biscop och andre Riigens radt, hwor vij kunde fange att bethale samme Rytther meth: anszeendes att vij vtj saa lang tiidt haffde hannom oc flere riigens indbyggere till beste brugt thennom vtj wor oc Riigens thienniste. Vij haffue dog ther till aff hannom fanget huerckenn hielp eller trøsth: menn samme biscop haffuer giffuet seg vdt for alle andre oc sagt, att handt tenckte icke till att bethale vore Rytther. Och 1) som vij thaa haffde ladet handlett mett hannom oc mett andre, att thee liige mett thee Holster vilde vere borgenn for oss, haffuer handt oc saa veyrit oss. Och er vtj sandhedt en klagelig oc erbarmelig ting, att mandt saa schall mett oss om gaa. Thij att vij for Riigens schyldt, paa thett att Riigens radt motthe bliffue vedt theres store gotz, landt och folch, haffue vij moth taget oc anammet till oss mange Rytther oc Knecthe. Oc ther bespenn schall haffue hielpenn 2) till att bethale thennom, haffuer

1) Saavidt strækker den første Lakune i N. D. Mag sig.

2) N. D. Mag. har: hiulpen.

182 Klageskrift mod Danmarks Biskopper.

handt oc andre flere hafft ther gandske ringe løst till. Oc ther handt schulde haffue verit borgenn for oss, haffuer handt thett vtj ingenn vey gjøre vilt. Vij kunde oc icke viide, huadt handt oc andre haffde ther mett vtj szinde, att mandt stiller seg saa gandske fremmit emodt oss, och att mandt alldeles inthett vill sette seg i euentyr for wor schyldt, effter thij att vij for hans och theres schyldt haffue moth sath vortt Landt oc folch, liiff oc gotz vtj fare. Och war thett icke heller nøtte 1) vtj Danmarck, att Riigens radt vtj saadann handell bleffue borgenn for kongenn, effther thij att thee thett dog tillforn vtj koning Hanss, koning Christhernes tiidt gierne godtuilligenn oc veyrendis giortt haffue, och vor herre fader (thett vij dog szie vdenn rossz) haffuer betaget thennom aff saadan late, som thee for hans Broder oc frende giortt haffde: aff 2) foedtspoer vij icke gierne trade viilde. Vij kunde dog vell tencke, att bespenn, kandt vell skee, haffuer hafft noget andet vtj szinde: kandt vell skee, att thett haffuer vent thenne mening, att om vij icke lienge bleffue koning vtj Danmarck, att handt thaa icke for samme gielddt schulde bliffue rnanith. Huilcket vij altt stille vtj Gudz hender: meen kandt dog ther aff vell formercke, hwor troeligenn handt haffuer meenth synn herre oc koning. Och ther som thett schulde haffue thenn mening, oc vij for Riigens skyldt komme vtj nogen stoer merckelig skyldt oc gielddt: att mandt icke vilde hielpe oss then att bethale, thaa stode vij ther icke vell meth, visthe oc icke, mett huadt troeskab vij schulde mene riiget igenn.

1) N. D. Mag. har: nyt.

2) N. D. Mag. tilføjer her: hvis.

Item, Ther vij vdi saadann vor oc Riigens store nødt oc trang haffue vtj saa made, som fore er rørdt, søgt radt oc hiepl hoess forne Biiscop, oc handt thaa plath oc aldeles haffuer vndslaget seg frann, och haffde aldeles inthet kundet eller trøstet till att hielpe meth till saadanne Rytthens bethaling. Menn nogen tiidt tillfornn, ther handt var aff oss begerendis oc reedt effter ther om till Helsingør, att vij wiilde szellie hannom och hans anhengere erffueligenn alle herre Closter vtj Sellandt, mett alle thee thienere oc gotz ther tilligger : huilcket seg thaa vilde haffue beløbit en merckelig swm penninge att kiøbt saadan enn vor oc kronens heerlighedt erffueligenn fore: Ther som vij vilde hannom thett haffue indrømth och effter ladet, thaa haffde handt vell wisth att fundit radt till en stadtlich oc mercklig swm guldt, self oc penninge.

Mett mange Here støcker, som vij en partt viide, oc oss en parth vuidendis er: huilcket vij dog for kort[h]et lade bestaa.

Bespenn i Aarssz
anrerendis.

Thenne Biscop haffuer fasth verit hout for allt papistrij, och haffuer for pawens oc hans egenn moduillighedt schylde forhindret koningenns vduelesze oc koer. Thij att ther Riigens Radt forschickede till hannom till Siilckeborgh och loedt handle mett hannom om koningenns koer: thaa handt formercth haffuer, att handt schulde thett indgaa, er handt vordet gredendis och haffuer saa aff thee andre Bisper ladet leeth oc førth segh aff thenn rette vey, saa handt icke haffuer (som handt well plictiig var) acthett oc besindet Riigens menige nøtte, gaffnn oc vellfartt. Ther aff thenne

Riigenns schade och forderffue er kominen oc vpuoxth. Och ther szom handt elders i thenne sag haffde beuiist seg saa troeligenn, szom handt elders alltiidt tillformn haffuer beuiisth seg vtj Riigens wrinde oc thienisth, thaa haffde vij icke sønderligenn visth att beschyldige hannom, Vij haffue 1) och saa vntholdet oss vtj noget made att anrøre hannom. Och effter thij att vij haffue oss thett att besørge och befrøcthe, att handt icke schall kunde verit till fredz, mett minde endt handt kandt fuldkomme synn villie, och handt motthe ther offuer giøre oss nogenn forhindring paa then Reformation oc Ordinandz, som vij acthe att giøre vdoeffuer allt Riiget, paa thett att Riiget matthe en gang komtne vtj en goedt bestandighedt, freedt och rolighedt igenn: ther fore haffue wij, paa thett vij saa dant motte fore komme, ladet forhindret hannom. Och viilde wij thett icke strax haffue giortt, haffde vij icke formercth, att handt haffde mett voldt och mach villet hollet oss Silkeborg fore: ther aff vij dog inthet goth kunde formercke. Och motthe vij for then schyldt schiickedt oss anderledes emodt hannom, endt vij elders haffde tenckt att giøre.

Bespenn aff Riibbe
anrørendis 2).

Thenne Biscop er oc en aff thee, som aff rette schulde haffue Riiget till besthe och bestandt hiolpet

1) N. D. Mag. har: hafde.

2) Den Biskop i Ribe, om hvilken der i det følgende er Tale, er Iver Munk, og ikke hans Koadjutor og Brodersøn Oluf Munk, der faktisk bestyrede Bispeembedet, men over hvem der ingen særlig Klage findes. At Iver Munk ogsaa har været frengslet, hvilket man tidligere ikke har antaget, fremgaar af den af

oc førdret koningens wall oc koer. Szaa haffuer handt dog effter hans formue thett samme forhindret oc affueriet. Thij att handt er en aff thennom, som szeg haffuer forbreffuit oc forseglet, att valdett schulde vpsettis. Och haffde vij well besønderligenn formodit oss till hannom for nogenn anden, att handt samme sag effter breffue oc segels vduiissning schulde haffue forførdret samme sag **1**), anseendis att handt haffuer megit stadtlit Landz gotz vnder oss oc wore vmøndige brødre beliggendes, och for thenn schyldt io skielligenn haffde oss till hannom forseeth, att handt schulde haffue betrachthet och acth hans breffue oc segell: och om thee andre Biscopper icke haffde villet hørrt oc effter fuldt hans radt, att handt thaa vtj thette faldt haffde thaa hullet seg frann thennom oc icke ladet hengdt siitt Jndszegeß for szadant eth breff.

Jtem, haffuer handt ther till meth emodt Capittels vtj Riibbe villie, samtøcke oc fuldtbyrdt mett giiff och gaffue indtregndt hans broders sønn vtj Riiber Stiich, och haffuer saadant dreffuit hoess vor Herre fadher oc anderstedz **2**), vanszeendis och icke athendis huess handt tillforne haffuer loffuit, sworit och tillsagt Capittellet vtj Riibbe: menn all eniste ther seeth vpaa och ther forfodret alle sager, hworledis att handt samme Styfft kunde komme vnder hans sliegt oc byrdt, erffue effter erffue, emodt kiircke friihed.

mig fremdragne Forpligtelse, som han ved sin Losgivelse af Fangenskabets udstedte. (Ny kirkehist. Saml. IV, 5-6).

1) Ordene "samme sag" mangle med Rette i N. D. Mag.

2) Se Oluf Munks Forpligtelse til Kong Frederik I, dat. Flensborg Søndag Reminiseere 1531, trykt i Indledningee til min Udgave af Malmøbogen (S. LXXIII—IV).

Item 1), hworledis handt oc haffuer vtj Varde paa kiircke gardenn ladet ihiell slaa en arm mandt vden reth och schiell: thett er huer mandt vell vittherligt. Men om thett er saa vell handlet, lade wij bestaa ther om att kiende.

Vij kunde dog vell tencke, att handt haffuer forlath segh paa hans biscoppelig embide att slaa en arm mandt ihiell paa kiirckegardenn. Thett kosthet bespenn eth ringe arbeyde att vie kirckegardenn igenn. Och haffuer thenn Regell oc sproch: haffuer S. Peder icke suerd oc S. Lauritz icke bredt etc. Thett ganger fore seg.

Bespenn aff Viiborgh
anrørendis.

Item, Thenne Biscop er oc en, som haffde forhindret koninglige valdt oc kor. Huilcket er beuiisligt mett Jndsegell. Och haffuer handt forbuddet, att mandt schulde ingenn troning eller loffue sette till koning Fredericks breff eller segle. Och hwor mange vschiickeligheder, modtuillighed oc vhorswmhedt handt seg vtj koning Fredericks tiidt haffuer beflitiiget, vtj huilckenn dog aldrj engten mett goedt eller hordt straff kunde komme hannom till att bedre oc rette segh, menn alltiidt er bleffuenn varafftiig vtj hans modtuillighed och vhorswmhedt: Och for hans liifz skrøbelighed oc siugdom bliffuer vnderholdenn (!). Szaa vill vij oc icke viidere paa thenne tiidt lade artickels viisse antegne hans mishandlinge. Menn huess oss aff hannom 2) vtj thenne ringe tiidt, vij haffue regerit, ville vij icke forladet att giffue tillkiende.

1) Alt det følgende af Anklageskriftet mangler i N. D. Mag. 2) Her synes at være glemt: er vederfaret.

Item, huadt spidziige, spodske oc vnotte ordt oc thale handt haffuer hafft paa vor herre fader (miildt oc høfflofflig ihwkommelse) er oss vell vittherligt, oc ville thett att liigeuell paa thenne tiidt fortie oc icke giffue tillkiende. Vij lade oss dog saa tøcke, att vor herre och fader haffde thett icke aff hannom forthient eller forschyllet, att handt strax effter vor herre fader vor dødt oc affgangenn, haffuer handt sagt och fliitelige bedet aff Gudt och vunsket seg, att. handt motte vere enn dieffuell, thaa viilde handt saa plaue koning Fredericks sziell, och vilde bøde hende stoer hede till, och viilde saa bere kolth paa igenn. Szaa haffuer handt icke selff visth, hworledis handt viilde plauet then arme sziell, huilcken Gudt all eniste haffuer att dømme oc rette offuer. Och om koning Frederich end haffde verit hans høgisthe och største fiende, huilcket Bespenn mett sandhedt icke kandt szie. Menn haffde koning Frederich villet handlet vnadeligenn mett hannom, thaa var hannom giffuet aff Bespenn orsage noch ther till. Thaa schulde Bespen att liigeuell som en rettsindiig Christen mandt, ther schulde leere Christet folch then hellig Christelig troe, icke bedet och vunsket seg aff Gudt, att hand motthe bliffue till en dieffuell. Thij att Gudt vell vedt, huem handt vill haffue till dieffuell, och huem handt vill haffue till Engell. Menn vill io Bespenn selff paa thett siiste faare fiendenn i voldt: thaa mue vij vell vnde oc tillade hannom thett. Menn huadt thett er for en biscop, som seg selff beder och begerer att vere en dieffuell, och om then bør att vere veedt saadant embide, eller ther aff foruandles: giffue vij alle att betencke.

Item, Vij haffue och mett vortt elske Radz villie, viidtschab oc radt sagt en dom aff vtj en sag emellum hannom och en Sogne prest till Heggelundt **1)** vtj saa modhe, att Besspenn schulde igenn giffue samme Sogne presth, hues haffue oc gotz handt haffde taget frann hannom: Thaa er handt dog bleffuit samme wor dom oc sententie offuerhörig fore och haffuer then icke saa fultgiortt, menn acthett thenn saa megit, som en hundt haffde sagt hannom thenn aff: och haffuer alldeles inthet giffuet then arme mandt igenn, och end nw paa thenne dag holler hannom samme hans gotz fore. Om vij thaa icke mett reth oc skiell schulde saadann vhorssw straffe, ville vij giffue ether selff att mercke oc bezinde. Och vtj Summa ther er bleffuenn saadan en sedtuane eblant Besperne vtj Riiget, att fuldt faa aff thennom, och nøyeste en eblant thennom fandis, som vilde schicke, holle eller retthe seg effter kongens dom och sententie, vdenn saa møget som thennom selffue vell løste oc behaffuede. Menn huer aff thennom haffuer villet verit selff første oc herre vtj siit stiich: liige som there **2)** thennom selffue haffue beremdt oc ladet thennom here: Jeg vill were heer **3)** vtj mitt Stiich.

Bespenn aff Fyenn
anrørendis.

Thenne Biscop er oc enn, som forhindret kongens valdt och koer etc. Och haffuer handt huercken vildet

1) I Ny kirkehist. Saml. V, 723-4 har Adjunkt A. Heise formentlig klart godtgjort, at det er Præsten Mads Mortensen Hegelund i Vorning, Kvorning og Hammershøj, om hvem der her er Tale, og ikke en Præst i Hegelund, af hvilket Navn intet Kirkesogn findes.

2) Her bør lases: the.

3) D. e. Herre.

veret papisth eller Euangelisk, meenn haffuer feøtt eth egit regimente for seg selff, och vilde kallis herre aff Fyen. Till then anden haffuer handt viildt hafft Stiichthet, eller e io halffdelenn ther aff till arffue, ther handt dog huerckenn for Gudt eller verdenn er forordine[re]t eller schicket till. Till then tredie viilde handt haffde bleffuit papisth oc viilde beholle styfftet hans liiffztiidt. Till thett fierde haffuer handt huerckenn vildt verit geyslig eller verdzlig. Huileket alt ether alle oc mange aff Addeleenn vell vittherligt er: att handt haffuer hafft saadann ordt oc thale icke paa en, men mange stedz. Om nw saadan en Biscop schall bliffue ther vedt, ther frann affszettes, ville vij giffue ether selff att betencke.

Item, haffuer handt siiddet offuer hans bordt och obenbare sagt och bekient, att handt vell visthe tillformn, att thenne feyde oc vprør schulde komme, och var hannom bodenn, om handt vilde vnderstoe segh thes oc anamme oc lade seg bruge ther till for en høffuitzmandt. Thette haffuer hørtt Ouerstenn Albreth Pelsk, Heydenstorff och Rwdolff van Bonnich høffuitzmandt. Hwor redeligenn oc erligenn handt ther vdtindenn haffuer handlet, att handt till forne haffuer visth saadant, oc thett haffuer verit hannom tilboden, och handt haffuer fortagt thett och nederlagt thett hoess seg, och icke attuarit eller giffuit thett siitt federne Riige tillkiende och tilholpet saadant onth att forekomme: thett ville wij oc saa giffue alle att betencke.

Item, hwadt handt for ordt oc thale haffuer hafft for Riigens radt om koning Christherns fengzell, thett er ether Riigens radt alle vittherligt. Vij ville dog paa thenne tiidt, hannom oc hans sliegt oc venner till

190 Klageskrift mod Danmarks Biskopper.

ære foretiet thett. Men att schyldenn ther effter schall giffues oc liegges indt paa vor herre oc fadher och paa ether Riigens radt: och end dog att thett oss oc Riigens radt dauligenn hoes kongher, kiørFørster oc førster oc aff fremmit oc indlenske Adell foruiddis, och wij thett liide mue, saa kunde vij dog inthet giøre ther till, och maa befalet vtj Gudz hender: Vij viide dog vell att vndtschylde vor herre fader, oss oc Riigens radt ther vdtindenn.

Bespenn aff Vendzysszell anrerendis.

Thenne er oc en, som koningelige vdualdt oc koer haffuer forhindret, paa thett att handt motte bliffue vedt hans tiiraniske och vduortelig regimenth, som handt lienge haffuer førth.

Jtem, Thenne Biscop haffuer alltiidt verit pawisk och haffuer alltiidt hafft oc stillet seg for thenn meene mandt, liige som handt alltiidt vilde viide pawens och Romere Kiirckis nøtte oc fordell och bestandt, och att handt viilde holle Romere kircke vtj stoer fordell och friihedt, menn dog vtj grunden haffuer then Romere kiircke vtj hans Stiich icke hafft en større fiende endt hannom. Thij att hworledis handt for hans gerighedz, hadt oc awendt skyldt, och icke for euangeliske troe schyldt haffuer foriaget oc fordreffuit muncke oc Nwnner aff theres Closter, och vdenn pawens oc Koningeus loff haffuer anammet till seg theres haffue oc gotz: er ether oc alle, som bygge oc boe vtj Vendzysszell, vell vittherligt. Och ther vij nw loedt fange samme biscop, thaa bleff ther icke mere end iij Closter Jomfruer funden vtj ØØ Closter. Thee andre vore alle foriagne: en parth aff thennom om natthe tiide mett voldt er

offuerfalne, huilcke oc ære vndlobne oc flyde offuer vandt och anderstedz, att thee kunde vndtkomme frann hans hender.

Jtem vtj Hundzlundt Closter haffuer handt mett riiss ladet stube en Closter Jomfrue, som handt haffde huerckenn reth eller skiell till. Ther till meth, ther handt ingenn anden lempe kunde fange till att foriage samme Jomfruer aff fore Clostere, thaa haffuer handt lagt syne suenne opaa søffuenhusset, att handt ther meth kunde trenge thennom att forløbe samme theres closter **1**).

Jtem, handt haffuer draget till seg saa goth som alle Sogne kiircker offuer alt hans Stiicth, vtj huilcke mandt schulde leere oc vnderuuisse thett arme menige folch then hellig Cristhelig troe: och for hans gierighedt schyldt haffuer handt szeth en Capellann till tree eller fiire kiircker, paa thett att handt motthe tage renthen oc vpborelszenn aff thennom. Hwor farligenn vtj saa made aff hannom er handlet mett thett arme Christne folch, kunde i well besinde.

Jtem, huorledis handt mett voldt vtj lang tiidt emodt koning Crestherns oc koning Fredericks villie haffuer hollet en godt erlig from Riddermandzmandt hans ecthe hestru for, huilckenn oc wor Bispens nesthe frencke aff sleth oc byrdt, och haffuer leffuit mett henne vtj eth obenbarligt skiendeligt leffnet: thett er huer mandt offuer thette gandske koning Riige vell vittherligt: och giøres ingenn ydermere beuiissning ther om behoff, thij att samme gierninger ere klare oc obenbare foredagenn. Och endt dog then samme gode

1) Se Danske Mag. 3 Rakke. IV, 217-8.

Ridder mandz mandt, then stundt handt leffde, haffuer thiitt oc offte ladet beschiicke bespenn, och tiisligeste mett rette haffuer thett ladet forførdre, att handt viilde lade hannom faa synn ecthe hostrw igenn: Thaa haffuer dog huerckenn bønn eller reth moth hielpet hannom, men haffuer saa hollet then gode mandt synn ecthe hostrw fore, emodt Gudt, reth, schiell och allt Christeligt schiickelse. Och paa thett sziiste ther then arme mandt haffuer formercth, att thett icke motte hannom icke 1) hielpe, haffuer handt paa herritztinge ladet vdrobe, att huilckenn som haffde indelucth hans høstrw, att handt vilde lade hinde komme vdt och till siwne igenn: vore hwn oc nogenn stedz pant szeth, thaa viilde handt oc løsse hinde igenn. Vore hwn oc borttsoldt, thaa viilde handt giffue kiøbmanden syne penninge igenn, paa thett att handt motthe komme till syn ecthe hostrw igenn. Thett haffuer dog allt sammell inthet meth hielpet(!) hannom. Om thette er nw en biscopelig gierning, som seg berømer aff saa stoor hellighedt, giiffue vij ether selffue att mercke oc besinde.

Item, huorledis handt er omgangenn mett thee Clostere i Vendzyszell, huilcke dog vdenn all middell hører kronen till och er then vndergiffuen, oc kronen vtj koning Hanss tiidt och ther effter haffuer hafft thennom vtj synn besidning, oc handt thennom mett voldt haffuer draget fran kronenn: Thett samme er ether alle, eddele och veddele, som bor vtj Vendszyszell, vell vittherligt 2).

Item, huorledis handt haffuer till seg anammet och vndrøcth koningen vtj konning Frederickz tiidt thenn

1) Dette Ord bør udslettes.

2) Jvfr. Danske Mag. 3 Række. IV, 219-20.

sølf skatt, som koning Frederich var beuilgett aff Riigens indbyggere att mue vdfaa. Och handt haffuer behollet hoess seg till saa lenge att thette vprør kam, oc handt begrow thett vtj iordenn. Och siiden att thette Oprør var stillet igenn, haffuer handt vpgraffuit then vtj ghenn oc behollet then hoes segh. Saadanne er mange aff ether aff Addeleenn, som heer nw stoer, vell vittherligt: paa huilcket kundskab och vittnisbyrdt vij wille berobe oss. Oc then tiidt vij haffde ladet tilltalet hannom om saadant sølff, thaa haffuer handt giffuet oss for swar, att handt haffde thett mett retthe, thij att thett var vtj hans stiich, och hørde thett ingenn till vden hannom. Om nw saadant hører hannom till eller oc icke, ville vij lade kiende om. Menn vij lade oss saa betøcke, att effter thij saadant sølffuer er icke kommit frann samme Biscops sleth oc foreldre all ene, menn fran Ridderskabbet oc aff Borgere oc Bønder er giffuet till kiirckenn, thaa meene vij, att Bepenn icke haffde burt at anamme thett till segh, menn haffuer thett iilde aff hendiget riiget oc koningenn fore, och thett frann thennom forekommit.

Item, hworledis handt seg nw forsniimen vedt vort regimente, emodt vor till hannom tillforsiwnn, haffuer handlet: thett ville vij heer meth giffue ether till kiende. Endog att vij well haffue formodit oss, att handt for then store straff, som Gudt nw haffuer ladet ganget offuer hannom och hans stiich, schulde nw haffwe bedrit seg: szaa formercke vij dog, att ther er ingenn forbedring paa ferde, menn att handt bliiffuer varafftiig oc forstockit vtj hans modtuillighed. Och besønderlig som vij vtj thenne vprør oc kriig haffuer ladet screffuit nogenn breffue till menige Ridder-

skabbet offuer all Vendzyszell oc formanit thennom, att thee viilde giøre modtstandt emodt thee vprøriske Bønder, oc andre vore oc Riigens ærinde, vij vtj samme vore breffue oc scriffuelsze loedt samme tiidt giffue thennom tillkiende: huilcke breffue vij loedt sende oc forschicke hannom som then ypperste vortt radt och en Biscop vtj Vendzyszell tillhande: och giffuet hannom befaling, att handt framdelis schulde forsende oc forschicke thennom Addeleenn till hender. Huilcket handt icke giortt haffuer, menn haffner samme wore breffue nederlagt hoess seg oc vnderlaget thennom. Huilcke wore breffue vij hoess hannom vtj eth hans skriin haffue fundet end thaa tillstede vupbrudne, ther vij lode tage oc anamme stiicktet indt. Och wiilde saa haffue kommit Addeleenn om theres ære, lempe och redelighedt, och vtj wor vhyld, vnadhe oc vgunsth. Hwadt reeffz listighedt handt ther meth haffuer hafft vtj sinde, kunde vij end nw till thenne tiidt icke viide. Vij ville dog well fange thett att wiide mett tiidenn. Menn vij haffde menth och forseeth oss till, att handt schulde haffue giortt vor ko^e befaling fuldisthe.

Jtem, Vdj huadt made handt seg mett Bespenn vdj Sellandt, oc bespenn vdj Sellandt igenn mett hannom vdenn vor villie oc viidtskab haffue thennom mett huer andre forbundet, och tillsagt huer andre, att om ther var nogenn Riddermandzmandt, Borger eller bunde eller anden, huem thett vere kunde, ther mett huerckenn koningenn vndertagenn, vtj hans Stiicth, som hannom var emodt, hworledis handt viilde hielpe att straffe thenn 1): Thett kunde vij mett theres breffue,

1) I det foregaaende er sikkert nogen Fejlskrift; men det er ikke let at paavise, hvorledes Fejlen bedst bør rettes.

indsegle oc handschriftt beuuisse 1). Om nw en biscop eller nogenn andenn vtj riiget bør eller maa vprette eller gjøre noger forbundt vdenn vor oc Riigens radz villie oc viidtskab: thett ville vij oc giffue ether selff att betencke.

Jtem, hworledis att handt oc saa haffuer behiartiget, formanit oc forbudet Bønder oc allmue vtj Vendsyszell, att thee oss icke schulde lade følge then skatt, som oss aff Riigens radt var indrømth, och handt selffuer meth haffde beuilliget, att vij motthe vdfaa. Saadant ville vij beuuisse mett herritzfogitterne till N. oc mett menige Bønder ther samme stedz, till huilcke vij ville referere och berobe oss ther om att giffue vittnisbyrdt. Och om vij endt ingenn andenn sag haffde till hannom, endt att handt haffde forbø[d]it Bønder oc allmue att giffue oss skatt, lade vij oss tecke, att thett vare hannom sagh noch.

Jtem, huorledis att handt oc obenbare till tinge haffuer villet giortt allmuen vprørisk oc vpstyrdt seg emodt wore lensmendt, och besønderlig Eriich Banner, ther handt haffuer sagt: Icke lader ieg henge, icke lader ieg steyle folch, som handt gjør. Och haffde handt tillforne boden fem hundred Bønder till tinge oc begynte saadan thale for thennom, paa thett att thee schulde haffue offuerfaldet oc slaget samme vor lenzmandt oc radt ihiell. Och samme tiidt sagde handt till en andenn Riddermandzmandt Niels Jensszenn till Brodtschow, och forweedt hannom, att handt var mett for Alborg oc slaa ther Bønder ihiell: altt paa thett att

1) Beviset haves neppe mere. Mulig finde vi dog Spor deraf den Fortegnelse "der geheimen hendell", der er aftrykt nedenfor som Tillæg.

handt viilde vpuecke Bønderne till vprør. Ther till Erich Banner suarit hannom oc sagde: Thett wore bedre, atj haffde verit ther meth. Thaa wore i krøbenn i Peder Riddemandz ogenn. Och en andenn Riddermandzmandt sagde ther till, att Katthens pandzer var icke saa onth, som mandt tenckte. Oc ther handt thett hørde, stoedt handt vp oc sagde: Heer mue i høre i gode allmue, saadanne spodske och honnlige ordt maa ieg alltiidt liide for ether schyldt. Oc vilde saa haffue vpuecth Bønderne att slaa wore lensmendt oc radt ihiell, och komme thennom vj sadant faldt oc schade, paa thett att vj schulde haffue sendt ther eth thall kriigz folch ind i landet oc ladet straffet allmuenn.

Item, huadt handt haffuer sagt till Borgemesterne vtj Sæby vtj Vendzyssell, som spurde hannom ath, om thee schulde oss lade følge then sølf schatt, som oss aff Riigens radt var beuilget oc samtect: thaa haffuer Besspenn spurth hannom ath igenn, hwadt vj wore for en karll. Ther paa samme borger haffuer suarit hannom, att handt haffde hørtt szie, att vj vore en goedt from herre. Ther till sagde Besspenn: er handt meere end en karll, handt tager icke fran oss i Jaar. Oc attspurde oss (!) framdeles igenn, om thee icke nyligenn haffde fornummet skiib i Søenn. Ther till suarit Borgemester ney, och ia thee haffde formercth ther skiib. Hwadt handt ther mett haffuer hafft vtj sinde, thett kandt huer mandt vell mercke, hwor troeligenn handt oc aff hans hiarte och sindt haffuer meenth oss: meth huilcket handt oss dog tillforne till Gudt oc hans helgenn suorit haffde. Och huadt handt er for en erlig mandt, thett ville vj giffue ether alle att betencke: om vj icke skielligenn oc tilbørligenn

schulde tracthe oc tencke emodt saadan en mandt och vnderdane.

Jtem, hworledis handt nw i thenne feyde haffuer hemmeligenn oc vdenn vor villie och viidtskab forschicket synn Cancellor Mesther Henrich vann Kiell 1) till fienderne i lanthe Mechelborg till Hertug Albretz radt oc ther samme stedz vtj Rodtstoch och vtj Sweriin ladet handle mett thennom, och att handt ther haffuer vorit hoess thennom, ville wij beuiisse mett breff oc segell: ville oc saa vell forfare, huadt handt ther haffuer handlet. Och ville thett mett tiiden vell lade giffue ether tillkiende. Om thett nw bør en vprectiig, erlig oc redelig mandt vtj en obenbare feyde saa att handle oc saa hemmeligenn att forschicke siitt budt till fienderne, handt handle huadt handt vill, thett ville vij giffue alle att betencke: Vij kunde dogh vell tencke, att thett icke er skiett till vortt besthe.

Jtem, huorledis handt haffuer fram oc tilbage screffuit till Erchebispenn vtj Norge som till vor fiende, och haffuer elders hafft meenskab mett hannom. Om saadant er skiedt oss och riiget Danmarch till beste, haffuer huer letteligenn att formercke. Vij ville oc ther om saadant att beuiisse berobe oss paa then menige addell vtj Vendzysszell. Vij haffue oc saa affsagt en dom oc sententie emellum samme Biscop oc en arm bunde, och besønderligenn foruiist samme bunde mett vortt Breff och scriiffuelse till Bispenn. Ther handt er kommenn till hannom, haffuer handt horde-

1) At dette er den under Navnet Henrik Gerkens mere bekjendte senere Regnskabsprovst i Vendsyssel, har jeg i Ny kirkehist. Saml. V, 784 søgt at godtgjøre.

198 Klageskrift mod Danmarks Biskopper.

ligenn slaget hannom och stunget then arme mandt egemmell hans arm. Och haffde Bepenn kundt giortt oss mere spott oc honn, thaa haffde handt thett oc icke forlath.

Mett mange andre flere støcker, practicher oc vschickelige handlinge, som samme Biscop er meth omgangen: thee wij dog mett thett korteste offuer gaa. Vij ere dog effuerbodige saadant allt att beuiisse och santh att gjøre mett breffue, segell oc leffuendis rosth.

I Anders Vedels Udtog af Klageskriftet det kgl. Bibliothek, Gl. kgl. Saml. 2558 4) findes følgende Udtog af en, saavidt vides, iøvrigt tabt Slutning paa dette Skrift.

Omnis inutiles.

1. Neque papistici Neque euangelici sunt doctrina.
2. Inepti ad officia sacra, indocti.
3. Inepti ad vsus regni, legati scilicet.
4. Sumptuosi.

Den Lydighed de riget ville, den førte vel en flue bort paa sin rumpe.

5. Impediunt ius et leges.

Forscreffve sig Raadet oc stæderne, ne admittant vltorius Episcopos tales, ante concilium generale. Et quod Statuta sequenda (?).

Statuta.

1. De noua ordinatione Ecclesiastica et quod reformatm religioni velint adhrere. Rex sua faciet curando synceros doctores.
2. Bona Episcoporum sub corona.
3. Jus patronatus Episcoporum ad Regem, cetera vt prius maneant.

Klageskrift mod Danmarks Biskopper. 199

4. Bona Ecclesiis concessa maneant apud eas.
5. Superintendentes skulle opholdis aff biscopstiederne.
6. Canonicatus maneant pro doctis, et Academia restauranda.
7. Coenobitum maneant, si velint, sin minus discedant.
8. Hospitaler stiftis.

Tillæg

Til næmere Oplysning om Bispernes Fængsling, Bispedømmernes Afskaffelse og den hele historiske Situation i Tiden naarmest efter Statscoupet 1536 meddeles herved en Række for største Delen hidtil utrykte Aktstykker.

1.

Den preussiske Admiral Johan Peins Beretning om de danske Bispers Fængsling.

Efterfølgende Brev, hvori den preussiske Admiral Johan Pein 1) meddeler sin Herre, Christian III's Svoger Albrecht, Hertug af Preussen, Markgreve af Brandenburg, Efterretning om hvad der foregik i Kjøbenhavn den 11te og 12te Avgust 1536, findes blandt nogle Afskrifter fra Arkivet i Konigsberg, som for endel Aar siden ere erhvervede til det kgl. Gehejmearkiv, og hvoraf flere indeholde mærkværdige Efterretninger. Dette er navnlig Tilfældet med nærværende Brev, hvorpaa Universitetsbibliothekar L. Daae i Christiania først har henledet Op-

1) Om denne Mand har Kaptajn Joh. Grundtvig meddelt gode Oplysninger i Danske Mag. 4. R. III, 215.

mærksomheden i en lille Beretning i det norske Videnskabers Selskabs Skrifter 1867, S. 204 flg. Skjønt han der har meddelt Udtog af Skrivelsen, som senere ere benyttede af L. Helveg D), er der dog Grund til at offentliggjøre hele det indholdsrige Brev.

Furstlicher Durchleucht in Preussen, meinem
gnedigsten fursten vnd herrn.

Gnedigster furst vnd herre. Nachdem E. f. g. ich dise¹ beygelegte briffe gestriges tages geschriben vnd zugemacht, vnd ich e. f. g. 4 schiff heimwerts lauffen lassen, so habe ich mich doch der montz halben mit meinen bossleuten nicht vergleichen können, dan sie die denisch montz im abzug nicht haben nhemen wollen, vnd in dem wie ich mit Jn im handel gestanden, hath Ko. Maj. zu mir geschickt, mich in rath forderen lassen, doselbst die obersten von Lantsknechten, die Velther vnd Rittmeistere, sambt her Johan Rantzau auch Melchior Rantzau erschienen, allenthalben geratschlagt, wie Ko. W. ferner ir thun anstelleten, dieweil die bisschoff gar nichts zu ablegung reutter vnd knecht thun wolten, doruff im nhamen Gottes beschlossen die bisschoff von stunt bei den Coppen zunhemen, welchs dan ins geheimbst nechten bestellet, das heut ganz frue vmb seigers 4 die 3 bischoffe, als Selant, Schone, Ripen, dorch die profosen vnd lantsknechte vffheben lassen, vnt sint von stunt vffs haus Coppenhagen gefurt vnd an 3 orth setzen lassen in vergatterte gemacht, vnd di statlich mith hakenschutzen vnd drabantten vorwaren lassen. Diselbige stunde do man die leut angetastet, ist Coppenhagen mit wach zu wasser vnd lant bestellet worden, das nymants aus oder in kan on befehl der jenigen dorzu vorordent, vnd es wirt also bis in den 3 tag zustheen.

1) Den danske Kirkes Hist. til Reform. II, 1016 flg.

¹ Johan Pein til Hertug Albrecht af Preussen. 1536 12 Avgust

Vmb seigers 8 dornach hat Ko. W. den andern Reich Rethen, als her Magnus Gey, her Ovi Lungen, her Magnus Guldenstern, Erick Krummendick, meister Johan Frisen, sambt andern, auch den Bischoff von Arhusen, auch vffs schlos zu sich gefordertt, vnd ist diser handel mit Jn vorgenommen. Welchtr mit Ko. W. sambt den obbestimpten krigsrethen zustimmen wirdt, mit dem hat es kein mangel, wer aber nicht, wirdt auch bei dein Cop genommen werden. Jch halte aber, sie werden zu Creutz crauffen. Ko. W. werden aber nichts entlichs oder beschlislichs der veränderung des Regiments halben handeln bis vff bestimpten Reichstag, im ersten briff vermelt, vnd mittler weil wirt sein Ko. W. in dem Jr herrn freunde vnd e. f. g. vmb rath ansuchen.

Die andern altten reichsreth als her Andres Bilde, her Johan Vr[n] etc., die in Meklnburgk gefenglich gesessen, die werden lauts dem vertrage in lant zu Holsten in Ko. W. hant vnd gewarsham kommen, die werden auch nicht gross czeichen thun können.

Mit disem vornhemen ist der gemein jung Adel, di von Copenhagen vnd die andern stett, auch die Paurschafft wol zufriden mit grosser frolockung, desgleichen reutter vnd knecht sint des auch hochlich erfreuet. Got geb Ko. Maj. in dem vnd in allem gluklichen aussgang.

Die Bischoff, itzt hir ingelegt, werden in Holsten geschickt, domit sie statlich vorwarth, so sint dises tages auch schiff vnd knecht in Fune vnd Jutlandt abgefertigt, di Bischoff, di noch vorhanden, auch anzugreifen. Disen tag hat K. W. nach Drachsholm, dem bischoff von Selant zustendig, ettlich reutter geschickt dasselbig inzunemen, auch in Schone daselbst des bischoffs heusser inzunemen. So wirt her Johan Rantzau strax nach Juttlant doselbst solchs auch ausszurichten, vnd wirt sich Drachsholm nicht an Ko. W. ergeben,

so wirt man flux ettlich grob geschutz vnd knecht dohin fertigen, dasselbig mit gewalt inzunehmen. Diss gnedigster furst hab e. f. g. ich gantz vndertheniger meinung nicht konnen verhalten, vnd der almechtig Got spar e. f. g. lang frisch vnd gesunt mit al den Jren. Mein hant datum gantz eilents Sønnabents nach Laurenti nach mittag vmb zeigers 2, Anno 1536.

E. F. G.
vndertheniger gantzwilliger diener
Johan Pein.

2.

Tvende Aktstykker vedkommende Biskop Joachim Rønnovs Fængsling

Efterfølgende tvende Aktstykker omtales mærkeligt nok ikke af H. Knudsen i hans udførlige Fremstilling af Biskop Joachim Rønnovs Levned, ligesom han aabenbart heller ikke har kjendt dem, da det nedenanførte Brev fra den fangne Biskop til Johan Rantzov (af 14de Avgust 1536) indeholder Berigtigelse af en Formodning, som den nævnte Forfatter udtaler, om det Sted, hvor Biskoppen sad fængslet. Begge Stykker findes dog i Gehejmearkivet, og gamle Afskrifter i Diplomatariet sammesteds.

a.

Wenligh hiilsen tiillforn sent met Christo. Kære her Jehan, ¹ syndherlig gode yen, som ether vell fortæncker, atj vore hoss mig paa thet bloo torn, oc ij vor kirkens sl[ott] Dragsholm, begerindes vdaff mig paa konge maye vegne, oc Jegh samme tiidt aff edher begerindes v[or, atj] ville være mitt budt tiill vor nodige hwre, ath hans node vellde verdes tiill ath ansee hue[s skade] Jeg oc kirken ij thenne kry fongit haffuer, oc vor paa thet negesthe alle kirkeniis slott oc gaa[rder bren]de oc ode lagde saa nær som thet enne hus, huilket Jeg icke

¹ Joachim Rønnov til Johan Rantzov. 1536, 14. Avgust.

204 Tillæg

vdhen stoer bekostning oc besuaring hollet haffuer, aff huilkit oc andiit Jeg vor sammee tiidt oc enn nu er offuer budigh att være ha[n]s node viilligh oc for en tro tiennere. Kære her Jehan, saa flick Jeg inghen suardt ther paa ighen aff edher paa vor nodige hærris vegne, medhen strax ther ephther bleff om nathen sent hiidt tiill Kroghen. Kære her Jehan, ther som konge may^e mindtt nodige hærrer icke tiillsindtz er aft lade the andhre bisper (som y gaffue tiillkmndb) oc icke helledher m[ig] nyde hues dell vy tiill forn nytt haffue paa kirkens vegne, medhen er hans node endiliige begerindes samme slot, tha vell Jeg icke were hans node genstridiig faare, medhen føge mig ephther hans nodis villie bode ther y oc y andre flere mode, som Jeg plyctugh er, oc hans node viilde ther fore verdis tiill aft føghe mind lempe ther iblant, hues mig mueligt er y samme sagh att giøre, oc vore Jeg edher gerne sellffuer tiill ordts, ther som y indhen en kortt tiidt hiidt kommindes vorde. Kere her Jehan, thermet ether] Gudt befallendes. Screffuit paa Kroghen vor frue affthen assumptionis Anno etc. nidxxxvi^o.

Ja. Rønnow.

Udskrift: Erlig oc velbyrdig mand oc strenge riddher her Jeh[an Rant]zov heffuitz mandt paa Kroghen k^e tiillscreffuit.

Beskadiget Orig. i Geh.-Ark. Topogr. Saml. Dragsholm Nr. 1. Hullerne ere tildels udfyldte ved Hjælp af en ældre Afskrift i Diplomatariet i Geh.-Ark.

b.

Anno domini Mdxxxvi mondaghen nest effther wor ffroe dagh assumptionis bleff thette inuentarium schreffuit paa Draxholms solthl), offueruerendes velbwrddighe

1) Ligesom paa dette Sted omsatter Skrивeren flere Steder i det følgende Bogstaverne paa en underlig Maade, saasom: bwckdtke

205 Tillæg

mendt paa kon^e Mats wegne Thomes Sturæ och Arwit Wiffztand.

Fførst paa bescpens egetth kammer vdi en hvid kisthe fandz xvij stycke smaa och store silcke sydhe dwge, slethe dwghe, skyffue dwghe och handkledhe, it, par smoo laghen, i pudhe wor, ij by legghen. Item vdi en andhen hvid kisthe indhen døren ix stycke blaa køller ath henghe om senghe, item it sylcke omhengendhe, ith sort skryn laa en sylcke ffenycke vdi, item en andhen hvid kisthe ffandz vdi iij skiortther oc en sort blomme fiedher, item ith skaff hoess senghen ffandz vdi en Imer pudhe, ij smoo pudher met sardwg, oc er inghen voer offuer, en pudhe met syth wor, ij flamske skyffue tecken, ij pudhe wor, en ny redt fflegels treye, en sortth fflegels kiortell met it maaef fodder, en sortth kiortell aff tafft och bremmett metth sortt fflegell, xxx sortthe Rwmnenske skingh, ytth dwn dyne wor, v flamske sengkledhe smoo och store, viij hoer laghen, iij par groffue laghen, en laugh bordtdwgh, item en tresengh met ytth blaath omhengendhe, en skyffue, en bencke dynm, iij nøy fflarnskæ hyndher, ij arbust for vdhen vindhe, ytth treswr skaff, v glass met theres loogh, ith skingh hyndhe, iij smoo bwckdtke met beledhe, ytth ffoer met v theen fflasker, ytt handtfadt aff theen, en ildskeed, en brande tivffue, item bysseræ knyffue beslagne mett sellze oc forgylthe, eth koggher beslaget mett sellm oc forgylth, ij self skoll, en lydhen och en stoer. Item vdi ffogedhe kammerett en tree sengh, en skyffue, en skyffue dwgh, en stoer sort thorn kisthe, ij garnlæ kisther, i then ene ere v stycke blaa omhengendhe till senghe, en sort fflegels taskæ, item en andhen hwyd kisthe met iij par laghen, en

(a : Buddike), skyssbs ackeræ (a: Skibsankere), ikke at tale om andre Særheder i Skrivemaaden, f. Ex. harske (a: Harniske), der undertiden gjør Forstaaelsen vanskelig.

langh bloo sytt dwgh, iij handkledhe, yth pudhe wor, iij byleghghen. Item vdi ffadebæretth xxi senghe dyner onde och godhe, x hoffuet dyner onde och godhe, xxxij sengkledhe, viiiij par swene laghen, item nogre gamle laghen, dwghe och handkledhe, som platth inthet dwer, ij store gamle kelle oc ij smoo, iij gryddher, ij gamle blaagarns laghen, viij t^r met fiedræ, iij t^r wldt, en ffwldt aff giørn, vij hwdher till skoo, x skynghe till pløsse leer, ij gamlæ theen ffadt, ij store mwillwer, iij smo mwillwer, ii bencke kisther, oc lyggher noghen hør i hwer kisthe, ith gamell lydetth skaff, en gamell t^e met noget gamelt iern, vi skinghe tecken, eth stycke caniffas, en glar lycthe, iii bencke dyner aff skinghe, iii dwn dyner, v becken, iiii lerlaghen, v dwghe. Item vdi harske kammeretth xxi rivgh och kreffth, xxiiij par kne kopper, xxi hotharske, xxiiij par armeteygh, xxi par handske, xxi kraffue, xi par skyørth och fflancker och iij skørtt offuer, iij stredz hamre, xix glaffuens odde, en gamell franzozzer sadell, ii tree senghe, iii harske kisther. **Skytth** som ffyndes paa slotthet, paa torneth j slanghe aff koffuer, j falckenetth aff koffuer, iii koffuer hagher, iii iern hagher, i^elxxxxvij iern kloddher, ix stycke bly brødytt aff kyrcker, j t^e swaaffwell, en ottingh salepytther oc er ycke ffuldt, eth kabelltw, xix halffslange lodt aff bly, iiii^e stenkloddher store och smoo, aff samme kloddher komme nogre, till Hio[r]tholm etc., iiii t^r groff krwdt, ij f. kyrnw krwdt, viii iern form och koffuer formæ store och smoo, i^exl iern kloddher till en halff slanghe, iij skerppetyner paa mæren met ix kammer, ii iern kammer forvdhen bysser. Paa loftyt hoess cancellerieth ii halffue falckenetther, item ii trekuorter slangher, iii falckoner aff koffuer paa ii hiuell, xiii iern hagher, iii langhe hagher, vi koffuer hagher, et brwdett falckenetther, en hell falckenet aff koffuer, ii stert hagher aff koffuer, ii stert hagher aff iern. Paa ryckeindt en skerppetyne mett iii kamer, iii smoo iern

kammer i en stock, vdi rwndelen **en skerpetyne** met iii kammer. Item paa lofftytth x modelige sydher fflesk, iij oxe kroppe, i^cxxv ffore kroppe, xiii^c fflindher, iij t^r ther hwillingh, iii t^r thør hornffisk, iiii t^r ther sild, iii smo thøre torske, iii degher iii lambskingh, xiiij marswyn bulcke. Item xxiiii marswyn bulcke ffyndes paa Nixell. Item vdi ffadebwrs kellerendt vii pryssingh fadt met dansøøll, et stort thomt fadt, iiii thome t^r, en thom livsse kisthe, ett mellfadt er i pd melt vdi, 3 t^e bremmer salt, ij tremett hwmlæ. Vdi spijsse kellerendt vii t^r ii ffadt spijsse øll, vii thome t^r, etth tomth ffadt, v store thome ffadt, iiii twdher kandher, iiii knaffue stoffue. Item vdi smør kellerendt ii hellw t^r smer, vii halffue t^r, ii halffue t^r smer, som ycke ere ffuldhe, iii balier smør, xxxvi fierding en otting oc en spandt smør. Item ii f. smør i ffadebwrs kellerendt.

Vdi brygersset en brygghe pandhe, vi ølckar onde och godhe, en øsse, en yrtthe keedell, ii iern vegghe, ii saaer, etth pyffue kaar, ii dien trw, ett mell soldt, en saa. [Vdi] bagersset en seethe dwgh, item iiii smoo skyssbs ackeræ. Item vdi stegersseth iii kuldgrydher, en andhen grydhe, ii store keldhe oc iii smoo, en brødhen grydhe, en mortheræ vdhen studeræ, ett brande iern met iiii twngher, ii braer spytth, ii røsther, en øxe, en iern skulffue, ij keill kroghe. Vdi dwgehwsseth ii theen ffadt, xi theen tallercken, vii knaffue ffadt och dwe inthet, en lydell gammen kedell, en kuldt grydhe, iii gamlæ dwghe. Vdi Capellen iiii altheræ kledhe, it ryckelin, ij messe haglæ, et messe redhe, en kalck oc disk, en messe boogh, en klokke, ii amplæ aff bly, item ii beseglæ kisther toges aff Capellen och settes i bespens kammer, etth skaff. Vdi bwrgestwen v skyffuer, etth boer. Vdi ffruer stwen ett ffollebordt, ii skyffuer en lidhen och en stoer, et brande iern, en ildskedt, en brande tiwffue. Vdi brødt kelleren iii iern stengher, ii torffue spadher, ii andræ spadher, ix pycker. Vdi

smedhen ett lydett steedt, v hamræ store oc smoo, iii smaa brodde dwe inthet, en halff sperhaghe, ett lydett stocke iern, ett lydet nagelltoogh, iiii tengher onde oc godhe, en naglæ krampe, ii belighe, ii slyffue stene. Vdi saltkelleren viii t^r bayesalt, en t^e beck, xxxii sydher marswyn fflesk, vi oxer hwdher, ii koo hwdber, ii j te marswyn wilbradt, j t^e tierø. Paa kornlofftyth iii lesther ii pd ix sk^r malt, ij lest bygh, vii lesther iii pd rw, iiii lest iiii pd mell. Jtem xliiii (sic) kartwe kloder ligghe vdhen paa mæren, som bleffue skyttne till slotteth. Item ther ffyndes inthet vdi ladhe gordhen vdhen sædhen, thy thet er bort tageth alsamen etc.

Udenpaa: Inuentarium castris Draxholm.

Original i Geh.-Ark. Topogr. Seml. Dragsholm Nr. 2 a.

3.

Forpligtelser til Kongen, udstedte af det danske
Bigsraads Medlemmer angaaende Afskaffelsen af
Bispernes verdslige og gejstlige Begimente.

I det kongelige Gehejmearkiv opbevares der ialt sytten originale Breve paa Pergament, alle udstedte i den sidste Halvdel af Aaret 1536, hvori de verdslige Medlemmer af Danmarks Riges Raad erklære de hidtilværende Bisper for afsatte og forpligte sig til at forhindre, at disse eller andre i deres Sted beklædes med en saadan verdslig og gejstlig Magt, som de afsatte Bisper havde haft. Disse sytten Breve lade sig imidlertid henhøre til tre Hovedformer. Jeg indskrænker mig derfor til her at meddele et Brev af hver af disse tre Former, med Angivelse af Navnene paa de Mænd, der have udstædt de øvrige Reverser.

a.

Wij efftherschreffne Mogenens Goye Danmarcks Riigis
¹Hoffmester, Tygge Krabbe Danmarcks Riigis

¹ Tolv Rigsraaders Revers. 1536, 12 Avgust

Marsk, Offue Lunge tiill Tyrbeck, Axell Bragde tiill K[r]logholm, Knudtt Biille, Oluff Rossennkrantz tiill Walløø, Holgerdtt Wlffstandtt tiill Heckebeck (sic), Trudtt Vlffstandtt, Axell Vgeruppe Mogens Gyllenstjerne, Riddre, Erick Krumdyge tiill Alnerupp) och Jahann Friiss tiill Hessellagger gaardt, Danmarcks Riigis Raadt, giøre vittherligtt, att effther thij høgborne Første Och megtiige Herre Her Christiann mett Guds naade vdtuoldt koning tiill Danniarck och Norge, Hertug vdj Slesuig, Holstenn, Stormarnn och Dytmerskenn, Greffue vdj, Oldennborg och Delmenhorst, vor keriste naadige Herre, haffuer nu aluorligen offueruegett och besindett, att Danmarcks Riige icke kand vdj fred, rolighedtt, endrettighedt och goed polici regeres, vdennt thett sker igiennem en offuerighedt och et verdtzeligt Regementte, huor for fore hogbornne Første vor kieriste naadige herre haffuer veritt fororsagett tiill att giøre och skicke andre ordinantz och skickelser her vdj Riigett, end her tiill veritt haffuer, och besønnerligenn vdj saa maade att hans koninglig Maiestatt icke will, att Danmarcks Riigis Regementte skall epher thenne dag henge hoss noget entig hoss Erchibispen eller andre bisper, men Danmarcks riigis Regementte skall were och bliffue hoss kon. Mt. och haus naadis kon. Mts. efftherkommer koninger vdj Danmarck och hoss the verdtzelige Danmarcks Riigis Raadt och hoss theris efftherkommer. Och effther thij att forne kon. Mtt. var naadigste Herre seg thedtt saa forliigtt, forænigett och fordragett haffuer mett oss, och vij thette saa forsiegett haffue, att her effther vdj Danmarcks Riige saa

1) I Hvitfeldts Udgave (i Folio, p. 1486-7) af dette Brev er ”Trudtt Vlffstandtt, Axel Vgeruppe” blevet til: Truid Vlstand til Torup. I Kraghs Christian den Tredies Hist II, 316, hvor Brevet er aftrykt eller Hvitfeldt, staar der: Truidt Vlstand til Vgerup.

hollis skall: thaa kenndis vij att haffue loffuitt och tiilsagdt, och nu mett thette vortt opne breff mett vor frij willie och welbetengt hug loffue och tiillsiige vedt vor Christelig tro och eddelmands loffue, ære och redelighedtt for Ko. Mt. vor naadigste herre, att vij aldriig effther thendne dag wille tiilhielpen eller vdi noget maade practicere entig hemelig eller abenbare, entig vij sielff eller vedt noget andert, entig indenn lands eller vden, ehuadt maade thett neffnis kandtt, att noget biscop, entig the som nu leffue eller nogre andre bisper, skulle komme tiill nogett verdtzeligt eller geistligt regementte eller tiill noget biscopdom eller rentte vdi Danmarcks Riige, fore end saa sker, att ther bliffuer sambygt och hollett et almyndeligt generale och Christeligt Consilium vdi Christendomen, saa att Danmarcks Riige saa vell som andre nationer, bode Tyskelandt och andre vdi Christendomen, ther vdi beuilge, fuldbyrde och sambygte. Och nar slig beuilning effther ett almyndeligt Consilium giortt vdi Christendomen, thaa wille vij dog icke practicere entig hemelig eller abenbare, att noget biscop skall komme tiill nogett Regementte vdi Danmarcks Riige, geistligt eller verdtzeligt, vden thett sker mett kon. Mts. eller hans naadis ko. Mts. efftherkommer koninger vdi Danmarck och mett menige Danmarcks raads, adels och Indbyggeres vdi Danmarcks riige fuldtbyrdtt, willie och sambygte. Tesligeste beplygte vij oss mett thette vortt opne breff, att vij icke wille emodt staa, att thett hellige Euangelium och ræne Guds ordtt rettelingen maa predickes och forkyndes her vdi Riigett. Och willie vij were forplygtett att vpsette hoss for kon. Mt. liiff, gots och all vor velfardt bode vdi thesse for och alle andre maade, som oss bør att giøre hoss vor rette Herre och Koning och fæderne Riige. Thiill thetts ydermere vindisbyrdtt haffue vij alle mett villie och vidskab ladett henge vor Indsiegle och Signetter neden

for thette vortt opne breff. Giffuitt vdj Kiøpnehaffnn Løffuerdagen nest ephther Sancti Laurentij martiris dag, Aar etc. Thusindt femhundertit trediug paa thett siætte.

Original paa Pergament med tolv Segl i Geh.-Ark. Samme-
steds findes ligelydende Forpligtelser udstedte enkeltvis
samme Dag og Sted af Axel Wrup, Ridder, af Magnus
Gyldenstiern, Ridder, af Holgerdt Wiffstandt, Ridder, til
Heckeberg, af Knud Biilde, Ridder, til Gladsaxe, af Tyge
Krabbe, Ridder og Danmarks Riges Marsk, af Trudt
Wiffstandt, Ridder, og af Axell Brade, Bidder, til Krogholm.

b.

Jeg Niels Lunge kiendes met thette mith obne breff fore¹
meg och myne arffuinge, och giør alle witterligt, som thette
same mith breff seer eller høre Jesse, at effter thij at alle well
witterligt er, hurledes ath Greffue Christoffer aff
Oldenburg och Hertug [Albrecht] till Meckelborg ære vdj
neste forgangne aar weldeligen indfaldne vdj Danmarcks
Riige, och Jeg ther effter haffuer giffuit meg vdj forne
greffuens thieniste, eedt ock forplichtinge, och Jeg nogen thiidt
ther effter emodt och offuer then gode throo och loffue, Jeg
satthe till samme myn herre greffue Chrisstoffer, som Jeg
suorriidt haffde, er aff hannom och Hertug Albrecht vdj
Meckelborg greffuit och fangith, forskickit, førdt och forsend
ind vdj Lanthe Meckelborg till Lubtz, ther Jeg wnferlig ith
aar langt haffuer warit holdit fencklig paa samme huuss, och
effter ath hogborne furste och stormecktiigste Herre, Her
Christiann meth Guds Nade vduold Konning till Danmarck
och Norge, hertug i Sleszuig, Holsten, Sthormarn och
Dytmerskenn etc., effter Hans Kon. Maiets. vduelgelse till
koning at wære offuer Danmarcks Riige, haffuer meth vold
och magt bekrefftiget Danmarcks Riige och inthagit alle
Riigens slotthe och sthedher meth ald anden Rigens
tilbehøring, och ther till meth ith gantske helt aar langt
bestaldith

¹ Niels Langes Revers. 1636, 28 okt.

oc hordeligen belagdt Kiøpnehaffnn, oc paa thet siste (effter Guds willie) threngdt samme stadt ath vppgiffue seg vdj Hans Kon., Mts. hendner meth alle thennom ther inde ware, ock ther offuer trengdt oc thinget form, greffue oc Herthug ther till, at thee effter en fordrags lydelse, som thaa bleff Hans Kon. Mats. oc thennom emellom giordt oc beslutthet, at thee skulle lade meg oc thee andhre gode mendt af Danmarcks Adell, som meth meg ware fangne ock ther bestrickede, lediige oc løse paa wore frii fødder igen, oc forskicke oss till Hamburg, och lade ther offuer antuorde oss Hans Kon. Mats. Embitzmandt paa Szebwiig, Godske Rantzau. Saa haffuer Jeg dog framdels skickith till forne Kon. Mat., fore then skyld ath Jeg haffuer været vdj for greffuens eedt, thiwniste, pligt oc forwanthniss, och bedet oc wdmygeligenn begerindes, at hans nadis Kon. Mat. wille giffue meg en Christelig leigde ath mwe komme hans nadis Kon. Mat. sielffuer till ords. Och effter sadan en forhuerffuidt leigde er Jeg vdj dag kommith fore Hans Kon. Mat. her wdj Rensborg, oc wuderdanligen, wdmygligen oc gerne bedeth Hans Kon. Mat. fore Guds skyld oc fore then wold oc magt, Gud almechtigste Hans Kon. Mat. wnth oc giffuith haffuer, ath wille thage och annamme meg till nade, saa Jeg motthe komme vdj with fædderne Riige igen. Och om Jeg vdj noger made haffuer foerseeth meg emod Hans Kon. Mat., vdj thet Jeg haffuer waret vtj forme greffuens eedt, pligt och thieniste, ath Hans Kon. Mat. fore Guds oc myne slegt oc weners skyld will nadeligen, mildeligen ock gunsteligen forlade oc forgiffue meg thet. Ock om Hans Kon. Mat. funde seg ther wdinden beswarith, thaa will Jeg thet sette till Hans Kon. Mat. eigne hender nadeligen ath skaffe oc handle meth meg ther om. Huilckith alth Hans Kon. Mat. aff hans sønderlig gunst ock Nadhe haffuer wnth ock tilladit meg, saa Jeg maa no igen wden ald beskatting drage

till myn hustru, bernn, hoffue 1) och goetz. Huilcket alt haffuer standith vj Guds och Hans Kon. Mats. hender oc ingen andens, fore huilcke Hans Kon. Mats. welgerninger Jeg Hans Kon. Mat. wnderdanigen och høyligen meth alld flid betacker, och ther offuer loffuer oc tilsiger fore Gudt oc hans hellige ordhe, at Jeg her effter, saa lenge Jeg leffuer, will were forne hogburne furste och Kon. Mat. Her Christiann konning Fredericks sønn huld och throo, altid wide hans gaffn oc beste, oc affuerge oc wende hans argeste natth och dag, thiidt och stundt. Och will Jeg aldrig her effter lade meg findes ath were Hans Kon. Mat. emodt oc till argeste vj raadt eller gierninger vj noget maade, oc aldriig Jeg her effter meth Raadt eller gierninge formydelst meg sielffuer eller nogen anden myo blodz forwanthe eller fremmeth hemmeligen eller appenbarligen will handle emod Hans Kon. Mat. eigen persone, Regementhe eller regeringe, eller thet hoes nogen anden, inden Riges eller wden, Hans Kon. Mat. wnder øigne hemmeligen meth breffue, scriffuelse eller hemmeligen budt forskicke, forsende eller forfurdre. Ther som Jeg oc vtj noget made kand hemmeligen eller abenbarligenn formercke eller fornømme sodant aff nogen anden handles eller prachticeres, ther hans Kon. Mat. kunde vj saa made komme till skade oc forfang, thaa beplicher Jeg meg widt myn eed oc plicht sadant strax wthoffuit atth giffue hans Kon. Mat. tilkiende wden all forsomelse, oc ther till meth beplicher Jeg meg meth myt liff och goeds ath affuerge Hans Kon. Mats. skade on forderffue, huadt heller then kommer Hans Km. Mat. till wden Riget, inden Rigeth, eller huor then hender paa at komme. Oc effter thij at Hans Kon. Mat. haffuer nu forethagit seg alle Danskemendt till ere och meninge Danmarcks Riige till beste, be-

1) I andre af de ligelydende Breve: haffue.

Tillæg 214

standt oc till euig welfardt, huilcken nu formiddelst møgen Oprør, languaringe (!) kriig, ondt skickelse och ordinantze vdj Riigeth, sammeledis och formiddelst ith onth och wskickeligt regementh, som nogle Bischopper haffuer hafft, førdt oc brugdt vdj Riigeth till thenne dag, at wille gjøre en nye Reformatz och Ordinantz om alting, saa at riiget kandt komme vdj en goedt, fredelig och rolig skick igen, oc ther fore haffuer fangith nogle Bisper och setthe thennom aff theres biscoppelig embede, oc haffuer ladith indthage theris slotthe, stigthe, huuss, gordt och haffue, oc lagdt oc forordneth thet wnder Danmarcks Krone at were ock bliffue, huilcket ocsaa aff thet werdzelige Danmarcks Riiges raadt, Adell oc aff Kiøbstedzmdent beuilliget er: Saa loffuer oc tilsiger Jeg wedt myn adeligh ære, loffue ock goede throo, ath Jeg aldrig will were eller vdj noger made findes vdj Raadt eller gerning, hemeligen eller abenbare, nath eller dag, thidt eller stundt, formiddelst meg sielffuer eller nogen anden, frunth eller fremmeth, thet ath beskaffe eller ther om nogerledes at handle oc practicere, ath thee samme bisper eller nogre andre skulle komme vdj theris Regementhe igenn eller till theris bischoppelige embede, stigthe, huuse, slotthe, gorde eller stigthens yendom effter thenne Dag till euig tidt. Menn heller skall Jeg her emodt hielpe, styrcke oc hanthaffue fore Kon. Mat. aff all myn magt och formwe. Oc ther som Jeg vdj noger made worder her effter formerckendes aff nogre andhre at wille her emodt staa, thaa will Jeg oc schall thet strax wden all forsemmelse oc meth thet iligste giffue thet Hans Kon. Mat. tilkiende. Thette alth oc huert besønderligenn, som forscreffuit staa, haffuer Jeg Niels Lunge saa wnødt, wthrengdt och wthuongen vdj en aben, frij, seeker oc christelig leigde meth myn frii willie indgangit ock indrumeth, thij ath thersom thet icke haffde worit myn frij willie, thaa haffde Jeg well

haffdt thet wdj myn magt, at Jeg motthe hafft giffuit meg tilbage igien her aff vdj mith beholdt effter myn Leylighedt. Oc effter thij ath thette er myn frij willie, thaa loffuer oc tilsiger Jeg nu som tilforrn myn adelig throo, ære oc goede loffue, som forscreffuit staaer, throligen, fasth och wbrodeligen at wille holde. Tiill yddermere wittnesbyrdt oc bedder foruaring haffuer Jeg meth myn frij willie och widskab hengdt mith Jndzegell fore thette myth obne breff. Screffuit paa Kiøbnehaffon slott Sanctorum et apostolorum Simonis et Jude Dag, Aar etc. Mdxxxvj^o.

Jegh Nyels Lvnge effter thy atth yegh ycke ssell haffver yncellee eller ssyngnethe, thaa beder yegh myn kære broder Her Ove Lvnge rytter til Tyrssbeck, atth han besseller thette myth breff metth ssyth yncellee vdy myth sstedh, hvilketth yegh vell ssaa fvlitt haffvee veth machth y thette sstedh ssom myth eghett yncelle herffor hingedhee.

Original paa Pergament med egenhändig Underskrift og Segl i Geh.-Ark. Sammesteds findes ligelydende Breve udstedte samme Dag og Sted af Joachim Hardenberrig (dette Brev er trykt efter en ikke ganske nøjagtig Afskrift i Danske Mag. III, 83-6), Knud (Pedersen) Gyldenstjerne, Eyler Rønnov, Mattis Bøllie og Erik Bølle (disse to forpligte sig i samme Brev) og Knudt Sparre.

c.

Jegh Hans Bilde Ridder till Egede gior alle vittherligt, att effter som hogborne første och stoermectigste Herre, Her Cristhiann mett Gudz Nade vduoldt Konning till Danmarch och Norge, Hertug i Slesuiig, Holstenu, Stormarnn och Dytmerschenn, Greffue i Olldennborg och Dellmenhorsth, nw haffuer verit meg vnadig och vgunstig, for att ieg haffuer handlet emodt Hans koninglig Maiestadt, och haffuer ther fore ladet esket aff meg, om ieg kunde liide dom oc rettegangh, for hues tilltale Hans ko^e Mt. kandt haffue till meg, vdj

huilckit ieg finder meg beswaret att gange vtj nogenn rettegang mett mynn Herre och Koning, besønderligenn for hues handlet er vtj thenne feyde. Och efftherthij att Hans ko^e Mt. haffuer dog aff sønderlig gunsth och nade, szaa oc for mange Danmarckz Riiges radz, Addels fruers och Jomfruers bønn schyldt nadeligenn owdragit ac tillgiffuet, huess ieg i thenne feyde emodt Hans ko^e Mt. handlet och giortt haffuer, szaa att ieg maa igenn komme till mitt arffue oc eyndoms gotz: Thaa haffuer ieg loffuit, sworit oc sagt, oc nw mett thette mitt obne breff loffuer, suerer oc szier Hans ko^e Mt. Huldskab, Mandskab och myn troe thiennisth. Sammeledis haffuer ieg och loffuit oc tillsagt, och mett thette mitt obne breff loffuer oc tillszier forne ko^e Mt., att efftherthij Hans ko^e Høgmectighedt mett menige Danmarcks Riiges rat, Adell, Kiøbstedtmdent och menige allmue heer vtj Riiget: haffue nw i thenne nesthe forgangue Herredag i Kiøbinhaffnn Mandagenn nest effter Sanctorum Simonis et Jude Apostolorum dagh siisth forgangenn, thette endrecteligenn forligt oc beslutet, att effter thenne dag schall ingenn Beeper were eller bliffue vdj Danmarckz Riige, vdenn thee som kunde och retteligenn ville predicke eller lere thett hellig Euangelium oc reene Gudz ordt, som en Christelig biscop bør att giøre, och thee bisper eller liige andre, som heer till vtj Danmarcks Riige verit haffue, schulle aldrj komme till theris regimente igenn, eller noger andre sliige bisper vdj theris stedt. Och alle thee Biscopsdoms hwssze, Slotte, garde, gotz oc eyndom, som heer till haffue leyet vnder biscops dømmene, schulle heer effter vere oc bliffue vnder kronen till ko^e Mt. och till Hans ko^e Mts. vnderholding, som thette vprette forbundz breff, Constitution oc recees, forne ko^e Mt., Danmarcks Riigis radt, Adell, Kiøbstedtmdent, Bønder oc allmue emellom giort er, ydermere vduiisser och indeholler, huilckenn forne Contract, Constitution och recess, och tiisligeste

thett Koer, som Danmarcks Riigis radt haffuer giort paa ko^e Mts. sønn effter ko^e Mts. dødt och affgang, Jeg vdj alle made haffuer fuldbyrdt, stadtfesth oc samtøcth, och nw mett thette mitt obne breff fuldtburder, stadtfester, samtycker oc besluter vedt alle syne puncther, ordt oc artickler, som forne Reecess indeholder och vduiisser. Och beplicther ieg meg vedt mynn Christeliige troe oc loffue, ære oc reedelighedt aldrj effter thenne dag ther emodt att practicere hemmeligenn eller obenbare vedt meg selff eller nogen andenn, men vill oc schall were oc bliffue forne ko^e Mt., Hans Nadis arffuinge oc efftherkornmere Koninger vdj Danmarch huldt oc troe aff myn yderste macth oc formue. Och ther som ieg noger formercker, som ville handle eller practicere emodt for ko^e Mt. och Hans Nadis arffuinge och effterkommere vdj Danmarch och Danmarckz riigis indbyggere och emodt thenne forne Reecess, szom ko^e Mt. och Danmarckz Riigis radt, Adell och menige indbyggere thennum emellum forligt och forseget haffue, thaa vill och schall ieg thett affuerie aff myn yderste macth oc formue. Och ther som ieg thett icke affverie kandt, thaa schall ieg strax ieg thett formercker, giffue thett ko^e Mt. myn nadigste Herre, then som nw er oc Hans Nadis arffuinge oc effterkommere koninger i Danmarch, som heer effter kommendis vorder, oc Danmarckz Riigis radt strax vforteffuit tillkiende, och aldrj ieg viii sidde vtj thett radt, som handles oc praticeris emodt Hans ko^e Mt. eller Hans Nadis arffuinge och effterkommere Koninger i Danmarch, men vdj alle made beuiisse meg emodt forne ko^e Mt., Hans Nadis arffuinge oc effterkommere Koninger i Danmarch som en erlig, troe, vprectig Ridder och Riddermandzmandt bør att giøre emod synn rette Herre oc Koning, oc aldrj arge eller ancke emodt forne ko^e Mt. eller Hans Nadis arffuinge oc effterkomere Koninger i Danmarch, for thij att Hans ko^e Mt. nw

haffuer affseth Bisperne aff theris biscops dømme, eller for nogen sag, som heer till emodt meg eller noget andre paa myne vegne handlet eller giortt er. Och oplader oc offuerantuorder ieg nw mett thette mitt oboe breff fran meg oc myne arffuinge och till for ko^e Mts. hender elle thee forleninger oc pant, som ieg till thenne dag haffuer hafft aff kronen och kiirckenn mett all then reth och rettichedt, som ieg ther till noget tiidt hafft haffuer eller haffue kandt. Thesse fore Artickler och punther alle och huer serdelis, som forscreffuit stoer, beplichther ieg fore Hans Biilde Ridder meg vedt myn ære, redelighedt och Christelig troe oc loffue att holde vbredeligenn i alle made och till thetz ydermere vitnisbyrdt och bedre foruaring haffuer ieg fore Hans Biilde Ridder mett villie oc viidtschab ladet henge mitt Judsegle nedenn for thette mitt obne breff. Giffuit vj Kiøbinhaffns Stadt vor Frue dag Conceptionis Aar etc. mdxxx sexto.

Original paa Pergament i Geh. Ark Ligelydende Breve Breve smst udstedte af Otte Krumpen, Ridder, dat. Kjøbenhavn, Løverdagen nest efter Sancti Andræ Apostoli Dag 1536, og af Anders Bilde, Ridder, dat. samme Sted og Dag. (Jfr. T. A. Becker, Orion, Hist. Qvartalsskrift. 1, 268-70).

4.

Bispernes Forpligtelser udstedte ved Løsladelsen af deres Fangenskaber.

Bisperne bleve alle fængslede omtrent paa samme Tid, men deres Løsladelse fandt Sted til forskjellige Tider, saa at der ligger over fem Aar mellem det Tidspunkt, da Oluf Munk og Styge Krumpen slap ud af deres Fængsler. Og Joachim Rønno, mod hvem Kongens Forbitrelse var størst, maatte blive i Fangenskab indtil sin Død, den 1ste Maj 1544. Det er nemlig af flere Omstaendigheder klart, at Fængslingen for flere af Bispernes Vedkommende ikke blot varede, indtil de gav Kjøb og erklærede sig villige

til at gaa ind paa de Betingelser, Kongen foreskrev, men at den for nogle af dem tillige har været en Straf for de Forseelser, hvorfor de i Klageskriftet beskyldtes. I ethvert Tilfælde har Kongen villet sikre sig deres Personer saa længe, indtil han ansaa dem for uskadelige. Ved Løsladelsen maatte enhver af Bisperne udstede en Revers, hvorved de frasagde sig deres Bispedømmer og gik ind paa den ny Tingenes Orden. Af disse Reverser er Iver Munks trykt i Ny kirkehistoriske Samlinger IV, 5-6 (efter et udateret Udkast, da Originalen neppe mere findes), og Ove Bildes, dat. Nyborg 1ste Juni 1537, er trykt i Nye Danske Magazin I, 237-9 (Originalen gjemmes i Gehejmearkivet). De øvrige Bispers Reverser ere hidtil utrykte og meddeles derfor her, alle efter Originalerne i Gehejmearkivet. Jeg har været i nogen Tvivl, hvorvidt jeg burde udgive dem fuldstændig eller kun aftrykke eet af Brevene ledsaget af Varianter fra de øvrige, da de dog tildels ere ligelydende eller ialfald i Hovedsagen stemme overens. Men da Afvigelserne, trods Brevenes Lighed, vilde blive talrige, antager jeg, at det vil være mere tilfredsstillende for Historikere at faa Brevene in extenso. Til de danske Bispers Forpligtelser har jeg føjet det Brev, hvorved Biskop Hans Reff den 1ste November 1537 oplod Oslo Stift for Kong Christian III, saa meget mere som dette Brev hverken omtales af Paludan Müller eller af Keyser.

a.

Jegh Oluff Mwnck gjøre alle vitterligt och kiendis mett thette mitt obne breff, ¹ att efftherhij hogborne Fursthe och Herre, Herre Christiann mett Gudtz Nade wdualdt Konning tiill Dannemarck och Norghe, Hertug vdi Sleszwiig, Holsthen, Stormarnn och Dytmersken, Greffwe vti Oldenborgh och Delmenhorst, mett menighe Dannemarckis riigis raadt, adell, Kjøbstedmendt och menige almoe haffwe nw vti thenne nesthe forganghne

¹ Oluf Munks Forpligtelse. 1537, 7 Maj.

herredaghe vti Kiøbenhaffnn, Mandagen nest effther Sanctorum Symonis et Jude apostolorum dagh sist forleden them endrecteligen forlicthe och beslutthet, att effther thenne dagh skall ingen biscopper vre eller bliffwe vti Danmarckis riighi, vden the som kunde och retteligen ville predicke och lære thet helige euangelium och regne Gudtz ordt, som en Christen Biscop bør att gjøre; och the Biscopper och sliigh andre, szom her tiill vdi Dannemarckis riighi været haffue, skulle aldrih komme tiill theris Regiment igien eller noger andre sliigh Biscopper y theris stedt; och alle the Biscopdoms hwsze, slotthe, gaarde, gotz och egendom, szom her tiill haffue liggett vnder Biscopdommet, skulle her effther være och bliffue vnder Kronen tiill Konninglig Matt. och Hans Kon. Mats. vnderholdingh, szom thet vpretthe forbondtz-breff, Constitution och Recess, forbeneffnde Kon. Matt., Dannemarckis riigis raadt, adell, Kiøbstedmendt, Bønder och almoe emellom giordt er, ythermere vdwiiszer och indholder. Huilcke forne Contracth, Koer, Constitution och Recess och thesligeste thet Koer, szom Dannemarckis riigis raadt haffue giordt paa Kon. Mats. søn effther Kon. Mats. dødt och affgangh, iegh vdi alle made haffuer fuldbyrdt, stadfeste och samtycth, och nw mett thette mitt obne breff fuldbyrder, stadtester, samtycker och beslutther vedt alle puncther, ordt och articler, szom forne Recess vdwiiszer och indholder Och beplicther ieg megh vedt myn Christeligh troo, ære och redelighedt aldrih ther emodt effther thenne dagh att handle hiemeligen eller obenbare vedt megh sielff eller vedt nogher andre, meden vill och skall were och bliffue forbeneffnde Kon. Mat., Hans Nadis arffwinghe och efftherkomme[re] konninger vti Dannemarck huldt och troo aff myn yderste macth och formoffue. Och ther szom iegh noger formercker, szom ville handle emodt for Kon. Matt. och hans nadis arffwinghe och efftherkommere, Konninger vti Dan-

nemarck, och Dannemarckis riigis indbyggere och emodt then forne Recess, szom for Kon. Matt. och Dannemarckis riigis raadt, adell och menige indbyggere them emellom forlicthe och forsegelt haffue, tha vill och skall iegh Oluff Mwnck forbenefnde thet affwerge aff myn yderste machth och formoffue. Och ther szom iegh thet icke affwerie kandt, tha skall iegh, straxt iegh thet formercker, giffue thet Kon. Matt. myn nadigste herre, then szom nu er, och hans nadis arffwinge och efftherkommere Konninger vdi Dannemarck, szom her effther komendis worder, och Danmarckis riigis raadt straxt wfortoffuett tiillkiendhe, och y alle madhe bewisze megh emodt fore Kon. Matt. och Hans Nadis arffwinge och efftherkommere Konninger vdi Dannemarck, szom en erliig troo vprectiig ritthermandtz mandt bør att giøre emodt syn retthe herre och konningh, och aldrih arghe, anke eller handlee emodt forue Kon. Matt. eller Hans Nadis arffwinghe och efftherkommere konninger vdi Dannemarck, fforthij att hans Kon. Matt. nw haffue[r] affsett megh aff mitt biscopdom, eller for noyer sag, szom her till emodt megh eller noyer andre paa myne vegne handlett eller giordt er. Och ther szom saa skeer, att noghre aff myn effthere borgen och forloffs mendt, szom iegh Kon. Matt. och Hans Nadis arffwinghe och efftherkommere konninger vdi Dannemarck for megh att loffue och besegle setthet haffuer, dode eller affgangendis vorder, faire endt iegh, tha beplicther iegh megh Oluff Mwnck forberø[r]dt vedt myn Christeligh troo, ære, redelighedt och adeligh loffue, att saa thitt och offthe som thet skeer, alle then stundt ieg leffuer, tha vill och skall iegh inden sex vgers dagh ther nest effther tiilskicke en anden riddermandtz mandt vdi then dødis och affgangendis stedt igien, szom Kon. Matt. och hans nadis arffwinghe och efftherkommere Konninger vdi Dannemarck ville nygis medt, szaa tallidt alletiidt bliffuer fult. Huilcken szamme riddermandtz mandt, att

saa thiit och offthe szom thet skeer, skall vdi liige madhe mett sytt eygen oboe beplictelse breff forplictthe segh emodt Kon. Matt. och hans nadis arffuinge och efftherkommere Konninger vdi Dannemarck att ville indgaa och indt tredhe mett megh och andre myne foreffs mendt vti thette lofft, och tiilhielpen att holle och fultgiøre alle puncther och articler, szom thette mitt obne breff formelder och indholder. Thesligiste beplictthe och tilbinder iegh megh mett thette mitt obne breffuis krafft vedt myn Christeligh troo och adeligh loffue, att iegh inden aar och dagh nest effther iegh aff thenne forhinderungh, szom iegh nu vdi er, frij och forlest vorder, [vill] giffue megh vdi ett Christelig ectheskab. Och ther szom iegh for articler alle och hwer serdelis vedt puncther och ordt, szom the wdwiisze, icke wbrødeligen holdendis worder eller her emodt handler eller giør vedt meg sielff eller vedt nogen anden, tha vill iegh megh thet nw vdi thette mitt obne breffs krafft forplictthe haffue, liiff och gotz att haffue forbrøtt vden alle rett och rettegangh vdi Kon. Matts. och hans nadis arffwingis och efftherkommeris Konningers vdi Danmarckis hender och voldt, och haffwer affsagdt megh, och nw mett thette mitt obne breff affsiiger alle then rett och retthergangh vdi thenne sagh, bode geistliigh och verdzliighe rett, szom megh kandt komme y tisse forne articler tiill bade eller behielpenigh vdi noger madhe. Och vy efftherscreffne Mogens Mwnck, Oluff Roszenkrantz tiill Valløø, Knwdt Rudt tiill Vedbye, Knwdt Gyldenstiarne tiill Tym, Mechell Brockenhwsze tiill Bramstrup, Jørgen Qwitzow tiill Sandaggher, Anders Emicksszen tiill Stiensgaardt och Jep Friiss tiill Skiffwe vdi Lodwiigh Mwnckis stedt, giøre alle vitterligt och kiendis mett thette vortt obne breff, att vy haffue loffwett och tiilsagdt, och nw mett thette vortt obne breff loffue och tiilsiighe forne Kon. Matt. vor nadigste Herre och hans nadis arffwinghe och efftherkommere

Konninger vdi Danmarck, att for Oluff Mwnck tisse for articler alle och hwer serdelis, szom forscreffuet staa, fast och wbrødeligen holle skall vdi alle madhe. Och om szaa skiedde, att forne Oluff Mwnck sigh vti nogher tisse for puncther eller articler forsoghe och icke y alle made wbrodeligen holdendis vordhe, tha beplicthe vy oss sielffue alle tiilszammen och hwer besønderligen mett sammelig handt att indridhe vdi Kiøbinhaffn eller vdi ett andett stedt vdi ett herborgh(!), hwar forne konningligh Matt. eller hans nadis kon. Matts. arffwinghe och efftherkommere konninger vdi Dannemarck oss tiilsigendis worder, och ther holle ett erliigt, ridderligt indleger, och icke ther vdt igien vdi nogher made, vden ther (!) skeer mett Kon. Matts. och hans nadis arffwingis och efftherkommeris konningers vdi Dannemarckis vilie och samtøcke, fforrendt vy haffue antwordett for Oluff Mwnck vdi Kon. Matts. eller hans nadis arffwingis och efftherkommeris Konningers y Danmarckis vare och hegthe, effther hans Kon. Matts. eller hans nadis arffuinge och efftherkommere Konninger vdi Danmarckis vilie och begiere. Och ey vy vti noger made hiemmeligh eller obenbarligh ville eller skulle practizere eller vptencke, bruge eller forhandle nogen finantzer, hielperede, meddell eller anslagh eller nogen Herrer eller Furster, frøntt eller fremmeledis (!) hielp, raadt eller forbything, giennem oss sielffuer eller giennem nogen anden, oss for szamme indriidening och indholdt eedt och forplichth siigelsze och forlofft, oss ther fran att wdredde, vndskylde, afftrede eller vndslaa, men thet vedt voris christeligh troo, adelligh ære och redelighedt fast och wbrødeligen att holle och fultgiøre. Och tiill thess ythermere vitnesbyrdt och bedre forwaringh haffuer iegh forne Oluff Mwnck och vy forbenefnet Mogens Mwnck, Oluff Roszenkrantz, Knwdt Rudt, Knudt Gyldenstiarne, Michell Brockenhusze, Jørgen Quitsow, Anders Ernicksszen och Jep

Friiss vdi Lodwiig Mwnckis stedt mett vilie och vidskab ladett henge vore indzegler neden for thette vortt obne breff. Giffuet vdi Viborgh Mandagen nest effther Szøndagenn Vocem iocunditatis Aar etc. Tusindt, femhundredt treduge paa thet siffwendhe.

Original paa Pergament med ni Segl i Geh.-Ark. Vedlagt findes et samtidigt udateret Udkast til en Forpligtelse for Oluf Munk, der vel i Meningen stemmer overens med ovenstaaende, men i Ordene adskiller sig en Del fra samme.

b.

Jeg Torbernn Bilde gør alle witterlicht och kendes mett thette mitt obne breff, ¹att effther thii hogbornn Første och Herre, Her Christiann mett Gudz nade wdtwold K oning till Danmarch och Norge, Hertug vdj Sleswig, Holstenn, Stormarn och Ditmerskenn, Greffue vdj Oldenborg och Delmenhorst, mett menige Danmarchs riigis radt, Adell, Købstemendth och menige almue haffue nu y thenne neste forgangne Herredage y Købnehaffn , mandagenn nest effther Sanctortim Simonis et Jwde dag sist forleden, thenum endrecteligen besluthet och forligt, att epther thenne dag skall ingen biscooper were eller bliffue vdi Danmarchs riige, wdhen the som kunde och rettferdeligen wille prediche och lere thet helige Euangelium och rene Guds ordt, szom en Christelige biscop bør att gøre; och the bisper eller sliig andre, som her till y Danmarchz riige werit haffue, skulle aldrig komme till theris regimente ygen, eller noger andre sliig bisper y theris stedt, och alle the biscopdoms hwse, slotte, gorde, godtz och egendom, som her till haffue ligget wnder biscopdomen, skulle her effther were och bliffue wnder kronenn till koniglig Maiestadt och hans kon. Matts. wnderholding, som thet wprette forbundtz breff, Constitution och recess, forne koninge Mat., Danmarchs riigis radt **1**) haffue giordt

1) Her synes at mangle noget, idet Skriveren har sprunget et Par Linier over, hvilket er besønderligt nok i en saa vigtig Original.

¹ Torben Billes Forpligtelse. 1537, 12. august.

paa koninge Mats. Sønn, effther koninglige Mats. dødt och affgang, Jeg vdi alle made haffuer fuldbyrdt, stadtfest och samteckt, och nu mett thette mit obne breff fuldbyrdher, stadtfester, samtøcker och besluther, wid alle punchther, ordt och articler, som forne recess wdtwiser och indeholder. Och beplichter Jeg meg widt myn Christelig tro och loffue, ære och redlighedt, aldrig her emod effther thenne dag att handle hiemeliggenn eller abenbar, wedt meg selff eller wedt noger andhre, meden will och skall were och bliffue forne koninge Mat., hans naadis arffuinge och efftherkommer koninger wdj Danmarch huld och tro aff myn iderste macht och formuge, och ther som Jeg nogen formercher, som will handle emod koninge Mat., hans naadis arffuinge och efftherkommer koninger y Danmarch, och Danmarchs riigis indbøgger, och emod thenne fore recess, som koninge Mat. och Danmarchs riigis raadt, adell och menige indbøgger thennum emellom forliggt och forseglitt haffue, tha will och skall ieg thet affuerge aff myn iderste macht och formuge, och ther som ieg thette icke affwerge kand, sza skall ieg, strax ieg thet formercher, giffue thet koninge Mat. myn nadigste Herre, then som nu er och hans naadis arwinge och efftherkommer koninger wdj Danmarch, som her effther kommendis worder, och Danmarchs riigis raadt straxt wforteffuitt tillkende, och wdi alle made beuise meg emod forne koninge Mat. och hans nadis arwinge och efftherkommer koninger wdi Danmarch, som en erlig, tro, vprettig riddermands mandt bør att gøre emod syn rette Herre och Koning, och aldrig arge eller handle emod forne koninge Mat. eller hans nadis arwinge och efftherkommer koninger vdi Danmarch, forthii att hans koninge Mat. nu haffuer affsett meg aff mitt biscopdom, eller for nogen sag, som her till emod meg eller nogre andre paa myne wegne handlet eller giordt er. Och thersom Jeg forne articler alle och homer serdelis widt

punchther och ordt, som the wdtwise, icke wbrødeligen holdendis worder, eller her emod handler eller gjøre widt meg selff eller nogre andre, tha will Jeg meg thette nu wdj thette mitt breffs krafft forplichthet haffue, liiff och godtz att haffue forbrodt wdhen all rett och rettergang vdj koninge Mats. och hans nodis [arwinge] och efftherkommer koninger vdi Danmarchs hender och wold, och haffuer affsagdt meg och nu mett thette mitt obne breff affsiiger all thendt rett och rettergang vdi then sag, bode giestlig och werdtzlig rett, som meg kand komme y thesse for articler till bade eller behelping vdi noger made. Och wii efftherscreffne Tygge Krabbe, Holgerdt Wlffztand, Knudt Bilde, Trudt Wlffztandt, Claus Bilde, Eske Bilde, Knudt Guldensternn och Erig Krumdige gør alle witterlicht och kendis mett thette wort obne breff, att wii haffue loffuitt och tillsagdt, och nu mett thette wort ohne breff loffue och tillsiige forne koninge Mat. wor naadigste Here och hans nadis arwinge och efftherkommer koninger vdi Danmarch, att forne mester Torbern Biilde thesse forarticler alle och hwer swrdelis, som forscreffuitt staar, fast och wbrodelige holde skall vdj alle made. Och om saa skede, att for mester Torbernn Bilde seg wdi noger thesse forne punchter eller articler forsøge och thenum icke y alle made wbrødeligen holdendis worde, tha beplichte wii os selff och wore arwinge alle tillsammen och hwer besønderligen mett samtlig hand att indride vdi Købnehaffn eller wdi ett andhet stedt wdi eth herberg, hwor fore koninge Mat. eller hans naadis arwinge och efftherkommer koninger wdi Danmarch oss tillsiigendis worder, och ther holde et erliggt, ridderligt indlegger, och icke ther wdt ygen wdi noger maade, wdhen thet skeer mett koninge Mats. och hans naadis arwinge och effterkommer koninger wdi Danmarchs willie och samtøcke, førend wii haffue andtwordet for mester Torbernn Bilde wdi koninge Mats. eller hans nadis

arwinger och efftherkommer koninger wdi Danmarchs were och heggle (!) effther hans koninge Mats. eller hans nadis arwinger och efftherkommer koninger wdi Danmarchs willie och begere. Och ey wii eller wore arwinge, all then stund forne mester Torbern Biilde wdi leffwendis liffwe er, wdi nogen maade hiemmelig eller abenbar wille eller skulle, practizere eller vptenche, bruge eller forhandle nogen finantzere, hielpe rede, middell eller anslag eller nogen Herres eller Førsters, frønt eller fremmett, hielp, radt eller forbitting, gennem oss selff eller gennem nogen andhen, oss for same indriding och indhold eedt och forpflicht, sigelse och førloffthe, oss ther fran att wndtredde, wndtskylde, afftrede eller wndtslaa, medhen thet widt wor Christeligenn tro, adelig ære och redlighet fast och wbrødeligenn att holde och fuldgjøre. Och till thetz idermere windisbyrd och bedre forwaringe haffuer Jeg for Torbernn Bilde och wii forne Tygge Krabbe, Holgerdt Wlffstand, Knudt Bilde, Trudt Wlffstand, Claues Bilde, Eske Bilde, Knudt Gyllensternn och Erig Krumdige mett wilge och widtskaff ladett henge wore endsegler nedhen for thette wort ohne breff. Datum Nykøpping Søndag effter Sancti Laurentii martinis, anno domini mdxxxvij.

Original paa Pergament med ni Segl, hvoraf det ene nu er affaldet, i Geh.-Ark.

c.

Jegh Knudt Gyldenstiern aff Jffuersnees gjør alle witterligt och kendis mett thette mitt opne breff, ¹att effther thi hogborne Første och Herre, Her Christiann mett Gudts naadhe Danmarckis, Norgis, Wendis och Gottis Konning, Hertugh i Slesuick, Holsten, Stormaren och Ditmersken, Greffue i Oldenborgh och Delmenhorsth, mett menige Danmarcks rigis Raadt, Adel, Købstedmendh och menige almue haffue nu vtj thenne

¹ Knud Gyldenstjernes Forpligtelse. 1537, 10. Avgust.

neste forgangne Herredagh i Kopnehagen, mandagen nest epter sanctorum Simonis et Jude dag siist forleden, thennom endregteligen forligt och besluttett, att effther thenne dag schall inghen Biscoper were eller bliffue vtj Danmarckis rige, vthen the som kunde och rettelligen wille predicke och lere thet hellig Euangelium och rene Gudts ordth, som, en Christen Biscop bør att gøre, och the bisper eller slit andre, som her tiill vtj Danmarckis rige weritt haffue, schulle aldrih komme tiill theris regimenth yghen , eller noger andre sliig bisper vtj theris stedh, och alle the Biscops Husse, Slotte, gaardhe, goidtz och eyndom, som her till haffue liggett vnder Biscops dommene, schulle her epter wære och bliffue vnder kronen tiill konge Matt. och hans ko^e Matts. vnderhollingh, som thet opretthe forbundtzs breff, Constitution och recess, forne ko^e Matt., Danmarckis rigis raadh, Adell, Køpstedmendh, Bønder och almue emellom giortt er, yttermere vduiser och indholder. Huilcken forne Contracth, kaar, Constitution och recess, och tesligeste thee kaaer, som Danmarckis rigis raadh haffue giordth paa ko. Matts. søn effther ko. Matts. dødh och affgang, Jeg vtj alle maadhe haffuer fuldbyrdh, stadfest och sambtyckt, och nu mett thette mitt opne breff fulbyrder, stadfester, sambtycker och beslutter wedh alle puncte, ordh och artickle, som forne recess vduiser och indholder. Och bepligther Jeg megh wedh myn Christelige troe och loffue, ere och redelighet, aldriig ther vtjmodt effther thenne dag att handle eller handle ladhe, hemelige eller obenbare, wedh meg selff eller nogle andre, men will och schall were och bliffue forne ko. Matt., hans naadis arffuinge och epterkommere konningher vtj Danmarck huld och troe aff myn ydderthe machth och formue. Och ther som Jeg noghen formercker, som vil handle emodh for ko. Matt., hans naadis arffuinge och efftherkommere konninger vdj Danmarck och Danmarckis rigis

indbyggere och emodh thenne fore recess, som ko. Matt. och Danmarckis rigis raadh, Adell och menige Indbyggere thennom emellom forligt och forseylit haffue, tha will och schall Jegh thet affuerghe aff myn idderste magt och formue, och ther som Jeg thet icke affuerge kand, tha schall Jeg, strags Jeg thet formercker, giffue thet ko. Matt. myn kieriste naadige Herre, then nu er och hans naadis arffuinge och epterkommere, konningher som her epter komendis worder, och Danmarckis rigis raadh strags vfortøffuid tilkendhe, och i alle maadhe beuise meg emodh for ko. Matt. och hans naadis arffuinge och efftherkommere konningher vtj Danmarck met; ordh och gerninger, som en erlig, troe, oprettick riddermandts mandh bør att gøre emod syn retthe Herre och Konning, och aldriig arge eller handle emodh fore ko. Matt. eller hans naadis arffuinge och efftherkommere konninger i Danmarck hemelige eller obenbare, ffor thi att hans ko. Matt. nu haffuer affsedt megh aff mit biscops domme, eller for noghen anden sag, som her tiill emod megh eller emod noghen andre paa myne wegne handlet och giortt er. Och ther som Jeg forne artickle alle och huer serdelis wed puncter och ordt, som the vduiser, icke vbrodeligenn hollendis worder eller her emodh handler eller gjører wed meg selff eller nogen anden, tha will Jeg meg thet nu vtj thette mitt breffs krafft forpligtigt haffue, liff, goits ath haffue forbrodt vthen all rett och rettergang vtj ko. Matta. eller hans naadis arffuinge och epterkommere konningers vtj Danmarckis hender och wold, och haffuer affsagt megh och nu mett thette mitt opne breff siger all then retth och rettergang vtj then sag, bode gestelig och verdslig retth, som meg kandh komme vtj tisse sager och artickler tiill baadhe eller behielping vtj noger maadhe. Och wij efftherscreffne Tyghe Krabbe tiill Vegholm, Axel Bragde tiill Krogholm, Erick Banner tiill Asdall, Knud Gyldenstiern tiill Thiim, Mogens Gylden-

stiern, Jørghehn Qwitzow tiill Sandagger, Gabriell Gyldenstiern tiill Reffstruppe och Otthe Gyldenstiern gjøre alle witterligt och kendis mett thette wortt opne breff, atth wij haffue loffuit och tiill sagt, och nu mett thette wort opne breff loffue och tilsige forne ko. Matt. wor kieriste naadige Herre och hans naadis arffuinge och epterkommere konninger vtj Danmarck, att forne Knudh Gyldenstiern tisse forne artickle alle och huer serdelis, som forscreffuit staar, fast och vbredeligen holde schall vtj alle maadhe. Och ther som saa skede, att for Knud Gyllenstiern segh vtj nogen tisse for punther och artickle forsøghe och thennom icke i alle maadhe vbredeligen hollendis worder, tha bepligther wij oss sielff och wore arffuinge alle tilsamell och huer besønderligenn mett samblidt handh att indridhe vtj Kjøpnehagen eller vtj etht andett stedt entig her i Danmarck eller vtj Slesuick eller Holsten førstendome vtj eth herbergh, huor forne ko. Matt. eller hans naadis arffuinge och epterkommere konninger i Danmarck oss tiillsigendis worder, och ther holde eth erlighth ridderligt indleggere, och icke ther vdt yghen i noghen maadhe, vthen thet skeer mett ko. Matts. och hans naadis arffuinge och epterkommere konningher i Danmarckis willie och sambytycke, for end wy haffue antuordet forne Knud Gyllenstiern vtj ko. Matt. eller hans naadis arffuinge och efftherkommere, konninghers vtj Danmarck wwrie och hegthe, nar och huor hans ko. Matt. eller hans naadis arffuinge och epterkommere konninger vtj Danmarck thet begerendis er, och ey wy eller wore arffuinge, then stund forne Knud Gyldenstiern leffuer, vtj nogen maadhe hemeligen eller openbare wille eller schulle practicere eller vptencke, brughe eller forhandle noghen finantzer, hielpperedhe, middell eller anslag eller nogen herrers eller førsters, frønth eller fremmedh, hielp, raad eller forbittinge, gennem oss self eller nogen anden, oss for same indridinge och indholdh mdh och forpligt, sigelse

och forløffthe, oss ther fraa atth vndredhe, vndskille, afftredhe eller vndslaa, men thet wedh wor Christelig troe, Adelig ære och redelighet fast och vbrodeligen att holle och fulthgiøre. Och tiill thess yttermere windisbyrdh och beder foruaaringh haffuer Jeg forne Knudh Gyldenstiern och wy forbeueffnde Tyge Krabbe, Axell Bragdhe, Erick Banner, Knud Gyldenstiern, Mogens Gyllenstiern, Jørghen Quitzou, Gabriel Gyldenstiern och Otthe Gyllenstiernn mett willie och widskaff ladetth henghe wore Jndsegle nedhen for thette wortt opne breff. Giffuit vtj Køpnehaghenn Sønndaghenn nesth epter wor frue dagh Assumptionis, Aar effther Gudtzs byrdh Tusenndhefemhundredhethrediughe paa thet siffuennde.

Knud Guldenstierne
met eghen handt.

Original paa Pergament med ti Segl i Geh.-Ark. Med dette Brev er følgende sigillatorisk forbundet:

Jegh Axell Vgeruppe tiill Vgeruppe gier alle witterligt och kendis mett thette mit opne breff, att Jeg nu haffuer loffuit och tiill sagdt hogborne første och stormegtigste Herre, Her Christiann mett Gudts naadhe Danmarckis, Norgis etc. konning, koningh Fredericks søn, myn kieriste naadige Herre, och hans naadis arffuinge och eptherkomere konningher vtj Danmarck, att Jegh vil vtj lighe maadhe indtredhe mett thisse forne gode mendh vtj thette lathe for Knud Gyllenstierne aff Jffuersnes, och att Jeg Axell Vgeruppe och myne arffuinge, all Then stund forne Knud Gildenstiern leffuer, mett the andre godhe mendh alle puncthe, ordt och artickler i alle maadhe, epther same hoffuit breffs lydelse, wedh my ære, godhe troe, adeligh loffue och redelighet fast och wbrødeligeu holde schall, haffuer Jegh hengdt mitt indzegele neden for thette mit opne breff. Giffuit och screffuit dag, tiid och stedh epter som forscreffuit staar.

d.

Jeg Hans Reff gier alle vittherliigt oc kiendis met thette mytt obne breff, ¹att Jeg mett myn ffrij willig oc well beraadt Hwg, vnødt oc wtrenghd haffwer resiignerett oc wpladett, oc nw i thette mitt obne breffs kraffth resiignerer oc alldeliis wpladher fran meg oc tiill høgborne Ffursthe oc megtiige Herre, Her Christian mett Guds Naadhe Danmarckis, Norgis, Vendis oc Gottis koning etc. myn naadigste Herre, allt Opslaaes Stiigt, mett elle Opslaaess stiigtz gorde, godz, eyndom, renthe oc rettiighet, wed hued naffnn thett hellst neffniis kandt, ingthet vndertaghet vdj noger maadhe, oc kiendis meg inghenn Retth eller Rettiighet att haffwe tiill forne stiigt, eller tiill nogett samme stiigtis renthe eller tiilligellsze epther thenne Dag vdj nogre Maadhe, men forne stiigt mett att szynn renthe oc rettiighet ingthet vndertagiit schall epther thenne Dag were oc bliffwe hoess forne Kong. Mgt oc Hans Naadis Arffuinge, eptherkommere, Koningher vtj Danmarck. Sammeledis hawer ieg beuilget, stadfest oc samtyckt, oc met thette mit oboe breff beuillger, stadfesther oc samtycker then Contracth oc Recess wedt fulldt magt att bliffwe, szom Danmarckis Riigis raadt, Adell oc indbygere haffwe beuillget oc samtyckt, alle biiscopdommess Slott, gorde oc renthe att bliffwe oc vere wnder fforne koningliig Mg^t oc Hans Naadis Arffuinge eptherkommere koninger vtj Danmarckis riige, epther som thet opretthe Contracths breff, ther om vdgiffuet, ydermere wdwiiszer oc indholler, oc beplichther Jeg meg vedt myn chriisteliig tro, loffwe , ære, redeliighet oc Siells saliighet her epther att vere oc bliiffue forne myn naadigste herre oc hanss naadis arffwinge eptherkomere, koninger vtj Danmarck, hwlld oc tro, oc rame oc wiidhe Hans Naadis oc Hans Nadis Arffwinges eptherkomere Koningher wdj Danmarck gaffnn, besthe oc bestandt, oc aff-

¹ Hans Reff oplader Oslo Stift for Kongen. 1537, 1. november

wendhe Hans Naadis oc theriis skade oc forderff aff myn ydherste magt oc formwffwe, oc alldriig hemmeliig eller obenbare will eller schall ved meg selff eller ved noghenn andhenn practicere eller handle, att forme Opslaaess Stiigt eller noghre andre biiscopdomme her vtj Danmarck eller Norghe schulle komme vnder noger andhenn enthen geizeliige eller verdzeliige, men vere oc bliffwe vnder ffor Kong. Mt myn naadigste Herre oc Hans Naadis Arffwinge, epherkomere, koninger vdj Danmarck, ved sliig sckiick, som ther om beuilget, fforszeglet oc samtyckt er aff menige Danmarckis riigis raadt, Adell oc Indbygere. Ther szom Jeg noger tiidt befwndhenn vordhe (huilchet Gudt meg naadeliige for beware) att ieg enthen met Raadt eller Daad, ordt eller gierninge, hemmeliig eller obenbare her emodt practicerer eller handler ved meg selff eller noger andhenn, tha maa oc schall forne myn naadigste Herre eller Hanss Naadis Arffwinge epherkomere koningher vtj Danmarck vden all dom oc retthergang lade strafe offwer meg, szom ther bør att straffes offwer thenn szyne ordt, æde, ære, breff oc beszegell icky holle. Tiill hues ydermere vindzbiwrdt haffwer Jeg mett viilliig oc viidscaff ladett henge myt indsegle nedhen ffor thette mit obne breff. Giffwett wtj Otthensze Allehelgene Dag, Anno Domini Mdxixseptimo.

Ego Johannes qui supra in testimonium omnium premissorum hac mea manu propria subscribo.

Original paa Pergament med Segi i Geh.-Ark.

C.

Jegh Jørghen Ffriis giøre alle witterliggt och kendis mett thette miitt opne breff, ¹att effter thj att høgborne Fførste och Herre Her Christian mett Gudtz Nade Danmarcks, Norgis, Wendis och Gottis Roning, Hertugh vtj Slessuigh, Holsten, Stormarn, Ditmersken,

¹ Jørgen Frises Forpligtelse. 1538, 9 Avgust.

Greffue vdj Olldenborg och Delmenhorst, mett menige Danmancks rigis raadtt, adell, kiøbstedt mendt och menige almoe, haffue nu wtj thenne neste forgangne Herredag ett aar siden wtj Kiebnehaffn mandagen nest effter, Sanotorum Simonis et Jude Dag siisth, forleden thennom endrecteligh forliggt och beslwtett, att effter thenne Dagh schal inghen biscopp were eller bliffue vdj Danmareks rige, wden the som kunde och rettelige wille predicke och lære thet hellige euangelium och, rene Gotz ordtt, som en Christen biscopp bør att gøre; och the biscopper eller sliigh andre, som her tiill vdj Danmarcks riige werett haffue, schulle aldrig komme tiill theris regimenth ighen, eller noget andre sliigh y theris stedt, och alle the biscopdoms Hwse, Slotter, Gorde, godtzs, ejendom, som her tiill haffue, ligget wnder biscop-dommen, skulle hereffter were och bliffue vinder kronen tiill koninglige Matts. och hans kon. Matts. wnderholdinge, som the wpreckte forbundtz breff, Constitutien och Recess, forne kon. Matt., Danmarcks rigis radtt, Kiøbstedtmendt, bønder och almo mellum giordt er, yddermere wduiser och indholder. Huilcken forne Contracth, Kor, Constitution och recess, och tiissligeste thet Kor, som Danniarcks rigis radtt haffue giordt po kon. Matts. søn effther kon. Matts. Dødtf och affgangh, Jegh wtj alle made haffuer fwlburdt, stadtfestedt och samtøcktt, och nu mett thette miitt opne breff fuldbiurder, stadtfester och samtøcker och beslwtter wedtt alle puncther, ordth och artickelle, som forne Recess wdruiser och indholder. Och beplickter Jeg migh wedtt min Christelige troe och loffue, ære och redelighedd aldrige ther imodt effther thenne Dagh atth handle hemmelige eller obenbare widt megh sielff eller nogher andre, men wild och schall were och blifue forne kon. Matt. och hans nadis arffuinge och efftherkommere konninger wtj Danmarck huldt och, traaf min ydderste mack och formoue, och som Jegh noghen for-

mercker, som will handle emodt forne ko. Mt. och hans nodis arffuinge och effterkommer konninger wj Danmarck och Danmarcks rigis indbøgere och emodtt thenne forne recess, som kon. Matt. och Danmarcks rigis radtt, adell och menige indbøgere thennom emellom forligtt och forseglett haffue, tha vill och schall iegh thet affuerge aff min ydderste mackt och formoe. Och som iegh icke thett affuerge kandt, tha schall iegh, strax iegh thet formercker, giffue thet kon. Matt. myn nadige Herre, then som nu ere och hans nadis arffuinge och efftherkommere koninger wj Danmarck, som heer effther komendis worder, och Danmarcks rigis raadt straxtt wfortøget tiillkende, och wj alle made beuise megh emodt forne kon. Matt. och hans naadis arffuinge och efftherkommer koninger wj Danmarck, som en erlige, traa, wprehtiigh Riddermandtz mandt tør att giøre emodt sin rette herre och koningh, och aldrig arge eller handle emodt forne kon. Matt. eller hans nadis arffuinge och efftherkomere koninger wj Danmarck, for thi att hans kon. Matt. nu haffuer affseth megh aff miith biscopdome, eller for nogher sagh, som her tiilt emodt megh eller nogher andre paa mine wegne handlet eller giordt ere. Och ther som iegh forne artickle alle och hwer serdelis wedtt pwnther och ordtt, som the wduiser, icke wbrødeligen hollendis worder, eller her emodt handler eller giør widt megh sellff eller nogher andre, tha vill degh megh thet nu wj thette mytt opne breffs krafft forplicktett haffue, liiff och guodtz att haffue forbrott wden alle retth och rettergangh wj kon. Matts. och hans nadis arffuinge och efftherkommer koninger wj Danmarcks hender och wollddt; och haffner affsagdtth megh och nu mett thette miitt opne breff affsiger megh all then rett och rettergangh wj then sagh, bode geistlig och werdsliigh retth, som megh kandt komme y tisse forne artickle tiill baade eller behelpeningh wj noger made. Och wij efftherne Chri-

stiern Friiss tiill Aaugaard riidher, Jep Friiss tiill Liengholm, Niels Jenssen tiill Bradtskoff, Jffuer Friiss tiill Nees, Erick Høg tiill Klarupgaard, Lucus Krabbe tiill Westelesgaard och Niels Mogenssen tiill Damssgaard, gjøre alle witterliggt och kendis mett thette wortt opne breff, att wij haffue loffuit och tiillsagdt, och nu mett thette wortt opne breff loffue och tiillsiige forne kon. Matt. wor nadige Herre och hans nadis arffuinge och efftherkommer koninger wdj Danmarck, att forne Her Jørgen Friiss thesse forne artickle alle och huer serdelis, som forscreffuit stoer, fasth och wbrødeligen holle schal wtj alle made. Och om so skeede, att forne Jøren Friis sikh wtj nogher tisse forne puncher eller artickle forsøge, och them icke wdj alle made wbrødeligen holleudis worde, tha beplicker wij oss selffue och wore arffuinge alle tiillsammen och huer besønderlighe mett samblit handtt att indriide y Kiøbnehaffn eller wdj ett andhet stedtt wdj ett Herbergh, hwar forne kon. Matt. eller hans nadis kon. Matts. arffuinge och efftherkommer koninger wdj Danmarck oss sigendis worder, och ther holle ett erliggt redeligt Jndleggere och icke ther wdt ighen y noger made, wden thet skeer mett kon. Matts. och hans nadis arffuinge och efftherkommer koninge wdj Danmarcks wilie och samtørke, før end wij haffue antwordett forne Her Jørgen Friiss wtj kon. Matt. eller hans [nadis] arffuinge och efftherkomere koningher wdj Danmarcks were och heckte effther hans kon. Matts. eller hans nadis arffuinge och efftherkomere koningher wdj Danmarcks wilie och begiere. Och ey wij eller wore arffuinge, then stundt forne Her Jørgen Friiss leffuer, y noger made hiemelige eller obenbare welle eller schulle practizere eller optencke, bruge eller forhandle noghre finantzer, hielpe rede, middell eller anslagh eller nogher herrers eller førsters frønth eller fremmedtz hielp, raadt eller forbitingh, giemmen oss selffue eller giennem noghen anden,

oss fraa same indridingh och indholdt ædtth och forplicktt, sigelse och forløfftt, oss ther fran att vindrede, wnschylde, afftrede eller wndslaa, men thet wedtt wor Christelige tro, adeligh ære och redelighet fasth och wbrødeligen att holle och fullgiøre. Och tiill tiss yddermere wintnisbørdt och bethre foruaringe haffuer Jeg forne Jørgen Friiss och wj forne Christiern Friiss tiill Aaugaard rider, Jep Friiss tiill Liøngholm, Niels Jenssen tiill Bradtskoff, Jffuer Friiss tiill Neess, Erick Høgh tiill Klarupgaard, Lucus Krabbe tiill Westelesgaard och Niels Mogenssen tiill Damssgaard mett wilie och widtskab laditt henge vore Jndsigeller nedhen for thette wor opne breff, som giffuitt och screffuit er paa Esker fredagh set. Laurenti affthen Anno Domini mdxxxviijo.

Original paa Pergament med otte Segl i Geh.Ark.

f.

Jeg Stygge Krumpenn giør alle witterligt och kienndis mett thette mytt øbne breff, att epter thij hogborne Første och Herre, Her Christiann mett Gudtz Naade Danmarcks, Norgis, Wendis och Gottis Koning, Hertug vdi Sleszuig, Holstenn, Stormarnn och Diettmerschenn, Greffue vdi Oldennborg och Dellmennhorst, mett menige Danmarcks Riigis raadt, Adell, Kiøbstedtmenndt och menige allmue haffue nu vdi then herredage, szom stodt vdi Kiøbnehaffnn Aar ther screffues Mdxxyj Mandagenn nest epter Sanctorum Simonis et Jude dag sist forledenn, thennom endrechteligenn forligt och beslutet, att epter thenne dag schall ingen Biscoper were eller bliffue vdi Danmarcks riige, vdhen the som kunde och retteligenn wille predicke och lære thet hellige Euangelium och rene Gudtz ordt, som en Christen Biscop bør att giøre. Och the Biscoper eller slig andre, som her tiill vdi Danmarcks riige werett haffue, schulle aldrig komme tijll theris regimente igenn eller

nogre andre slig biscooper y theris stedt; och alle the Biscopdoms huse, slotte, gaarde, godtz och eyenndom, som her tijll haffuer liggett vnder Biscopdommen, schulle her epter were och bliffue vnder kronen tijll kongelige Maiestat och hans kon^e Mts. vnderhollinge, som thet vprette forbundtz breff, Constitution och recess, for k^e Mt., Danmarcks riigis raadt, Adell, Kiøbstedtmendt, bønnder och menige allmue emellom gierdt er, ydermere vdtuijser och indtholder. Huelcken forne Contract, Constitution och recess, och tessligeste thet kor, som Danmarcks riigis raadt haffue giordt paa kon^e Mts. sønn epter ko^e Mts. død och affgang, Jeg vdj alle maade haffuer fuldtbyrdt, sambtygt och stadtfest, och nu mett thette mytt obne breff fuldtbyrder, sambtycker och stadtfester och besluter wedt alle puncter, orde och artickler, som for recess vdtwijser och indtholler. Och bepligter ieg meg wedt myn cristelige troo och loffue, ære och redlighedt aldrig ther emodt epter thenne dag att handle hiemmeligen eller obenbare, wedt meg sielff eller nogre andre, meden will och schall were och bliffue for ko^e Mt., hans naadis arffuinge och epterkommere koninger vdj Danmarck huldt och troo aff myn vderste magt och formue. Och ther som ieg nogen formercker, som will handle emodt for kon^e Mt. eller hans Naadis arffuinge och epterkommer kofinger vdj Danmarck och Danmarcks Riigis Jndtbyggere, och emodt thenne forne recess, som kon^e Mt. och Danmarcks riigis raadt, adell och menige Jndtbyggere thennom emellom forlijgte och forseglett haffue, tha will och schall ieg thet affuerge aff myn yderste macht och formue, och thersom ieg thet icke affwerge kandt, tha schall ieg, strax ieg thet formercker, giffue thet kon^e Mt. mynn nadigste herre, then som nu er och hans naadis arffuinge och epterkommere koninger vdj Danmarck, som her epter kommendis worder, och Danmarcks riigis raadt strax vfortoffuett tijlkiende, och vdj

alle maade beuijse meg emodt fore ko^e Mt. och hans naadis arffuinge och epterkommere koninger vdj Danmarck, som en erlige tro och oprettige Riddermandtz mandt bør att gjøre emodt syn rette herre och koning, och aldrig arge, ancke eller handle emodt for ko^e Mt. eller hans naadis arffuinge och epterkommere koninger vdj Danmarck, forthij hans ko^e Maiestat haffuer nu affsatt meg aff mytt Biscopdom, eller for nogen sag som her tijll emodt meg eller noger andre paa myne wegne handlet eller giordt er. Och ther som ieg forne artickler alle och huer serdelis wedt pungter och ordt, som the vdtwijse, icke vbredeligen holdendis worder, heler her emodt handler eller gjør wedt meg sielff eller nogre andre, tha will ieg meg thett nu vdj thette mitt obne breffs krafft forpligtett haffue, lijff och godtz att haffue forbrott vdhen all rett och rettergang vdj kone Mts. och hans naadis arffuinge och epterkommere koninger vdj Danmarcks hender och woldt. Och haffuer affsagdt meg och nu mett thette mitt obne breff affsijger all then rett och rettergang vdj then sag, bode geistlige och werdtzlige rett, som meg kand komme vdj forne artickler tijll baade eller behielpening vdj noger maade. Och wij epterscreffne Jehan Friis tijll Hesselagger, Otte Krumpen tijll Høybygaardt, Holgerdt Wulffstandt tijll Heckeberg, Knudt Rudt tijll Wedebye 1), Claus Bilde tijll Liungsgaardt, Knudt Gyldensternn tijll Thym, Jørgen Quitzow tijll Sandagger, Jacop Hardenberg tijll Sandholt, Jyrgen Lycke tijll Huering, Hans Jehanssenn tijll Jullschoff och Cristoffer Hanssen tijll Drendrup, gjøre alle witterligt och kiendis mett thette wortt obne breff, att wij haffue loffuett och tijllsagdt och nu mett thette wortt ohne breff loffue och tijllsijge

1) Man har endnu Styge Krumpens Taksigelse til Knud Rud (dat. Højbygaard, S. Jakobsdag 1542), fordi han gik Ind paa at vare Forlover for ham (se Ny kirkehist. Saml. IV, 472).

for kongelige Maiestat wor nådigste herre och hans naadis arffuinge och epterkommere koninger vdj Danmarck, att for her Stygge Krumpen tesze forne artickler alle och huer serdelis, som forscreffuit staar, fast och vbrødeligen holde schall vdj alle maade, och om saa scheede, att forne her Stygge Krumpen seg vdj nogre tesse forne pungter eller artickler forsaage och thennom icke vdj alle made vbrødeligen holdendis worder, tha bepligte wij oss sielff alle samen och huer besønderligen mett sambtygt handt att indtriide vdj Kiøbnehaffn eller vdj ett andett stedt vdj ett herberge, huar fore ko^e Mat. eller hans naadis ko^e Mats. arffuinge och epterkommere koninger vdj Danmarck oss tijllsiigendis worder, och ther holle ett erligt ridderligt Indleger, och icke ther vdt igen vdj noger maade, vdhen thet scheer mett ko^e mats. och hans nadis arffuingers och epterkommers koningers vdj Danmarcks wilige och sambtycke, førre end wij haffue andtuordett forne her Stygge Krumpen vdj ko^e Mts. eller hans naadis arffuinge och epterkommere koninger vdj Danmarcks were och hegte, epter ko^e Mats. eller hans naadis arffuinges och epterkommere koninger vdj Danmarcks egen willie och begiere. Och ey wij, then stundt forne her Stygge Krumpen leffuer, vdj noger maade hiemmeligen eller obenbarligen wille eller schulle practicere eller vptencke, bruge eller forhandle nogen finantzer, hielperede, midden eller anslag eller nogen herris eller førstis, frøntt eller frembtz, hielp, raadt eller forbitninghe, gennem oss sielff eller gennem nogen andenn, oss for same indrijdinge och indholdt eedt och forpligtelse, sijgelse och forløfft, oss ther fran att vndredde, vndtschylle, afftrede eller vndtslaa, meden thet wedt wor Christelige tro, adelige ære och redelighedt fast och vbrødeligen att holle och fuldtgiøre. Och tijll tesse yttermere wittneszbyrdt och bedre foruaringe haffuer ieg forne Stygge Krumpen och wij for Jehan Friis , Otte Krumpen, Holgerdt Vulfstandt,

Tillæg. 241

Knudt Rudt, Claus Bilde, Knudt Gyldensternn, Jørgen Quittzow, Jacop Hardenbiere, Jørgen Lycke, Hans Jehanssen och Cristoffer Hanssen mett willige och widschab ladett henge woris Jndtsegle neden for thette wortt obne breff. Giffuett vj Ottense Sanctj Hans midtsommers dag Aar etc. Mdxlij.

Original paa Pergament med tolv Segl (hvoraf det ene nu er affaldet) i Geh. -Ark.

5.

En Arkivfortegnelse over vigtige Statsakter, deriblandt Stykker vedkommende Klagemaalet over Bisperne.

(ikke medtaget)